

Nr 255.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län; given Stockholms slott den 30 april 1948.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Per Edvin Sköld.

Sammanfattning.

Jämlikt den s. k. dalalagen av år 1932 gälla särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län. Med anledning av framställningar från landshövdingen i länet har utredning verkställts rörande en provisorisk överarbetning av dalalagen i syfte att bättre samordna skifte och rationalisering av jordbruket inom dalalagens tillämpningsområde.

Den viktigaste punkten i lagförslaget är, att vid skifte enligt dalalagen innehavarna av små, obebyggda andelar skulle kunna åläggas frånträda sin åkerjord mot likvid i pengar. Den åkerareal, som härigenom bleve tillgänglig, skulle begagnas till förstärkning av ofullständiga jordbruk inom skifteslaget. Sin skogsmark skulle ifrågavarande ägare av små andelar däremot få behålla, men skogsmarken skulle utläggas i gemensamma lotter av tillräcklig storlek för ett rationellt skogsbruk. En förutsättning för tillämpningen av angivna metod vid skiften enligt dalalagen är att vissa specialregler i dalalagen om uteslutning av mark från skifte slopas.

Lagförslaget innebär vidare ändringar i dalalagens omröstningsregler med syfte att tillförsäkra de verkliga jordbrukarna ökat inflytande på frågan, huruvida skifte skall komma till stånd eller ej, ävensom med syfte att förenkla förfarandet.

F ö r s l a g
till
L a g
angående ändring i lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda
bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa
delar av Kopparbergs län.

Härigenom förordnas, att 13 a § lagen den 17 juni 1932 med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län skall upphöra att gälla ävensom att 1—14 §§ samma lag¹ skola erhålla följande ändrade lydelse.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

1 §.

1 §.

För vinnande av lämpligt och redigt skifte må, där det finnes kunna ske utan någon delägares förfång, ett skifteslag uppdelas i flera skifteslag, flera skifteslag sammanföras till ett skifteslag ävensom områden av olika skifteslag sammanföras till ett skifteslag, såframt det prövas kunna äga rum utan hinder för lämplig ägoanordning inom övriga delar av skifteslagen. Har område av skifteslag frånskilts detta för gemensamt skifte med annan mark, skall återstoden av skifteslaget utgöra ett skifteslag för sig.

Ändå att det ej kräves för ernående av det i första stycket angivna syftet, må, för begränsande av skiftes omfattning, från skifteslag, däri bys heminägor ingå, till byn hörande utskog, fäbodemark och annat till heminägor ej hänförligt område genom avskiljande till ett eller flera skifteslag uteslutas från delningen,

Flera skifteslag må sammanföras till ett skifteslag, oaktat det ej är avgjort att de skola undergå laga skifte.

Hör till skifteslag andel i sådant vid åbodelning å skogsmark avsatt stängfångsundantag, vari jämväl hemman utom skifteslaget äger del, må förrättningsmännen, därest detta finnes erforderligt för skiftets lämpliga genomförande, efter överläggning med delägarna besluta, att i samband med laga skifte å skifteslaget dess andel i undantaget skall utbrytas för att tillsammans med skifteslagets övriga ägor ingå i skiftet.

¹ Senaste lydelse av 10 §, se SFS 1939: 76, och av 11, 12 och 13 §§, se SFS 1947: 702. Berträffande 13 a §, se SFS 1943: 304.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

såframt det finnes kunna ske utan någon delägares förfång och utan att lämpligt och redigt skifte hindras.

2 §.

Har skifte blivit behörigen sökt och finnes vid förrättningens företagande hinder mot skiftet icke möta av anledning, varom i 1 kap. 10 § första stycket lagen om delning av jord å landet sägs, upptage förrättningsmännen frågan om *jämkning i skifteslagets* omfång.

Yppas därvid skäl att med skifteslag, varå skifte sökts, sammanföra annat skifteslag *eller område av sådant*, uppskjutes frågan till nytt sammanträde, till vilket lantmätaren, genom kungörelse och kallelse på sätt och inom tid som om laga skiftes företagande är stadgat, skall inkalla delägarna i sistnämnda skifteslag *eller område*. Kan vid det nya sammanträdet frågan om skifteslagets omfång ej utan uppskov bringas till slut, skall, därest dag för frågans vidare handläggning ej kan tillkännagivas innan sammanträdet upplöses och överenskommelse beträffande tillkännagivandet av tid och ställe för förrättningens fortsättande ej träffas vid sammanträdet, vad i 3 kap. 4 § andra stycket lagen om delning av jord å landet stadgas äga tillämpning även beträffande nämnda delägare.

3 §.

Fråga om tillämpning av 1 § första stycket avgöres av förrättningsmännen efter överläggning med delägarna.

Innefattar förrättningsmännens beslut, att till ett skifteslag skola sam-

2 §.

Har skifte blivit behörigen sökt och finnes vid förrättningens företagande hinder mot skiftet icke möta av anledning, varom i 1 kap. 10 § första stycket lagen om delning av jord å landet sägs, upptage förrättningsmännen frågan om skifteslagets omfång.

Yppas därvid skäl att med skifteslag, varå skifte sökts, sammanföra annat skifteslag, uppskjutes frågan till nytt sammanträde, till vilket lantmätaren, genom kungörelse och kallelse på sätt och inom tid som om laga skiftes företagande är stadgat, skall inkalla delägarna i sistnämnda skifteslag. Kan vid det nya sammanträdet frågan om skifteslagets omfång ej utan uppskov bringas till slut, skall, därest dag för frågans vidare handläggning ej kan tillkännagivas innan sammanträdet upplöses och överenskommelse beträffande tillkännagivandet av tid och ställe för förrättningens fortsättande ej träffas vid sammanträdet, vad i 3 kap. 4 § andra stycket lagen om delning av jord å landet stadgas äga tillämpning även beträffande nämnda delägare.

Besluta förrättningsmännen, att flera skifteslag skola sammanföras

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

manföras flera skifteslag eller delar därav, skall skiftet, såvitt varå skifte ej är sökt, anses hava blivit börjat den dag, beslutet om sammanförandet meddelades.

till ett skifteslag, skall skiftet, såvitt angår skifteslag, varå skifte ej är sökt, anses hava blivit börjat den dag beslutet meddelades.

4 §.

Yrkar delägare, att med tillämpning av 1 § andra stycket ett eller flera områden skola frånskiljas skifteslaget, och prövas hinder ej möta, varom i nämnda lagrum sägs, varde frågan beträffande varje område eller grupp av områden, som förrättningsmännen finna kunna avskiljas till särskilt skifteslag, avgjord genom omröstning efter huvudtalet mellan närvarande ägare av jordbruksfastighet inom det eller de områden omröstningen avser; och skall beslut om dylikt avskiljande anses hava fattats, om minst två tredjedelar av rösterna utfalla för sådan åtgärd.

Vid beräkning av antalet röstande delägare skola de, vilka med samäganderätt innehava viss fastighet, tillsammans räknas såsom en delägare; och må ej heller den, som äger flera fastigheter, tillerkännas mera än en röst.

5 §.

Sedan skifteslagets omfång blivit bestämt, avgöres genom omröstning mellan delägarna, huruvida skifte skall äga rum.

Bestrides skifte av ägare av jordbruksfastighet inom skifteslaget, vil-

3 §.

Sedan skifteslagets omfång blivit bestämt, avgöres genom omröstning, huruvida skifte skall äga rum. I omröstningen må endast deltaga ägare av sådan till skifteslaget hörande jordbruksfastighet, som är försedd med nödiga åbyggnader eller omfattar minst ett hektar åker eller minst tjugu hektar skogsmark.

Bestrides skifte av minst två tredjedelar av närvarande, röstberättiga-

(Gällande lydelse.)

ka till antalet, beräknat på sätt i 4 § sägs, utgöra minst två tredjedelar av närvarande ägare av dylika fastigheter, vare frågan om skifte i anledning av den föreliggande ansökningen förfallen. Utfalla åter minst två tredjedelar av rösterna för skifte, gives dem vitsord.

Uppgå ej rösterna å någondera sidan till antal, som nu nämnts, beräknas, huru stor del av jordbruksfastigheternas sammanlagda ägobelopp inom skifteslaget som enligt den vid storskiftet verkställda uppskattningen innehaves av dem, vilka bestritt skifte. Finnas därvid dessa innehava minst sex tiondelar av ägobeloppet, vare lag som i andra stycket första punkten sägs, men i annat fall skall skiftet fortgå.

Förfaller fråga om skifte, vare därförinnan enligt 3 och 4 §§ fattade beslut utan verkan.

6 §.

Frågan om skifteslagets omfång må icke underställas ägodelningsrättens prövning, förrän sådan omröstning, varom i 5 § sägs, ägt rum. Har därvid skifte beslutats, skall underställning alltid ske. I annat fall skall underställning äga rum allenast såframt yrkande därom senast å det sammanträde, då utgången av omröstningen tillkännagives, framställs av ägare av jordbruksfastighet inom skifteslag, varå skifte är sökt.

7 §.

Har genom omröstning enligt 5 § fråga om skifte förfallit och sökes

(Föreslagen lydelse.)

de delägare, vare frågan om skifte i anledning av den föreliggande ansökningen förfallen. Utfalla åter minst två tredjedelar av rösterna för skifte, gives dem vitsord. Vid beräkning av antalet röstande delägare skola de, vilka med samäganderätt innehava viss fastighet, tillsamman tagna räknas såsom en delägare; och må ej heller den, som äger flera fastigheter, tillerkännas mera än en röst.

Uppgå ej rösterna å någondera sidan till antal, som i andra stycket nämnts, beräknas, huru stor del av sammanlagda värdet enligt senast verkställda fastighetstaxering å de i första stycket avsedda jordbruksfastigheterna, som belöper på dem, vilka bestritt skifte. Finnes därvid dessas innehav motsvara minst sex tiondelar av sagda värde, vare lag som i andra stycket första punkten sägs, men i annat fall skall skiftet fortgå.

Förfaller fråga om skifte, vare dessförinnan fattat beslut i fråga, som avses i 1 §, utan verkan.

4 §.

Fråga om skifteslagets omfång må icke underställas ägodelningsrättens prövning, förrän sådan omröstning, varom i 3 § sägs, ägt rum. Har därvid skifte beslutats, skall underställning alltid ske. I annat fall skall underställning äga rum allenast såframt yrkande därom senast å det sammanträde, då utgången av omröstningen tillkännagives, framställs av röstberättigad delägare inom skifteslag, varå skifte är sökt.

5 §.

Har genom omröstning enligt 3 § fråga om skifte förfallit och sökes

(Gällande lydelse.)

inom tio år därefter ånyo skifte å det skifteslag, som med ansökningen om skifte vid det förra tillfället avsetts, vare sökanden, därest skifte ej kommer till stånd, pliktig gälda alla å förrättningen uppkomna kostnader.

Lag samma vare, därest område enligt 1 § andra stycket avskilts till särskilt skifteslag samt inom tio år därefter skifte å området sökes men ej kommer till stånd.

8 §.

Vid skifte å skifteslag, däri bys heminägor ingå, skall lantmätaren över utskog, fäbodemark eller annat område, som från byn avskilts till särskilt skifteslag, upprätta karta, upptagande vad som finnes nödigt för att tydligt utmärka gällande gränser mellan olika fastigheter eller ägo-innehav, ävensom i anslutning härtill upprätta beskrivning.

9 §.

Ingå bys heminägor i skifte, skall lantmätaren verkställa noggrann utredning om äganderättsförhållandena inom samtliga till byn hörande ägor. Kunna därvid delägares rätta andelstal inom hemman eller del av hemman ej med säkerhet utrönas, må frågan mellan dem, vilkas rätt därav beröres, avgöras genom förening, om det finnes uppenbart, att rätt, som tillkommer innehavare av fordran, varför säkerhet åtnjutes på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken, icke äventyras genom föreningen.

Delägarna skola tillhandahålla lantmätaren tillgängliga handlingar och övriga uppgifter, som erfordras för utredningens verkställande. Lant-

(Föreslagen lydelse.)

inom fem år därefter ånyo skifte å det skifteslag, som med ansökningen om skifte vid det förra tillfället avsetts, vare sökanden, därest skifte ej kommer till stånd, pliktig gälda alla å förrättningen uppkomna kostnader.

6 §.

Ingå bys heminägor i skifte, skall lantmätaren verkställa noggrann utredning om äganderättsförhållandena inom samtliga till byn hörande ägor. Kunna därvid delägares rätta andelstal inom hemman eller del av hemman ej med säkerhet utrönas, må frågan mellan dem, vilkas rätt därav beröres, avgöras genom förening, om det finnes uppenbart, att rätt, som tillkommer innehavare av fordran, varför säkerhet åtnjutes på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken, icke äventyras genom föreningen.

Delägarna skola tillhandahålla lantmätaren tillgängliga handlingar och övriga uppgifter, som erfordras för utredningens verkställande. Lant-

(Gällande lydelse.)

mätaren skall över utredningen upp-
rätta redogörelse, innefattande besked
rörande vad som tillkommer en var
delägare inom byn, och sedermera å
sammanträde, till vilket samtliga del-
ägare i den mark, redogörelsen om-
fattar, skola inkallas genom kungö-
relse och kallelse på sätt och inom
tid som om laga skiftes företagande
är stadgat, föredraga redogörelsen för
delägarna samt föra till protokollet
de anmärkningar, som framställas
mot densamma.

Redogörelsen bör av delägarna un-
derskrivas. Vägrar delägare sin un-
derskrift, skall sådant ävensom skä-
let till vägran, där det uppgivits eller
eljest kunnat utrönas, i protokollet
anmärkas.

Yppas under skiftet tvist angåen-
de de förhållanden, redogörelsen av-
ser, skall tvisten underställas ägodel-
ningsrättens prövning.

10 §.

Ingå bys heminägor i skifte, skola,
där laga hinder ej möter, till byn hö-
rande fastigheter så ock i skiftet in-
gående övriga fastigheter, som äro i
en ägares hand och av denne inneha-
vas med samma rätt, i den uti 12 och
13 §§ stadgade ordning under skiftet
sammanläggas till en fastighet; dock
må sammanläggning ej äga rum, så-
framt ägaren bestrider åtgärden och
han ej uppenbart saknar fog härför.

Under skiftet må ock, där laga hin-
der eljest icke möter, i enahanda ord-
ning fastigheter, som tillhöra makar
var för sig eller innehavas med olika
rätt i äktenskapet, med makarnas
samtycke sammanläggas till en fas-
tighet, såframt makarna träffa avtal,

(Föreslagen lydelse.)

mätaren skall över utredningen upp-
rätta redogörelse, innefattande besked
rörande vad som tillkommer en var
delägare inom byn, och sedermera å
sammanträde, till vilket samtliga del-
ägare i den mark, redogörelsen om-
fattar, skola inkallas genom kungö-
relse och kallelse på sätt och inom
tid som om laga skiftes företagande
är stadgat, föredraga redogörelsen för
delägarna samt föra till protokollet
de anmärkningar, som framställas
mot densamma.

Redogörelsen bör av delägarna un-
derskrivas. Vägrar delägare sin un-
derskrift, skall sådant ävensom skä-
let till vägran, där det uppgivits eller
eljest kunnat utrönas, i protokollet
anmärkas.

Yppas under skiftet tvist angåen-
de de förhållanden, redogörelsen av-
ser, skall tvisten underställas ägodel-
ningsrättens prövning.

7 §.

Ingå bys heminägor i skifte, skola,
där laga hinder ej möter, till byn hö-
rande fastigheter så ock i skiftet in-
gående övriga fastigheter, som äro i
en ägares hand och av denne inne-
havas med samma rätt, i den uti 9
och 10 §§ stadgade ordning under
skiftet sammanläggas till en fastig-
het; dock må sammanläggning ej äga
rum, såframt ägaren bestrider åtgär-
den och han ej uppenbart saknar fog
härför.

Under skiftet må ock, där laga hin-
der eljest icke möter, i enahanda ord-
ning fastigheter, som tillhöra makar
var för sig eller innehavas med olika
rätt i äktenskapet, med makarnas
samtycke sammanläggas till en fas-
tighet, såframt makarna träffa avtal,

*(Gällande lydelse.)**(Föreslagen lydelse.)*

vari bestämmes, ifall genom sammanläggningen en fastighet bildas av fastigheter som tillhöra ena maken enskilt och såsom giftorättsgods, att fastigheten skall i sin helhet vara den makens enskilda egendom eller giftorättsgods, eller ifall en fastighet bildas av fastigheter som tillhöra makarna var för sig, att fastigheten skall utgöra egendom, däri makarna äga var sin andel såsom enskild egendom eller giftorättsgods. Vardera makens andel skall utgöra hälften, där ej annat bestämts i avtalet. Innefattar avtalet gåva, äge vad i 8 kap. 5 § giftermålsbalken är stadgat motsvarande tillämpning. Är äldre giftermålsbalken tillämplig å makars förmögenhetsförhållanden, må fastighet bildas genom sammanläggning av enskild egendom med samfälld eller av vardera maken enskilt tillhörig egendom, såframt genom avtal mellan makarna bestämmes, att fastigheten skall utgöra samfälld egendom. Avtal, som i detta stycke sägs, skall upprättas skriftligen och bestyrkas av lantmätaren samt i huvudskrift biläggas protokollet.

Vad i andra stycket stadgas skall ej gälla i fråga om fastighet, som make erhållit i gåva av annan än andra maken med villkor att den skall vara hans enskilda egendom, eller som make bekommit genom testamente med sådant villkor, eller som tillfallit make i arv och om vilken arvlåtaren genom testamente meddelat sådan föreskrift.

11 §.

I avseende å villkoren för sammanläggning enligt 10 § skola gälla följande särskilda bestämmelser:

vari bestämmes, ifall genom sammanläggningen en fastighet bildas av fastigheter som tillhöra ena maken enskilt och såsom giftorättsgods, att fastigheten skall i sin helhet vara den makens enskilda egendom eller giftorättsgods, eller ifall en fastighet bildas av fastigheter som tillhöra makarna var för sig, att fastigheten skall utgöra egendom, däri makarna äga var sin andel såsom enskild egendom eller giftorättsgods. Vardera makens andel skall utgöra hälften, där ej annat bestämts i avtalet. Innefattar avtalet gåva, äge vad i 8 kap. 5 § giftermålsbalken är stadgat motsvarande tillämpning. Är äldre giftermålsbalken tillämplig å makars förmögenhetsförhållanden, må fastighet bildas genom sammanläggning av enskild egendom med samfälld eller av vardera maken enskilt tillhörig egendom, såframt genom avtal mellan makarna bestämmes, att fastigheten skall utgöra samfälld egendom. Avtal, som i detta stycke sägs, skall upprättas skriftligen och bestyrkas av lantmätaren samt i huvudskrift biläggas protokollet.

Vad i andra stycket stadgas skall ej gälla i fråga om fastighet, som make erhållit i gåva av annan än andra maken med villkor att den skall vara hans enskilda egendom, eller som make bekommit genom testamente med sådant villkor, eller som tillfallit make i arv och om vilken arvlåtaren genom testamente meddelat sådan föreskrift.

8 §.

I avseende å villkoren för sammanläggning enligt 7 § skola gälla följande särskilda bestämmelser:

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

1. Hör fastighet till by, vars heminägor ingå i skiftet, skall, ändå att fastigheten är belägen inom område, som fränskiljts skifteslaget, i avseende å förutsättningarna för dess sammanläggande med i skiftet ingående fastighet så anses, som om densamma inginge i skiftet.

2. Utan hinder av att i 6 och 7 §§ lagen om sammanläggning av fastigheter å landet för sammanläggning stadgade förutsättningar ej äro för handen, må i skiftet ingående fastighet inom by som under 1 sägs, sammanläggas med fastighet, tillhörande sådan by, så ock med annan fastighet, såframt denna med alla sina ägor ingår i skiftet.

3. Har rätten, enligt vad särskilt är stadgat, beslutat utfärda kungörelse därom, att utredning rörande äganderättsförhållandena blivt vid skiftet verkställd, må fastighet, som omfattas av utredningen, göras till föremål för sammanläggning utan hinder av att ägaren ej erhållit lagfart å densamma.

12 §.

Sedan äganderättsförhållandena blivt utredda och erforderliga handlingar införskaffats, skall lantmätaren för delägarna föredraga frågan om sammanläggning och därvid redogöra för innebörden och verkan av sådan åtgärd. Efter det delägarna lämnats tillfälle uttala sin mening, skola förrättningsmännen avgiva yttrande, vari för varje särskilt fall anges, huruvida sammanläggning anses böra äga rum eller ej och skälen härför.

1. Utan hinder av att i 6 och 7 §§ lagen om sammanläggning av fastigheter å landet för sammanläggning stadgade förutsättningar ej äro för handen, må i skiftet ingående fastighet inom by, vars heminägor ingå i skiftet, sammanläggas med fastighet, tillhörande sådan by, så ock med annan fastighet, såframt denna med alla sina ägor ingår i skiftet.

2. Har rätten, enligt vad särskilt är stadgat, beslutat utfärda kungörelse därom, att utredning rörande äganderättsförhållandena blivt vid skiftet verkställd, må fastighet, som omfattas av utredningen, göras till föremål för sammanläggning utan hinder av att ägaren ej erhållit lagfart å densamma.

9 §.

Sedan äganderättsförhållandena blivt utredda och erforderliga handlingar införskaffats, skall lantmätaren för delägarna föredraga frågan om sammanläggning och därvid redogöra för innebörden och verkan av sådan åtgärd. Efter det delägarna lämnats tillfälle uttala sin mening, skola förrättningsmännen avgiva yttrande, vari för varje särskilt fall anges, huruvida sammanläggning anses böra äga rum eller ej och skälen härför.

(Gällande lydelse.)

13 §.

Förrättningsmännens yttrande i sammanläggningsfrågan skall jämte övriga handlingar i ärendet av lantmätaren insändas till ägodelningsdomaren. Sedan denne införskaffat utlåtande från överlantmätaren och den ytterligare utredning, vartill omständigheterna må föranleda, ävensom vidtagit de övriga åtgärder, som enligt lagen om sammanläggning av fastigheter å landet ankomma å ägodelningsdomaren före ärendes slutliga avgörande, överlämne han det samma till ägodelningsrätten, varefter med ärendet vidare så förfares, som om till ägodelningsrätten hänskjutits prövning av ansökan om sammanläggning enligt nämnda lag av de i 10 § angivna fastigheter.

Inställes skifte, skall dessförinnan meddelat beslut om sammanläggning förfalla; och skall därom, sedan anmälan om skiftets inställande inkommit från förrättningslantmätaren, så snart ske kan å inskrivningsdag anteckning göras i lagfarts- eller fastighetsboken samt i fall, varom i 20 § andra stycket lagen om sammanläggning av fastigheter å landet sägs, jämväl i in-tecknings- eller fastighetsboken.

13 a §.

Hava bys heminägor undergått laga skifte i den ordning som stadgas i denna lag eller i lagen den 30 april 1925 (nr 102) rörande vissa laga skiften inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län, skall vid skifte å ägor, som undantagits från delningen, vad i 10 och 12 §§ samt

(Föreslagen lydelse.)

10 §.

Förrättningsmännens yttrande i sammanläggningsfrågan skall jämte övriga handlingar i ärendet av lantmätaren insändas till ägodelningsdomaren. Sedan denne införskaffat utlåtande från överlantmätaren och den ytterligare utredning, vartill omständigheterna må föranleda, ävensom vidtagit de övriga åtgärder, som enligt lagen om sammanläggning av fastigheter å landet ankomma å ägodelningsdomaren före ärendes slutliga avgörande, överlämne han det samma till ägodelningsrätten, varefter med ärendet vidare så förfares, som om till ägodelningsrätten hänskjutits prövning av ansökan om sammanläggning enligt nämnda lag av de i 7 § angivna fastigheter.

Inställes skifte, skall dessförinnan meddelat beslut om sammanläggning förfalla; och skall därom, sedan anmälan om skiftets inställande inkommit från förrättningslantmätaren, så snart ske kan å inskrivningsdag anteckning göras i lagfarts- eller fastighetsboken samt i fall, varom i 20 § andra stycket lagen om sammanläggning av fastigheter å landet sägs, jämväl i in-tecknings- eller fastighetsboken.

11 §.

Hava bys heminägor undergått laga skifte i den ordning som stadgas i denna lag eller i lagen den 30 april 1925 (nr 102) rörande vissa laga skiften inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län, skall vid skifte å ägor, som undantagits från delningen, vad i 7 och 9 §§ samt

(Gällande lydelse.)

13 § första stycket är stadgat äga motsvarande tillämpning såvitt angår fastigheter, som ingå i skiftet; och skall därvid i avseende å villkoren för sammanläggning vad i 11 § 2. föreskrives äga motsvarande tillämpning i fråga om fastigheter, som icke förut ingått i laga skifte.

(Föreslagen lydelse.)

10 § första stycket är stadgat äga motsvarande tillämpning såvitt angår fastigheter, som ingå i skiftet; och skall därvid i avseende å villkoren för sammanläggning vad i 8 § 1. föreskrives äga motsvarande tillämpning i fråga om fastigheter, som icke förut ingått i laga skifte.

12 §.

Till ägare av sådan till skifteslaget hörande jordbruksfastighet, vilken saknar nödiga åbyggnader och omfattar mindre än ett hektar åker, må, såvida fall som i 16 § avses ej är för handen, enligt förrättningsmännens bestämmande för innehav av inrösningsjord utgå ersättning i penningar i stället för jord. Är delägare missnöjd med beslut i fråga, huruvida gottgörelse i penningar sålunda skall utgå eller icke, har han att inom trettio dagar från det beslutet avkunnades till ägodelningsdomaren ingiva till ägodelningsrätten ställda besvär.

Skall mark frångå delägare enligt vad i första stycket sägs, må annan delägare, som innehar med åbyggnader försedd jordbruksfastighet, lösa marken, därest anmälan härom göras till förrättningsmännen i samband med den överläggning, varom förmäles i 13 kap. 19 § lagen om delning av jord å landet. Göres anmälan av flera delägare, bestämme förrättningsmännen efter samråd med lantbruksnämnden med hänsyn till behovet av brukningsdelarnas förstärkning, åt vilken företräde bör givas. Anmäler sig icke någon delägare, må kronan, för att framdeles kunna underlätta bildandet av bärkraftiga brukningsdelar, lösa marken.

*(Gällande lydelse.)**(Föreslagen lydelse.)*

Utöver vad ovan stadgas skall i fråga om ersättning enligt denna paragraf i tillämpliga delar gälla vad i lagen om delning av jord å landet sägs om vederlag i penningar för minskning i ägovälde. Å sådan ersättning skall jämväl lagen den 18 juni 1926 om säkerhet för utbekommande av vissa ersättningar i anledning av laga skifte eller annan jorddelningsförrättning äga tillämpning.

13 §.

Hava flera delägare enats om att i sambruk nyttja fastigheter inom skifteslaget, må på sådan delägarers begäran gemensam ägolott för dem utläggas.

Om och i den mån för delägare, vilka innehava såväl inrösnings- som avrösningsjord men på grund av frivilliga överlåtelse eller beslut enligt 12 § första stycket frånträda inrösningsjord, icke kunna utläggas ägolotter, som med avseende å storlek och beskaffenhet samt med hänsyn jämväl till övriga föreliggande förhållanden prövas kunna på varaktigt sätt erhålla ändamålsenlig användning såsom särskilda fastigheter, skall gemensam ägolott utläggas för dessa delägare eller för det antal av dem, som minst erfordras för att ägolotten skall motsvara angivna krav. Vad nu sagts om gemensam ägolott skall ock gälla beträffande avrösningsjord tillhörig delägare, vilka innehava allenast sådan jord eller för vilkas hela innehav av inrösningsjord särskilda ägolotter för annat ändamål än jordbruk kunna utläggas.

(Gällande lydelse.)

14 §.

Sker ägoutbyte, må förrättningsmännen, när skäl därtill äro, efter överläggning med delägarna besluta att med tillträde av områden, vilka erhållas vid ägoutbytet, skall anstå till dess de vid laga skiftet utlagda ägolotterna tillträdas. Har beslut om dylikt uppskov fattats, skola ej mindre i lag stadgade eller enligt särskilda beslut gällande inskränkningar i rätten att under skiftet nyttja skifteslagets mark tillämpas jämväl beträffande därutom belägen mark, som ingår i ägoutbytet, än även av ägoutbytet föranledda likvider bestämmas samtidigt som motsvarande likvider vid skiftet.

(Föreslagen lydelse.)

14 §.

Sker ägoutbyte, må förrättningsmännen, när skäl därtill äro, efter överläggning med delägarna besluta att med tillträde av områden, vilka erhållas vid ägoutbytet, skall anstå till dess de vid laga skiftet utlagda ägolotterna tillträdas. Har beslut om dylikt uppskov fattats, skola ej mindre i lag stadgade eller enligt särskilda beslut gällande inskränkningar i rätten att under skiftet nyttja skifteslagets mark tillämpas jämväl beträffande därutom belägen mark, som ingår i ägoutbytet, än även av ägoutbytet föranledda likvider bestämmas samtidigt som motsvarande likvider vid skiftet.

Vad i första stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning vid sådan utbrytning, varom i 1 § andra stycket förmäles. Är delägare missnöjd med under skiftet meddelat beslut angående utbrytning, vare lag som i 12 § första stycket andra punkten sägs.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1948.

Beträffande laga skifte till rubbning av storskifte, som dessförinnan påbörjats, skola bestämmelserna i denna lag, om så ske kan, tillämpas å där avhandlade frågor, som vid förrättningen förekomma till behandling efter lagens ikraftträdande.

Därest före denna lags ikraftträdande enligt 1 § andra stycket i dess ursprungliga lydelse område avskilts till särskilt skifteslag samt inom fem år därefter skifte å området sökes men ej kommer till stånd, vare lag som ovan i 5 § sägs.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 februari 1948.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sköld, fråga rörande *ändring i vissa delar av den s. k. dalalagen* samt anför därvid följande.

Inledning.

På grundval av förslag av den s. k. Dalautredningen utfärdades den 17 juni 1932 bland annat lag med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län, den s. k. dalalagen. Denna för Dalarnas speciella jordförhållanden avsedda lagstiftning innehåller flera avvikelser från den för riket i övrigt gällande jorddelningslagstiftningen och är avsedd att tillämpas vid sidan av denna. De viktigaste avvikelserna gälla frågorna om bestämmande av skifteslags omfång, skiftesvitsord, rätt att utesluta mark från skiftet, utflyttning, sammanläggning av fastigheter samt fastighetsredovisningen. Genom beslut av statsmakterna ha skiften, som komma till stånd enligt dalalagen, också tilldelats en förmånligare ställning med avseende å statsbidrag än skiften enligt den allmänna jorddelningslagen.

I en den 3 januari 1946 dagtecknad framställning till chefen för jordbruksdepartementet hemställde landshövdingen i Kopparbergs län Gustaf Andersson, efter samråd med överlantmätaren i länet, om en utredning rörande jordförhållandena i de delar av länet, å vilka dalalagen ägde tillämpning, i syfte att främja såväl tillkomsten av skiften som en förstärkning av ofullständiga jordbruk. I framställningen anfördes bland annat följande.

Det kunde sägas, att resultatet av Dalautredningens arbete varit det bästa som då stått att uppnå. Dalalagen hade också mottagits med förståelse, och någon opposition mot dess innebörd och tillämpning hade icke förekommit. De genomförda skiftena hade också utfallit till belåtenhet, om man bortsåg från missnöjet med den tidsutdräkt som förekommit vid vissa skiften. Kostnaderna hade dock visat sig bliva förhållandevis höga. De praktiska resultaten av dalalagen kunde emellertid icke sägas vara fullt tillfredsstäl-

lande. Jordbruket i de skiftade byarna hade sålunda icke genom skiftena fått önskvärd förstärkning. De brukningsdelar, som före skiftet varit för små för drivande av ett rationellt jordbruk, hade gått lika ofullständiga ut ur skiftet. Uppenbarligen borde ägosammandragningen vid skiftena följas av en sådan sammanföring av brukningsdelar eller delar av sådana, att jordbruken efter skiftet företedde icke endast en bättre arrondering av det gamla ägoinnehavet utan också, genom nödig utökning av åkerarealen, en förstärkt bärkraft. En sådan kombination av skiftes- och rationaliseringsåtgärder syntes vara vad som för Dalarnas vidkommande i första hand borde eftersträvas vid den omvandlingsprocess, som nu planerades i fråga om de mindre jordbruken. För att i möjligaste mån befordra en dylik utveckling syntes behövt att särskilt utreda de komplicerade spörsmål som anmälde sig i sammanhanget. En ny dalautredning syntes sålunda erforderlig. I första hand borde en översyn av dalalagen företagas i syfte att ytterligare förenkla och förbilliga förfarandet. Möjligheterna att låta skiftena omfatta större, sammanhängande områden borde underlättas, bestämmelserna angående skiftesvitsordet omprövas, rätten till uteslutning av mark begränsas, äganderättsutredningen förenklas, besvärsmöjligheterna inskränkas till vinande av mindre tidsutdräkt och möjligheterna att lämna vederlag i penningar för frångången mark utökas m. m. Eventuellt borde ett eller flera provskiften anordnas med tillämpning av kombinationen skifte och storleksrationalisering. Därest en rationalisering i fråga om brukningsdelarnas storlek skulle ernås i samband med skiftet, måste särskilda utvägar sökas för att förmå ägare av ideella andelar och lösa jordstycken att under skiftet överlåta sina ägor till andra skiftesdelägare för förstärkning av de hemman, som skulle fortbestå. Därvid borde undersökas, om kravet på att jord och skog skulle åtföljas i någon mån kunde eftergivnas, så att säljarna kunde få behålla delaktighet i skogen. Dylika skogsdelar kunde eventuellt sammanföras till gemensamhetsskogar.

Över denna framställning avgåvo fastighetsbildnings-sakkunniga, efter remiss, ett den 30 januari 1946 dagtecknat yttrande, vari bland annat anfördes följande.

Det syntes icke uteslutet, att man genom ändringar i gällande särbestämmelser om skiften i förevarande landsdelar kunde öka möjligheterna att få till stånd skifte, förenkla förfarandet och utvinna större resultat av verksamheten. Förbehållslöst kunde de sakkunniga dock icke tillstyrka att en dylik revision företoges vid sidan av den pågående översynen av skiftesväsendet i allmänhet. De problem, som skulle inställa sig vid den ifrågasvarande revisionen av dalalagen, skulle i mycket väsentliga delar bliva desamma som de, med vilka de sakkunniga sysslade, och den lösning, som vore lämpligast vid rikslagstiftningen, torde i stort sett vara den tjänligaste även för Dalarnas vidkommande. Att nu, medan jorddelningslagen vore under revision, verkställa ändringar i dalalagen borde knappast ifrågakomma, med mindre det gällde trängande behov, och ändringarna kunde näppeligen få karaktär av mer än ett provisorium, ej heller beröra

skiftesinstitutets ändamål eller huvudgrunder i övrigt. Å andra sidan ville de sakkunniga icke motsätta sig, att en förnyad undersökning av speciellt jordförhållandena i Dalarna omedelbart igångsattes genom särskilda utredningsmän. Den kunde bland annat tänkas medföra provisoriska detaljändringar i den gällande dalalagstiftningen till nytta vid de dalaskiften, som under alla förhållanden komme till stånd, innan den allmänna revisionen hunnit leda till resultat.

Landshövdingen Andersson gjorde härefter i en den 18 mars 1947 dagtecknad, till chefen för jordbruksdepartementet ställd skrivelse förnyad framställning i ämnet och androg därvid i huvudsak följande.

Särskilda åtgärder vore erforderliga för att man inom ifrågavarande delar av Kopparbergs län skulle kunna praktiskt tillämpa de i proposition till 1947 års riksdag föreslagna grunderna för jordbrukets rationalisering. Saken vore brådskande, enär stora laga skiften påginge vid vilka utökning av de blivande brukningsdelarnas åkerareal vore synnerligen behöflig. I de trakter, varom här vore fråga, kunde enstaka storleksrationaliseringsåtgärder knappast ifrågakomma, och de områden som inbegreps i en och samma planering vidgades att omfatta stora byar, ja stundom hela socknar. Framställningens syfte vore att få till stånd en lämplig samordning av skifte och rationalisering. Sannolikt komme dylik samordning att behövas även i andra landsdelar, men skillnaden mellan Dalarna och andra landskap i detta hänseende vore, att saken i Dalarna vore omedelbart aktuell i den allra största omfattning. Flera stora laga skiften påginge nämligen vilka på ett tidigt stadium borde kombineras med rationaliseringsåtgärder.

Frågan om en överarbetning av dalalagen anmäldes av mig — efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet — i statsrådet den 9 maj 1947. Efter att ha redogjort för landshövdingen Anderssons framställningar och fastighetsbildningssakkunnigas yttrande anförde jag för egen del, att de skäl, som åberopats för en snabb revision av dalalagen, syntes mig synnerligen tungt vägande. Den komplicerade naturen hos de spörsmål, lagen avsåge, syntes visserligen omöjliggöra en mera genomgripande och samtidigt snabb omarbetning av lagen. Huvudsyftet med berörda framställningar vore emellertid, att vissa praktiska olägenheter och svårigheter, som framträtt vid nu pågående skiften inom ifrågavarande del av Kopparbergs län, utan dröjsmål skulle avlägsnas. Jag framhöll särskilt tanken att genom lagändring öppna möjlighet att låta ägare till små kvotdelar inom ett skifteslag avstå från sitt innehav av inägojord mot gottgörelse i skogsmark eller penningar. Vissa andra ändringar av de slag, som exemplifierats i framställningen den 3 januari 1946, borde även övervägas i den mån så kunde ske utan större tidsutdräkt. De lagändringar, vari en sådan utredning kunde resultera, skulle självfallet få betraktas som provisoriska och sålunda icke innefatta ett föregripande av den allmänna reformen av skiftesväsendet. På grund av det anförda fann jag en utredning böra igång-

sättas med uppgift att provisoriskt överarbeta dalalagen i de delar, som vid tillämpningen visat sig innefatta särskilt framträdande hinder för en samordning av skifte och rationalisering. Utredningen borde bedrivas så skyndsamt, att de förslag, som framkomme, kunde föreläggas 1948 års riksdag. Under arbetet borde samråd äga rum med fastighetsbildnings-sakkunniga.

Under återopande av det sålunda anförda hemställde jag, att Kungl. Maj:t måtte bemyndiga chefen för jordbruksdepartementet att utse en utredningsman att verkställa den av mig omnämnda utredningen samt högst fem på jordbrukets och skiftesväsendets område sakkunniga personer att på kallelse av utredningsmannen deltaga i överläggningarna med honom och i övrigt biträda vid utredningen.

Med stöd av ett i enlighet med denna hemställan lämnat bemyndigande tillkallade jag den 9 maj 1947 dels revisionssekreteraren Hj. Nordfelt för att verkställa utredning och avgiva lagförslag i ämnet, dels hemmansägaren Grudd-Pers Karl Andersson i Utmeland, distriktslantmätaren E. V. Bengtsson, landstingsmannen O. Gudmundsson i Stumsnäs, hemmansägaren Rull Johannes Persson i Vinäs och överlantmätaren E. H. Rudhe att såsom sakkunniga biträda vid utredningen.

Utredningsmannen har till fullgörande av sitt uppdrag den 31 december 1947 avgivit promemoria med utkast till lag om ändring i vissa delar av den s. k. dalalagen m. m. Förslaget har enhälligt biträttts av de sakkunniga.

Över promemorian ha, efter remiss, yttranden avgivits av lantmäteristyrelsen och fastighetsbildningssakkunniga, egnahemsstyrelsen och egnahemsnämnden i Kopparbergs län, domhavandena i Falu domsaga, Nås och Malungs domsaga, Nedansiljans domsaga och Ovansiljans domsaga, länsstyrelsen i Kopparbergs län, förvaltningsutskottet i Kopparbergs läns hushållningssällskap, skogsstyrelsen samt skogsvårdsstyrelsen i Kopparbergs län, Sveriges lantbruksförbund ävensom Dalarnas länsförbund av Riksförbundet landsbygdens folk.

Jag anhåller nu att få till närmare granskning upptaga spørsmålet i fråga.

Förslagets huvudinnehåll.

Promemorian.

I 1 kap. 8 § första stycket jorddelningslagen uppställas vissa krav på storlek och beskaffenhet hos ägolott, som må utläggas vid laga skifte. Kan sådan ägolott utläggas allenast för vissa delägare, må skifte likväl äga rum, för såvitt å andra delägare belöpande andelar kunna utläggas i gemensam ägolott, som uppfyller de uppställda kraven.

I promemorian uppvisas, att jorddelningslagens ifrågavarande stadgande, vilket med viss modifikation är avsett att gälla även för dalalagens tillämpningsområde, där blivit i praktiken så gott som helt åsidosatt. Förrättningsmännen äro för närvarande nödsakade att utlagga talrika ägolotter av uppenbart otillfredsställande beskaffenhet. En stor del av dessa obetydliga ägolotter tillhöra personer, som äro bosatta på annan ort, ej sällan utom riket.

För att i möjligaste mån råda bot på dessa missförhållanden föreslår utredningsmannen, att vid skifte enligt dalalagen innehavarna av små, obyggda andelar skola kunna åläggas fråntråda sin andel i åkerjord mot likvid i pengar. Den åkerareal, som härigenom bleve tillgänglig, skulle begagnas till förstärkning av ofullständiga jordbruk inom skifteslaget.

Sin skogsmark skulle ifrågavarande ägare av små andelar få behålla, men skogsmarken skulle utläggas i gemensamma lotter av tillräcklig storlek för att möjliggöra ett rationellt skogsbruk. Emellertid kunna enligt dalalagen såväl förrättningsmännen som skiftesdelägarna under vissa förutsättningar besluta, att viss del av skifteslaget skall uteslutas från delningen. Har sådant beslut fattats, är det av skäl som angivas i promemorian tekniskt omöjligt att utlägga gemensamma lotter. Har del av skifteslag uteslutits från delningen minskas dessutom väsentligt möjligheten att sammandraga ägorna, d. v. s. resultatet av skiftet försämras. Utredningsmannen föreslår därför, att dalalagens specialregler om uteslutning av mark slopas.

I promemorian förordas vidare vissa ändringar i dalalagens omröstningsregler *dels* i syfte att tillförsäkra de verkliga jordbrukarna i skifteslaget ökat inflytande på frågan om skifte skall komma till stånd eller ej och *dels* i syfte att förenkla förfarandet. Rösträtt vid beslut, huruvida skifte skall äga rum, tillkommer redan med dalalagens nuvarande utformning icke annan än ägare av jordbruksfastighet inom skifteslaget. Utredningsmannen föreslår emellertid, att rösträtt även fränkännes den kategori av ägare till små, obyggda jordbruksfastigheter, som skulle kunna åläggas mottaga likvid i pengar för sin åkerjord, ävensom de delägare, vilka allenast inneha mindre andelar i skogsmark. Vidare föreslås att *ägobeloppet*, som för närvarande utgör röstberäkningsgrund i dalalagen, utbytes mot *taxeringsvärdet*.

I dalalagen stadgas, att om fråga om skifte förfallit genom omröstning och inom tio år därefter skifte ånyo sökes å det skifteslag, som avsetts med ansökningen om skifte vid det förra tillfället, är sökanden, därest skifte ej kommer till stånd, pliktig gälda alla å förrättningen uppkomna kostnader. Utredningsmannen föreslår, att denna tidsperiod av tio år förkortas till fem år.

Utredningsmannen har i promemorian sammanfattat ändringsförslagets innebörd på följande sätt:

Genomföres en ändring av dalalagen i överensstämmelse med de framlagda förslagen, skulle detta innebära, *att* rätten att besluta om marks uteslutande från skifte bortfölle och därmed ökade möjligheter till sammandragning av ägorna vunnes, *att* röstningsreglerna vid beslut om skiftes företagande förenklades, *att* de verkliga jordbrukarna inom skifteslaget finge ökat inflytande på frågan om skifte eller icke skifte, *att* de principer, som ligga till grund för stadgandet i 1 kap. 8 § jorddelningslagen, skänktes ökat beaktande inom dalalagens tillämpningsområde *samt att* viss areal inrösningsjord i samband med skifte bleve disponibel till förstärkning av ofullständiga jordbruk inom skifteslaget. I huvudsak skulle en dylik lagändring innebära ett närmande av speciallagstiftningen i fråga till rikslagstiftningen. Tvånget för

skiftesdelägare med mycket små andelar att avstå sin inägojord mot likvid i pengar skulle dock komma att innebära ett rätt markant avsteg från rikslagstiftningen i dess nuvarande utformning. Bestämmelser motsvarande de föreslagna — och ännu längre gående — kunna emellertid förutses framdeles bliva införda även i jorddelningslagen. Förekomsten av ett stort antal mycket små andelar utgör också det mest påfallande särdraget i Dalarnas jordförhållanden, en omständighet som torde få anses motivera ett föregripande på denna punkt i modifierad form av rikslagstiftningens väntade framtida utformning.

Yttrandena.

Styrelsen för *Dalarnas länsförbund av Riksförbundet landsbygdens folk* förordar en tids uppskov med lagändringen i fråga för en grundligare undersökning av de i promemorian berörda frågorna.

I *samtliga övriga yttranden* har utredningsmannens förslag — i vissa fall med yrkanden om modifikationer på enstaka punkter — positivt tillstyrkts eller lämnats utan erinran.

Sålunda anför *lantmäteristyrelsen*:

Laga skifte, och i synnerhet skifte av den omfattning varom i förevarande sammanhang är fråga, har en genomgripande betydelse för den bygd, som beröres av skiftet, lika väl som för envar av de enskilda delägarna. Kostnaderna för dalaskiftena äro stora och den största delen därav betalas av statsverket. Det måste då vara ett oeftergivligt krav, att skiftena bedrivs så att de lämna gott resultat. Den nuvarande dalalagen ger icke möjlighet att utföra skiftena rationellt. Genom det framlagda förslaget vinnes en betydande förbättring härutinnan. Enligt lantmäteristyrelsens mening innefattar förslaget sålunda en i stort sett lycklig lösning av de svåra och invecklade problem, till vilka utredningsmannen haft att taga ställning.

Egnahemsstyrelsen yttrar:

De förslag till ändringar i dalalagen, som nu framläggas, synas vara grundade på riktiga överväganden av hur långt man för närvarande kan gå för att effektivisera skiftena i de delar av Kopparbergs län, som beröras av lagstiftningen, och i samband därmed åstadkomma en synnerligen önskvärd rationalisering av jordbruket. Förslagen äro icke avsedda att föregripa den allmänna reform av skiftesväsendet, vartill förslag komma att framläggas av fastighetsbildningssakkunniga. Egnahemsstyrelsen får följaktligen tillstyrka att utredningsmannens lagförslag antages.

Egnahemsnämnden i länet förklarar sig icke ha kunnat komma till annan uppfattning än utredningsmannen och de sakkunniga. Nämnden har därför beslutat tillstyrka lagförslaget i föreliggande skick.

Länsstyrelsen säger sig vilja livligt understödja lagförslagets syfte och anför vidare.

Vid de skiften, som hittills genomförts med stöd av dalalagens bestämmelser, har det framstått som en uppenbar olägenhet, att ett stort antal alltför små och till självständig brukning otjänliga ägolotter utlagts. Betecknande för förhållandena är, att vid ifrågavarande skiften regelmässigt utlagts ett betydligt större antal ägolotter än vid storskiftet. Med den utveckling, som nu förberedes inom landets jordbruk, måste det vara ange-

läget att vid skiften, som hädanefter genomföras, sörja för icke blott en bättre arrondering av delägarnas innehav utan även en storleksrationalisering. Ett sådant förfarande har också förutsatts vid genomförande av de av statsmakterna beslutade åtgärderna till stärkande av det mindre jordbruket. Länsstyrelsen får alltså tillstyrka, att ändringar i dalalagen genomföras i den riktning, som föreslås i den remitterade promemorian.

Domhavanden i Falu domsaga instämmer beträffande förslaget huvudgrunder i länsstyrelsens yttrande och betecknar förslaget som väl genomtänkt och utformat.

T. f. domhavanden i Nås och Malungs domsaga uttalar, att vad utredningsmannen anfört i motiven till lagutkastet bekräftas av erfarenheten inom domsagan.

Domhavanden i Nedansiljans domsaga yttrar:

Lika med utredningsmannen finner jag att gällande lagstiftning icke är tillfredsställande med avseende å jorddelningen i denna domsaga. Lagstiftningen bör sålunda undergå erforderlig jämkning för att större reda skall kunna vinnas i de olika socknarnas ur jordbruks-, fastighetskredits-, lagfarts- och beskattningssynpunkter otillfredsställande fastighetsförhållanden.

Såsom utredningsmannen jämväl framhållit kan det naturligtvis ifrågasättas, huruvida en revision av dalalagen bör ske vid denna tidpunkt. Måhända borde man först avvakta resultatet av utredningen rörande en ny jorddelningslag för hela riket och möjligen också tillkomsten av den nya jordabalken. Å andra sidan äro de skäl, som i promemorian anförts till stöd för en snabb och provisorisk revision, så övertygande, att en förändrad lagstiftning i den riktning utredningsmannen föreslagit torde böra redan nu genomföras.

Skogsstyrelsen — som inskränkt sin granskning till i huvudsak sådana uttalanden i promemorian, som ha samband med skogsbruket — tillkänner den uppfattningen, att den föreslagna överarbetningen av dalalagen skulle medföra en avsevärd förbättring.

Skogsvårdsstyrelsen i länet yttrar:

Liksom utredningsmannen anser skogsvårdsstyrelsen, att dalalagen i dess nuvarande utformning icke befrämjar fastighetsbildningen på ett sätt, som motsvarar tidens krav. Då tillika synnerligen omfattande skiftesförrättningar enligt denna lag äro under handläggning, framstår det som synnerligen angeläget, att frågan om ändringar i dalalagen upptages till separat behandling vid sidan av pågående översyn av skiftesväsendet i allmänhet.

Inom dalalagens tillämpningsområde förekomma jordbruksfastigheter av den mest olämpliga beskaffenhet i sådan mängd, att omskiften avseende enbart ägosammandragning enligt nuvarande lag icke tillgodose berättigade krav på storleksrationalisering. Ett kombinerat skiftes- och rationaliseringsförfarande synes därför vara en nödvändig förutsättning för ernandet av en mera tillfredsställande fastighetsbildning inom ifrågavarande områden. Utredningsmannens förslag härom synas väl motiverade och ägnade att befordra en för skogs- och jordbruket ändamålsenligare fastighetsbildning. Skogsvårdsstyrelsen får därför på det livligaste tillstyrka ett snabbt genomförande av utredningsmannens förslag.

Departementschefen.

Vid dalalagens utarbetande ansågs det vara av stor vikt, att ortsbefolkningens önskemål och synpunkter vunno beaktande, främst för att man därigenom skulle giva stöd åt dem, som ivrade för omskiften inom lagens tillämpningsområde. Denna inställning till lagstiftningsuppgiften föranledde åtskilliga eftergifter i förhållande till rikslagstiftningen, vilka ur principiell synpunkt måste anses mindre lyckliga.

Uppenbarligen bör det icke heller nu ifrågakomma, att statsmakterna påtvinga en viss bygd bestämmelser, till vilka en ansvarsmedveten ortsopinion ställer sig alldeles främmande. På sätt den följande framställningen kommer att närmare utvisa, har emellertid utredningsmannen gjort gällande, att ortsopinionen numera förändrats så, att man med fasthållande av nyss angivna inställning till lagstiftningsuppgiften på åtskilliga punkter kan jämka dalalagens regler på ett ur jordbrukets och fastighetsbildningens synpunkt önskvärt sätt. Riktigheten av denna uppfattning synes mig ha vunnit full bekräftelse genom yttrandena i ärendet. Från olika håll har vitsordats, att de föreslagna lagändringarna kunna antagas vara ägnade att väsentligt förbättra resultatet av skiftena utan att innefatta för ortsbefolkningen stötande ingrepp. För egen del kan jag under sådana förhållanden i princip ansluta mig till utredningsmannens förslag.

Kraven på ägolotts beskaffenhet.**Promemorian.**

Det huvudspörsmål, som behandlats i utredningsmannens promemoria, avser lagändringar i syfte att förhindra tillkomsten av otillfredsställande ägolotter. Härom anföres i promemorian följande.

Reglerna om ägolotts beskaffenhet vid skiften enligt dalalagen.

I 1 kap. 8 § första stycket jorddelningslagen stadgas, att skifte å skifteslag, som ej förut delats genom lantmäteriförrättning, må äga rum endast om för var delägare kan utläggas ägolott, som med avseende å storlek och beskaffenhet samt med hänsyn jämväl till övriga förhållanden kan på varaktigt sätt erhålla ändamålsenlig användning såsom särskild fastighet. Kan sådan ägolott utläggas allenast för sökanden eller, jämte honom, viss eller vissa delägare, må emellertid skiftet äga rum, för såvitt å andra delägare belöpande andelar kunna utläggas i *gemensam* ägolott av nyssnämnda beskaffenhet. Vad som sagts skall — enligt 1 kap. 15 § jorddelningslagen — tillämpas, även då vid omskifte av skifteslag fråga uppkommer om delning av lott utlagd vid tidigare lantmäteriförrättning.

Det sålunda uppställda kravet på ägolotts beskaffenhet utgjorde en nyhet i 1926 års jorddelningslagstiftning. Skiftesstadgan medgav obegränsad rätt till laga skifte å skiftad jord, till följd varav det nuvarande fastighetsbeståndet i riket företer ett starkt inslag av sådana genom lantmäteriförrättningar tillkomna ägolotter, vilka icke motsvara jorddelningslagens krav.

Med jorddelningslagens nuvarande utformning kan man heller icke vid omskifte — i annan mån än möjlighet till sammanläggning står till buds — undgå att ånyo utlägga dessa otillfredsställande ägolotter. Stadgandet i 1 kap. 8 § första stycket jorddelningslagen avser ju endast skifteslag, som ej förut delats genom lantmåteriförrättning, och 1 kap. 15 § samma lag avser endast *delning* av lott, utlagd vid tidigare förrättning.

Med den långt fortskridna ägosplittring, som föreligger inom dalalagens tillämpningsområde, blir emellertid vid laga skiften därstädes regelmässigt fråga om delning av lotter, som utlagts vid storskifte. Till grund för de tolv s. k. provskiften, som företogs i Dalarna före dalalagens utarbetande, låg skiftesstadgan (jämte vissa specialförfattningar). Något legalt hinder för uppdelning av storskifteslotter vid provskiftena förelåg sålunda icke. Men innan dalalagen erhållit sin slutliga utformning hade jorddelningslagen utfärdats, och Dalautredningen hade sålunda att taga ställning till frågan, huruvida jorddelningslagens krav på ägolotts beskaffenhet skulle iakttagas vid delning av storskifteslotter under kommande skiften enligt dalalagen.

Dalautredningen fann på anförda skäl stadgandet i 1 kap. 8 § första stycket jorddelningslagen icke böra givas oinskränkt giltighet inom dalalagens tillämpningsområde. I 16 § dalalagen har den föreskriften införts, att om vid skifte fråga uppstår om delning av vid tidigare lantmåteriförrättning utlagd lott, som är oskiftad, och därvid finnes, att för viss delägare ej kan utläggas ägolott i enlighet med vad i 1 kap. 8 § första stycket jorddelningslagen föreskrives, delningen likväl må utan hinder härav äga rum, såvida för delägaren i fråga kan utläggas ägolott, som tillsammans med annan honom eller hans make tillhörig jord, om vilken är grundad anledning antaga, att den kommer att ligga i sambruk med ägolotten, bildar en brukningsdel av beskaffenhet, som för ägolott är i sistnämnda lagrum föreskriven.

Det kan alltså synas ha varit avsett, att jorddelningslagens krav på ägolotts beskaffenhet skulle gälla jämväl för dalalagens tillämpningsområde med allenast den modifikation, som angivits i 16 § dalalagen. I själva verket är emellertid så icke fallet. I avseende å villkoren för *sammanläggning* innefattar nämligen 11 § dalalagen viktiga undantag från allmänna regler. I 6 § andra stycket sammanläggningslagen stadgades i lagens ursprungliga avfattning, att sammanläggning i sammanhang med laga skifte finge äga rum allenast där de till sammanläggning avsedda fastigheterna prövades kunna utläggas såsom ägolott, vilken överensstämde med vad i 1 kap. 8 § första stycket samt i 13 kap. jorddelningslagen stadgades.¹ Jämlikt 11 § 2 dalalagen i dess ursprungliga lydelse kunde sammanläggning ske utan hinder av att i 6 § andra stycket sammanläggningslagen för sammanläggning stadgade förutsättningar ej vore för handen. Nu torde det kunna sägas höra till undantagen, att vid skifte enligt dalalagen delägare innehar andel i allenast en jordregisterenhet. Sammanläggning i sammanhang med skiftet

¹ Hänvisningen till 13 kap. jorddelningslagen avser i första hand bestämmelserna i 7 § om det antal skiften, som må läggas till en och samma ägolott.

sker sålunda för flertalet delägare, något som innebär att jorddelningslagens krav på ägolotts beskaffenhet i praktiken blivit så gott som helt åsidosatt inom dalalagens tillämpningsområde.¹

För Dalautredningen torde ha framstått såsom utredningens huvuduppgift att genom största möjliga beaktande av bygdens säregna förhållanden stödja opinionen för påbörjandet av skiften, att skapa förutsättningar för en sammandragning av bydelägarnas faktiska jordinnehav, åtminstone i heminägorna, samt att bringa reda i de oeffterättliga lagfartsförhållandena. Dessa syften lär lagstiftningen väl hava fyllt. Skiften pågå för närvarande i sådan omfattning, att all tillgänglig lantmåteripersonal är strängt sysselsatt för åtskilliga år framåt, och nya ansökningar om skiften ligga i beredskap, vilket allt visar att befolkningens insikt om skiftenas betydelse väsentligt ökats. Samtidigt torde, såsom i det följande skall beröras, kraven på särbestämmelser i vissa avseenden hava förlorat i styrka. Tiden är otvivelaktigt nu inne för en revision av dalalagen. Att därvid frågan om krav på ägolotts beskaffenhet mot bakgrunden av nutida rationaliseringssträvanden inom jordbruket utgör det spörsmål, som i främsta rummet anmäler sig till omprövning, torde icke behöva närmare utvecklas. Betydelsen av förevarande spörsmål för Dalabygden lär emellertid böra belysas med ett par exempel.

Vissa delar av *Vika—Vinäs skifteslag* i Mora socken, nämligen heminägorna, hemsskogarna, ett fåbodeställe med skog samt Vinäs utskog, undergingo provskifte åren 1927—1942.

Antalet åbolotter, som utlagts vid storskiftet i Vika—Vinäs, var 215. Vid provskiftet utlades emellertid icke mindre än 419 ägolotter, därav 385 med inägojord och 34 med endast skogsmark. Omkring hälften av sistnämnda lotter utgjorde endast små fastigheter, vilka utbytte hela sitt innehav uti inägorna mot skogsmark. I fråga om de 385 ägolotterna med inägojord förekom sambruk i 53 fall, varför man här har att beakta återstående 332 brukningslotter. Av dessa äro allenast 145 bebyggda för jordbruk och ett 20-tal bebyggda med endast bostadshus. Skifteslagets åkerareal är 572 hektar. Om denna areal fördelats på de för jordbruk bebyggda lotterna, skulle medelarealen åker ha blivit 4 hektar. I själva verket fördelades emellertid åkerarealen på följande sätt:

65 lotter med 0	—0·5 hektar åker		
70 »	»	0·5—1·0	»
99 »	»	1·0—2·0	»
43 »	»	2·0—3·0	»
28 »	»	3·0—4·0	»
16 »	»	4·0—5·0	»

¹ Genom år 1947 beslutade ändringar i sammanläggningslagen (jfr SFS 1947:701) har den jordpolitiska kontrollen vid sammanläggningar skärpts (se 6 och 7 §§). Icke heller de nya bestämmelserna äga giltighet för dalalagens tillämpningsområde (jfr SFS 1947:702).

7 lotter med 5·0—6·0 hektar åker
1 lott » 6·0—7·0 » »
2 lotter » 7·0—8·0 » »
1 lott med mer än 8·0 » »

Summa 332 lotter.

Till denna åkerareal kom i genomsnitt omkring 18 hektar skogsmark för varje hektar åker.

Såsom förut påpekats, ägde jorddelningslagen icke tillämpning å provskiftena, varför ur legal synpunkt ej kan riktas anmärkning mot den verkställda fördelningen.

Hur förhållandena numera te sig kan belysas av ett av de få hittills avslutade skiften, som verkstälts enligt dalalagen, nämligen laga skiftet å *Östnors skifteslag* i Mora socken, som påbörjades 1935, avslutades 1944 och fastställdes 1946.

All skifteslagets mark gick in i skiftet, men två oskiftade utskogar av-sattes till gemensamhetsskogar. Den mark, som skiftades, innehöll 178 hektar tomt och åker, 55 hektar äng, 2 962 hektar skogsmark och 847 hektar annan avrösningsjord. Ängens uppskattningsinnehåll utgjorde endast 4 procent av den övriga inrösningsjordens och uppskattningsinnehållet av »annan avrösningsjord» endast omkring 1 procent av skogsmarkens.

Antalet åbolotter vid storskiftet var 96. Vid laga skiftet utlades 241 ägo-lotter. Av dessa ägdes 83 av delägare bosatta utanför skifteslaget. Av de utlagda ägolotterna utgjorde 9 industritomter o. d. samt 28 bostadstomter, medan 9 lotter endast bestodo av skogsmark och 2 endast av andel i ge-mensamhetsskogar. Frändragas dessa ägolotter, tillsammans 48, återstå 193 lotter. Av dessa brukas 60 tillsammans med andra ägolotter och ha också i regel vid skiftesläggningen blivit utlagda så, att de ur arronderingssynpunkt lämpa sig för sambruk. Kvar stå då 133 brukningslotter med en samman-lagd åkerareal av omkring 165 hektar. Av dessa lotter äro 43 bebyggda för jordbruk. Om åkerarealen fördelats på de bebyggda lotterna, skulle medel-arealen åker även i detta fall ha blivit i runt tal 4 hektar. Vid skiftet för-delades emellertid åkerarealen på följande sätt:

57 lotter med 0·0—0·5 hektar åker
33 » » 0·5—1·0 » »
16 » » 1·0—2·0 » »
10 » » 2·0—3·0 » »
9 » » 3·0—4·0 » »
3 » » 4·0—5·0 » »
3 » » 5·0—6·0 » »
1 lott » 6·0—7·0 » »
1 » » 7·0—8·0 » »

Summa 133 lotter.

Medelarealen skogsmark för de 133 lotterna är 17 hektar för 1 hektar åker. Ängen och »annan avrösningsjord» representera, såsom förut framgått, mycket obetydliga värden i förhållande till åkern respektive skogsmarken, varför en redovisning därav saknar intresse i detta sammanhang.

Att ett skifte så beskaffat, som uppställningen visar, kunnat lagligen fastställas finner sin förklaring däri, att även de minsta lotterna regelmässigt bildats genom sammanläggning, varvid dalalagens särskilda bestämmelser om sammanläggning föranlett att bestämmelsen i 1 kap. 8 § första stycket jorddelningslagen satts ur kraft.

Förslag om inlösen av viss inrösningsjord.

De anförda exemplen torde vara till fyllest för att belysa, att en ändring bör eftersträvas beträffande reglerna om ägolotts beskaffenhet vid skiften enligt dalalagen. Spörsmålet får anses vara av brådskande natur, då ändringen lär bära genomföras innan skiftesläggning sker vid de nu pågående skiftena, av vilka ett omfattar hela Sollerö socken med 662 delägare. Redan med hänsyn till de med ett laga skifte förenade kostnaderna torde sådana resultat som de här exemplifierade få betecknas som synnerligen otillfredsställande, och uppenbarligen äro de fullkomligt oförenliga med de numera fastslagna principerna för vårt lands jordbrukspolitik. Även om vid förevarande provisoriska överarbetning av dalalagen angivna missförhållande svårigen kan helt avlägsnas, bör självfallet ett i möjligaste mån förbättrat förfarande vid bildandet av de nya ägolotterna likväl eftersträvas.

Den utväg, jorddelningslagen anvisar, är, såsom förut framgått, att utlägga *gemensam* ägolott för de delägare, för vilka tillfredsställande ägolott icke kan utläggas. Om detta över huvud taget är möjligt vid tillämpning av dalalagen är i och för sig ett komplicerat spörsmål, som skall behandlas i det följande. Förutsatt att gemensamma ägolotter kunna utläggas måste likväl ifrågasättas, om det kan ur praktiska synpunkter anses lämpligt att inom dalalagens tillämpningsområde i betydande omfattning utlägga gemensamt ägda brukningsenheter, låt vara att dessa bleve av beskaffenhet som i 1 kap. 8 § jorddelningslagen avses. Det synes ytterst angeläget, att man i stället i viss utsträckning tillvaratager den möjlighet till förbättring av brukningsdelarnas beskaffenhet, som laga skiftet kan erbjuda. Det kan förtjäna framhållas, att man vid dalaskiftena påträffar delägare, vilkas jordinnehav är så ytterligt obetydligt att jorden över huvud taget icke kunnat åsättas något taxeringsvärde. Delägare finnas, vilka inneha mer än ett tiotal olika hemmansdelar, tillhoppa åsatta ett taxeringsvärde av allenast 100 kronor. Icke desto mindre anses sådana delägare — vilka i flertalet fall äro bosatta på annan ort och ofta utom riket — såsom ägare till jordbruksfastigheter, de få deltaga i de för bygdens verkliga jordbrukare livsviktiga besluten om skifte skall komma till stånd eller icke och de kunna regelmässigt göra anspråk på att få ägolott utlagd för sitt obetydliga jordinnehav. Förutsatt att skälig kompensation gives torde det ur sociala och civilrättsliga synpunkter få anses vara minst lika befogat att göra ett ingrepp i dessa

jordägares besittning i och för jordbrukets förkovring, som exempelvis att expropriera mark för framdragandet av en järnväg till fromma för en bygd. Skulle inom viss gräns en inskränkning ske i skiftesdelägars rätt att behålla all jord, med vilken han går in i skiftet, skulle en sådan inskränkning för övrigt heller icke kunna sägas innebära någon egentlig nyhet. Redan vid storskiftet inom ifrågavarande delar av Kopparbergs län beslöts att ofullsuttna åbor visserligen icke mot sin vilja skulle rubbas ur sina små jordadelar, men att dessa vid skeende förändringar genom dödsfall, giftermål eller eljest så småningom skulle sammanläggas, så att lagliga besittningar med tiden kunde uppkomma. Ingen skulle få sälja en obesuttenhet till annan än den, som ägde jord i samma nummer. Två eller flera i en ägares hand sammankomna obesuttna hemmansdelar skulle sedermera icke få åtskiljas. Genom sådana bestämmelser hoppades man att de under s. k. sub-nummer upptagna fastighetsdelarna småningom skulle försvinna. Dessa förhoppningar ha emellertid fullständigt kommit på skam, och i våra dagar kunna rent av tendenser spåras att — efter schablonmässigt verkställda arvskiften — genom sänjedelning ånyo splittra innehav, som sammanförts vid provskiftena. Det synes vara hög tid att ett ingripande häremot sker.

Skola då olika metoder övertvägas att skapa förutsättningar för förstärkning av ofullständiga jordbruk vid skiften enligt dalalagen, skulle en utväg vara, att delägare, vars åkerareal saknade åbyggnader och föllo under viss gräns, finge hela sitt innehav utlagt i skogsmark. Sådant utbyte av åker mot skog har redan hittills i viss utsträckning skett på frivillighetens väg. Att uppställa en tvingande regel härom läser emellertid icke böra ske av den anledningen, att ägarna av bebyggda jordbruksfastigheter inom ett skifteslag ofta bestämt motsätta sig en minskning av sitt skogsinnehav. Att så är förhållandet har mycket klart framgått vid utredningsmannens överläggningar med de sakkunniga såväl som med Ortsbor utom de sakkunnigas krets med erfarenhet av skiftesfrågor. I stället torde då den möjligheten böra övertvägas, att låta ägarna av små, obebyggda andelar behålla skogsmarken men frånträda åkerarealen genom ett likvidförfarande under skiftet. I själva verket torde flertalet ägare av små andelar ej ha något att erinra mot en sådan lösning. Det är just skogen man vill behålla som ett slags sparkapital. Åkerarealen tillmättes mindre betydelse. Mot ett sådant förslag skulle nu kunna andragas, att åtgärden stode i strid med den sedan länge i lagstiftningen hävdade och genom 1947 års lagstiftning rörande avstyckning ytterligare fastslagna principen, att skog och inägojord icke få åtskiljas. Emellertid synes man kunna göra gällande, att ett avsteg från denna princip i här föreslagen omfattning skulle kunna ske utan våda för jordbruket. Till en början gäller det här att komma till rätta med ytterst säregna förhållanden. Vidare bör framhållas, att — såsom de ovan anförda exemplen belysa — skogstillgången i Dalarna i regel är så riklig, att de verkliga jordbrukarnas skogsinnehav före skiftet är mer än tillräckligt även för en utökad åkerareal. Slutligen torde man, såsom i det följande skall närmare beröras, åtminstone i viss utsträckning kunna räkna med

att åtskiljandet av jord och skog endast blir temporärt, i det att lantbruksnämnden vid skeende försäljningar av andelar i sådan skogsmark varom här är fråga torde äga möjlighet tillse, att skogen återföres till jordbruket.

Det förslag, utredningsmannen på denna punkt vill framlägga, är sålunda att innehavarna av små, obebyggda andelar åläggas frånträda sin andel i åkerjord mot likvid i penningar. Den åkerareal, som härigenom bleve tillgänglig, skulle få lösas av därtill villiga innehavare av ofullständiga, bebyggda jordbruk. Skulle mot förmodan icke all tillgänglig mark komma att lösas av därtill berättigade skiftesdelägare, finge överbliven areal tills vidare övertagas av staten, företrädd av lantbruksnämnden. Den i principerna för jordbrukets rationalisering ingående aktiva inköspolitiken från statens sida finge med andra ord på denna punkt träda i funktion.

Såsom framgår av de ovan lämnade uppgifterna från Östnors skifteslag representerar ängsmarken ett mycket obetydligt värde i förhållande till åkerjorden. Inlösningen lär emellertid böra omfatta all inrösningsjord. Huru man bör uppdraga den storleksgräns, vid vars underskridande skyldighet att frånträda inrösningsjord skulle inträda, kan självfallet bli föremål för olika meningar. Utredningsmannen föreslår emellertid, att lösningsrätt skall äga rum med avseende å inrösningsjorden till sådan obebyggd jordbruksfastighet, vars åkerareal understiger ett hektar. Verkningarna av en sådan regel för skifteslag inom Mora socken kunna bedömas med ledning av förut lämnade uppgifter. Regelns innebörd skall i det följande belysas med ytterligare ett exempel från annan socken.

Utläggande av gemensamma ägolotter i skogsmark.

Väljes den här förordade lösningen av frågan återstår att besvara spörsmålet, huru bör förfaras med den skogsmark, som ägarna av nyss angivna jordbruksfastigheter skulle få behålla. Principiellt synes skäl ej föreligga att stadga avvikelser från jorddelningslagens allmänna regler. För dessa små andelar i skogsmark — och annan avrösningsjord — borde med andra ord utläggas gemensamma lotter av sådan storlek, att ett rationellt skogsbruk kunde bedrivas. Här uppkommer då det förut antydda spörsmålet, huruvida gemensam ägolott över huvud taget kan utläggas vid skiften enligt dalalagen.

Uppfyller fastighet, som utgör kvotdel av jordregisterfastighet, icke betingelserna för att utläggas såsom ägolott för sig, skall den, såsom förut berörts, enligt jorddelningslagen läggas tillsammans med annan fastighet i gemensam ägolott. Sådan ägolott kan — enligt 13 kap. 13 § jorddelningslagen — jämväl utläggas åt vissa delägare, som därom framställa yrkande. Vare sig bildandet av gemensam ägolott skall ske tvångsvis eller på grund av yrkande, kan emellertid i sådan lott ingå endast kvotdelar av en och samma jordregisterfastighet. Såsom förut framhållits är det emellertid inom dalalagens tillämpningsområde regel, att även de minsta innehav bestå av andelar i skilda registerfastigheter. Av dessa andelar kan genom

sammanläggning bildas en fastighet för var delägare. Denna fastighet åsättes visserligen icke jordregisternummer förrän efter skiftets fastställande, men anses dock dessförinnan vara likställd med jordregisterfastighet. Härav följer att för flera, genom sammanläggning bildade fastigheter enligt gällande bestämmelser icke kan utläggas gemensam ägolott.

Skälen till jorddelningslagens ståndpunkt i nu förevarande hänseende framgå av *lagrådets* år 1922 avgivna utlåtande över då föreliggande förslag till jorddelningslag. Lagrådet uttalade bland annat, att om *en* delägare innehade fastigheter, som var för sig voro upptagna under särskilda nummer i jordregistret, eller delar av sådana fastigheter, och det icke låte sig göra att sammanslå de särskilda jordregisternumren eller delarna därav till en fastighet, syntes hänsynen till reda och ordning i fastighetsregistreringen och till in-teckningshavarnas berättigade intressen hindra, att fastigheterna eller fastighetsdelarna betraktades som en ägolott. Enligt jordregisterförordningen skulle varje del, vari en fastighet uppdelades vid skifte, upptagas i registret såsom en fastighet för sig med sitt nummer. Det syntes leda till avsevärd oreda, om det tillätes, att dylik fastighet tillsammans med annan fastighet, som också finge sitt särskilda nummer i jordregistret, vid skiftet behandlades som en ägolott. Det syntes därför böra föreskrivas, att om delägare innehade ägor under flera jordregisternummer, ägorna under vart registernummer skulle betraktas såsom en ägolott, men att delägaren skulle äga få de på dessa ägolotter belöpande ägorna lagda intill varandra, om lämpligt skifte för övriga delägare ej därav hindrades. Om *flera* ägde del i ett och samma jordregisternummer, innebure detta att den fastighet, som vore uppförd under detta nummer, kommit i flera personers samägo utan att ha blivit mellan dem lagligen delad. Intet hinder syntes föreligga för att denna samäganderätt respekterades vid skiftet, om samtliga ägarna så önskade. Övriga delägare hade ingen olägenhet därav och innehavare av in-teckning, som beviljats i endast en delägars lott i samfälligheten, hade icke någon självständig rätt att få denna lott utbruten. Däremot syntes det icke kunna medgivas, att delägare, vilkas ägolotter tillhörde fastigheter under *olika* registernummer, erhöles ägor i gemensam ägolott. De skäl, som talade mot dylikt medgivande, om ägolotterna tillhörde *en* delägare, gjorde sig givetvis än starkare gällande, därest ägolotterna befunno sig i olika ägares händer.

Vid behandlingen av frågan, huruvida nu återgivna resonemang äger giltighet för dalalagens tillämpningsområde, bör erinras därom, att från 13 kap. 13 § jorddelningslagen avvikande bestämmelser gällde med avseende å provskiftena i Dalarna. I en kungörelse (nr 362/1926), utfärdad samma dag som jorddelningslagen eller den 18 juni 1926, meddelades nämligen vissa särskilda föreskrifter rörande provskiftena, däribland, under 13 §, den bestämmelsen, att om flera delägars ägor nyttjades i samband, finge på delägarnas begäran gemensam ägolott för dessa utläggas. Någon begränsning till ägor, upptagna under ett och samma jordregisternummer, gjordes sålunda icke, i motsats till vad fallet är i 13 kap. 13 § första stycket jorddelningslagen.

I en av Dalautredningen utfärdad promemoria rörande, bland annat, nämnda kungörelse, kommenterades sagda paragraf i kungörelsen på följande sätt:

Bestämmelsen i denna paragraf torde komma i tillämpning huvudsakligen i de uti ifrågakvarande delar av Dalarna ofta förekommande fall, då arvskifte upprättats men de arvfallna fastigheterna likväl brukas gemensamt. En uppdelning av de redan förut mycket små jordbruken i ännu mindre enheter, en i och för sig föga tilltalande åtgärd, kunde bliva rent ändamålslös, då försäljning av fastigheterna är påtänkt eller sambruket förväntas fortfara en längre tid eller ovisshet eljest råder, huru fastigheterna komma att i en framtid disponeras. I det vanliga fallet att en sådan delägare gifter sig till en annan by och överläter sin jord till en av medarvingarna, bleve det en ren tillfällighet, om vid skiftet dessa delägars ägodelter erhållit ett för sambruk tjänligt läge. När på grund av dylika och liknande skäl, som delägarna själva bäst avgöra, skiftet lätteligen kan föranleda en olämplig fastighetsbildning, har det ansetts lämpligt, att delägarna tillåtas hålla frågan om fördelningen dem emellan öppen. Ur redovisningssynpunkt har detta icke ansetts väcka betänkligheter vid det förhållande att genom den fullständiga äganderättsutredning, som förutsättes skola verkställas vid dessa skiften, varje delägars rätt blir i handlingarna angiven. Frågan om inteckningshavares ställning blir i denna landsdel, där inteckningar endast i ringa utsträckning förekomma, av jämförelsevis underordnad praktisk räckvidd. I de tvivelsutan synnerligen sällsynta fall, då en eller annan delägare må hava belånat outbruten arvslott, kan långivarens rätt ej anses kränkt genom åtgärd, som här avses; denna rätt är efteråt liksom tillförne fäst vid en ideell andel. Och även om inteckning skulle vara meddelad i en utbruten lott, kan näppeligen dennas sammanföring med andra ägor rimligen befaras medföra olägenheter motvägande dem, som skulle följa av nödvändigheten att betunga och fördyra förfarandet med en oftast allenast formell redovisning av de särskilda ägodelterna. I anslutning till det ovan sagda må ytterligare betonas, att här berörda spörsmål med hänsyn till den sparsamma förekomsten av inteckningar hava huvudsakligen teoretiskt intresse.

Vad Dalautredningen sålunda anfört synes kunna åberopas till stöd för att inteckningshavares intresse icke heller utgör hinder för utläggande av gemensam ägolott i det här diskuterade fallet. Med undantag för någon enstaka socken i de södra delarna av dalalagens tillämpningsområde och med undantag för bostads- och sportstugetomter äro alltjämt inteckningar sällsynta, och det torde kunna ifrågasättas, om inteckningar i sådana små, obebyggda jordbruksfastigheter, varom här är fråga, alls förekomma.

Beträffande önskemålet om reda och klarhet i själva fastighetsregistringen bör framhållas, att vid laga skifte enligt dalalagen registrering, såsom i det föregående antytts, icke sker förrän efter skiftets fastställande, därvid förut gällande registrering helt slopas och de vid skiftet bildade fastigheterna uppföras på nya upplägg. Icke heller bestämmelserna rörande jordregistret torde under sådana förhållanden innefatta hinder för utläggande av gemensamma ägodelter för fastigheter bildade genom sammanläggning.

Ändring av bestämmelserna om undantag av mark från skifte.

Emellertid kvarstår visst ytterligare hinder för utläggande av gemensam ägolott vid skiften enligt dalalagen. Enligt 1 § första stycket och 3 § dalalagen kunna förrättningsmännen efter överläggning med delägarna under vissa förutsättningar besluta, bland annat, att område av skifteslag skall frånskiljas detta för gemensamt skifte med annan mark. Jämlikt 1 § andra stycket och 4 § dalalagen kunna vidare delägarna i ett skifteslag, däri bys heminägor ingå, genom omröstning besluta, att till byn hörande utskog, fäbodemark och annat till heminägor ej hänförligt område skall uteslutas från delningen. Har sådant beslut fattats, är det i själva verket uteslutet att utlägga gemensamma ägolotter. Detta förhållande belyses av följande exempel.

Två ägolotter A och B ingå i skifte. Vardera ägolottens mark kan för enkelhetens skull antagas hava samma uppskattningsinnehåll. Till envar av ägolotterna hör andel — men ingalunda ens till arealen samma andel — i den från delning uteslutna marken. Denna mark blir vid skiftet icke föremål för något slag av värdering eller gradering. Endast arealen, sådan denna angives i äldre skifteshandlingar, redovisas. Värdet av den å A respektive B belöpande andelen är sålunda helt okänt. Skulle nu en gemensam ägolott utläggas för A och B bleve resultatet ingalunda, att ägarna av A och B ägde hälften var av den gemensamma ägolotten. Man visste endast, att de ägde hälften var av den mark, som ingått i delningen, men man skulle sväva i fullkomlig ovisshet om, vilken andel de ägde av den genom åtgärden i fråga sammanförda mark, som uteslutits från delningen.

Enligt 1866 års skiftesstadga gällde såsom en huvudregel, att all mark skulle ingå i delningen. I jorddelningslagen har regeln om all marks medtagande i delning blivit skärpt. Undantag förekomma i 1 kap. 20 § första stycket för delägare, som redan har lämplig ägoanordning, och i 10 kap. 8 § beträffande äga, som ej kan med säkerhet uppskattas eller som är av ringa värde. I övrigt kan enligt jorddelningslagen område förbigås vid delningen endast i den formen, att området avskiljes från skifteslaget (1 kap. 4 §), en i lagens förarbeten såsom undantagsfall betecknad anordning, som ej får tillgripas annat än då åtgärden befordrar ett lämpligt och redigt skifte.

Vad först angår *skiftesdelägarnas* rätt att besluta om uteslutning av mark från skifte, framhöll Dalautredningen, att skiftesbehovet i regel vore påtagligast beträffande *heminägorna*. Beträffande *fäbodarna* stode i allmänhet kreatursskötseln där i förgrunden och odlingen vore gemenligen inskränkt till vissa förnödenheter för fäbodevistelsen, och brukningen bedreves på enklaste sätt. Där fast bosättning i fäbodarna förekomme, gjorde sig visserligen samma synpunkter gällande som beträffande heminägorna, men i övrigt syntes vid ifrågavarande tid den uppfattningen vara rätt allmän, att ett skifte å fäbodejorden icke medförde en mot kostnaden svarande nytta. Vad slutligen *skogsmarken* anginge, vore det visserligen uppenbart, att ägosplittringen försvårade en rationell skogsvård, men hos stora

delar av befolkningen rådde obenägenhet mot omskifte av såväl fäbodejord som skogsmark. Även inom byar, där intresset för nytt skifte eljest vore stort, syntes delägarna, inför utsikten att i delningen komme att inbegripas även utmarker, i vissa fall ställa sig betänksamma mot åtgärdens vidtagande. Även om befolkningens farhågor i olika hänseenden vore överdrivna, måste dock invändningarna mot en ovillkorlig regel om utmarker- nas medtagande i delningen tillerkännas ett visst berättigande, och om man ville bibehålla en viss självbestämningsrätt för ortsbefolkningen i fråga om skifte eller icke skifte och samtidigt befrämja tillkomsten av skifte å inägojorden, syntes det bliva ofrånkomligt att skänka beaktande åt ortsbefolkningens önskemål att få i större eller mindre utsträckning undantaga skogs- eller därmed jämförlig mark från delningen även i andra fall än där åtgärden vore betingad av att skifte å berörda mark på grund av rådande ägoblandning borde ske i annat sammanhang. Införandet av en sådan möjlighet för delägarna att utesluta mark från delningen syntes icke försvåra genomförandet av önskvärda omregleringar inom skogsmarken. Huvudprincipen skulle här, liksom enligt jorddelningslagen, bliva, att delningen skulle avse all mark, som lämpligen kunde skiftas i ett sammanhang. Endast om en utpräglad stämning mot medtagande i delningen av viss mark föreläge, skulle denna kunna uteslutas.

Såsom den refererade framställningen giver vid handen, var införandet av rätt för skiftesdelägare inom dalalagens tillämpningsområde att besluta om uteslutning av mark från skiftet en eftergift för en opinion bland ortsbefolkningen, vilken eftergift ansågs oundgänglig för att isen skulle bli bruten och skiftesverksamheten komma i gång. Helt visst var detta bedömande riktigt med hänsyn till förhållandena vid tiden för dalalagens utarbetande. Förhållandena ha emellertid i skilda hänseenden ändrats. Med anledning av vad Dalautredningen anfört rörande fäbodarna må till en början framhållas, att kreatursskötsel vid fäbodas alltmer kommit ur bruk, varvid antingen fast bosättning uppkommit i de gamla fäbodarna eller ock dessa kommit att utnyttjas endast för skogsbruk. Dessa ägor kunna med andra ord numera i regel hänföras antingen till heminägor eller till skogsmark. Beträffande först heminägorna har ju icke någonsin ifrågasatts annat än att dessa städse böra medtagas i skifte. Vad åter skogsmarken angår framhöll ju även Dalautredningen, såsom nyss framgått, att ägosplittringen försvårade en rationell skogsvård men fann det ofrånkomligt att beakta ortsbefolkningens önskemål att få utesluta skogsmark från delningen. Efter dalalagens tillkomst torde emellertid en påtaglig förändring i ortsbefolkningens uppfattning ha inträtt och det synes kunna göras gällande, att bestämmelserna i fråga fyllt sin uppgift och numera kunna undvaras. Man har nämligen otvivelaktigt ganska allmänt kommit till insikt om att uteslutning av mark försämrar möjligheterna till sammandragning av ägorna och fall hava inträffat, då man omedelbart efter ett skiftes avslutande begärt skifte även på den uteslutna marken eller rent av under skiftets gång ändrat uppfattning rörande skiftets lämpliga omfång. Vid senare påbörjade skiften har

rätten till uteslutning av mark oftast icke utnyttjats och tendensen synes gå i riktning mot så stora skifteslag som möjligt. För att giva belägg för riktigheten av vad nu anförts, torde det tillgängliga materialet bära i sin helhet redovisas ur nu aktuella synpunkt.

Silobergs socken.

Risshyttans skifteslag. Skiftet påbörjades år 1934 och omfattar skifteslagets alla ägor.

Järna socken.

Storbyns skifteslag. Skiftet, som påbörjades år 1932 och avslutades år 1946, har omfattat skifteslagets alla ägor.

Morns och Vikarhedens skifteslag. Skiftet påbörjades år 1939 och omfattar skifteslagets alla ägor.

Skamheds och Hulåns skifteslag. Heminägorna och större delen av hemskogen provskiftades åren 1926—1934. Laga skiftet, som påbörjades 1946, omfattar nu all den vid provskiftet från delning uteslutna marken.

Siljansnäs socken.

Hallens, Backbyns och Näsbyggebyns skifteslag. Heminägorna och hemskogen provskiftades åren 1926—1935. Laga skiftet, som påbörjades år 1935, omfattar skifteslagets ägor inom fem skilda fäbodeställen med skog eller omkring hälften av den vid provskiftet från delning uteslutna marken. Återstoden utgör skifteslagets ägor inom nio fäbodeställen med skog, vilka användas endast till skogsbruk och vilka var för sig bilda skilda skifteslag.

Ore socken.

Nässets skifteslag. Skiftet påbörjades år 1938 och omfattar skifteslagets alla ägor.

Östansjö och Östansviks skifteslag. Skiftet påbörjades år 1938 och omfattar all vid provskifte åren 1926—1936 från delning undantagen mark.

Dalbys skifteslag. Skiftet påbörjades år 1938 och omfattar all mark utom byns heminägor, vilka undergått ett år 1903 fastställt laga skifte.

Sunnanheds skifteslag. Skiftet påbörjades år 1940. Laga skifte å skifteslagets alla inägor vid såväl byn som fäbodarna förrättades åren 1885—1889. År 1940 beslutades skifte å all skifteslagets mark, vilken icke förut undergått laga skifte. År 1943 beslutades laga skifte även å alla förut laga skiftade ägor.

Sörboda skifteslag. Skiftet påbörjades år 1943. Byns alla inägor jämte skogsundantag omkring inägorna undergingo laga skifte åren 1895—1899. Laga skiftet omfattar nu all skifteslagets övriga mark.

Norrboda skifteslag. Skiftet påbörjades år 1943 och omfattar skifteslagets alla ägor.

Mora socken.

Östnors skifteslag. Skiftet påbörjades år 1935, avslutades år 1944 och fastställdes år 1946. All skifteslagets mark ingick i skiftet.

Vika—Vinäs skifteslag. Heminägorna, hemskogarna, ett fäbodeställe med skog samt Vinäs utskog provskiftades åren 1927—1942. År 1945 påbörjades skifte å skifteslagets övriga mark utom två fäbodeställen. På det större av dessa beslutades år 1946 enhälligt laga skifte.

Bergkarlås, Risa och Vattnäs byars skifteslag. Skiftet påbörjades år 1945 och omfattar all skifteslagets mark.

Öna skifteslag. Skiftet påbörjades år 1946 och omfattar endast byns heminägor, men delägarna överväga enligt uppgift numera att återupptaga frågan om skifte på den uteslutna marken.

Sollerö socken.

Socknens alla byar ha sammanförts till ett skifteslag. Laga skiftet påbörjades år 1946 och omfattar skifteslagets alla ägor.

Älvdalens socken.

Nornäs skifteslag. Vid ett år 1945 påbörjat skifte har skifteslaget jämlikt 1 kap. 4 § jorddelningslagen uppdelats i två skifteslag. Skiftet omfattar alla ägor till det ena av dessa skifteslag.

Av dessa uppgifter framgår, att dalalagen, som trädde i kraft den 1 juli 1932, hittills vunnit tillämpning i sju socknar och att sammanlagda antalet avslutade och pågående skiften utgör sjutton, varav ett avser en hel socken. Ansökningar ha gjorts om skifte å ytterligare sju skifteslag, vilka skiften emellertid ännu icke hunnit påbörjas. Vad angår de avslutade och pågående sjutton skiftena omfatta dessa all skifteslagens förut icke lagaskiftade mark i samtliga fall utom tre. I ett av dessa tre fall har tillsvidare ett mindre fäbodeställe undantagits. Ett skifte, vilket påbörjades år 1946, omfattar hittills endast heminägorna, men en stark opinion för skifte även å den uteslutna marken synes redan ha uppstått även bland tidigare motståndare till det beslutade skiftet. I ett skifteslag ha slutligen vissa fäbodeställen med skog, vilka uteslötos vid provskifte, hittills icke blivit föremål för skifte.

Den lämnade översikten synes visa, att hänsynen till ortsbefolkningens önskemål icke längre nödvändiggör det undantag från jorddelningslagens allmänna regler, som rätten att besluta om uteslutning av mark från skifteslag utgör. Å andra sidan lär vad ovan sagts om kraven på ägolotts beskaffenhet kunna anses innefatta ett utomordentligt starkt motiv för slopande av rätten till undantag, en åtgärd som utgör förutsättning för den här förordade reformen.

Vidkommande härefter *förrättningsmännens* befogenhet att besluta om inskränkning i skifteslagets omfång kan självfallet även ett utnyttjande av denna befogenhet utgöra hinder för utläggande av gemensamma ägolotter.

Vad då först angår jorddelningslagens allmänna bestämmelser kan, såsom förut antytts, jämlikt 1 kap. 4 § jorddelningslagen område förbigås vid delning i den formen, att skifteslag uppdelas i flera skifteslag. Sådan åtgärd får vidtagas för vinnande av lämpligt och redigt skifte, där det finnes kunna ske utan någon delägares förfång. Anordningen har, såsom jämväl förut angivits, i lagens förarbeten betecknats såsom avsedd för undantagsfall. Såsom exempel på sådant undantagsfall har anförts by, som har sina ägor på ömse sidor om ett större vattendrag,¹ och det fall, då en eller flera

¹ Härmed avses uppenbarligen det fall, att var och en av byamännen blott innehar ägor på ena sidan av vattendraget.

av delägarna ha sina ägor så belägna, att det redan från början visar sig uppenbart att de icke rimligen böra ingå i gemensamt skifte med det övriga området. Fallen torde ytterst sällan vinna aktualitet inom dalalagens tillämpningsområde,¹ och då fråga om tillämpning av 1 kap. 4 § jorddelningslagen uppstår, föreligga icke de förut angivna hindren att utlägga gemensamma ägolotter. Detsamma är händelsen jämväl i den i 1 kap. 20 § första stycket jorddelningslagen avsedda situationen, nämligen att viss delägare redan har alla sina ägor i lämplig anordning. Kvar står då regeln i 10 kap. 8 § jorddelningslagen beträffande äga, som ej kan med säkerhet uppskattas eller som är av ringa värde. Sådan äga må uteslutas från delningen, där det prövas lända till väsentlig fördel för delägarna samt icke hindra lämpligt och redigt skifte. Nu är ju emellertid just förhållandet, att uteslutning av mark hindrar lämpligt skifte enligt dalalagen utan att medföra någon väsentlig fördel för delägarna.

Stadgandet i 1 § första stycket dalalagen ansågs betingat av de säregna förhållandena i Kopparbergs län. Dalautredningen anförde härom:

Vid delningen av socknen byarna emellan (vid storskiftet) fingo jordägarna i vissa trakter i stor utsträckning behålla sina gamla fäbodeställen, vilka då kommo att kameralt inordnas såsom en del av vederbörande jordägares åbolott (hemman). Inom ett och samma fäbodeställe kunna härigenom ligga blandade om varandra områden, tillhörande hemman inom olika byar, och delägarna i en by hava ofta andel i olika fäbodslag.

I följd härav lärer, när laga skifte sökes å någon by, det ofta visa sig ändamålsenligast, icke att till gemensamt skifteslag sammanföra alla de byar, vilka sålunda hava sammanblandade ägor i visst ägoslag (dessa byar kunna med sina övriga ägor ligga vitt skilda från varandra) utan att i stället från delningen utesluta dylika ägor för att sedermera, när förslag om skifte av desamma väckes, till ett skifteslag sammanföra de olika fäbodemråden, däri vissa byar hava del. Även i åtskilliga andra fall kan befinnas lämpligt att från delningen utesluta viss mark för att skiftas i annat sammanhang, såsom då del av by ligger som enklav inom annan by, men byarna i övrigt icke hava det inbördes läge, att de kunna lämpligen skiftas gemensamt.

Vid ett överbäggande, huruvida detta resonemang alltjämt äger giltighet, är givetvis i första hand av intresse att få utrönt, huruvida ifrågavarande stadgande i dalalagen faktiskt blivit tillämpat. Med en obetydlig modifikation, som skall behandlas i specialmotiveringen och från vilken här kan bortses, blir svaret nekande. I själva verket torde också Dalautredningens nyss citerade uttalanden närmast ha åsyftat förhållandena i vissa hittills icke lagaskiftade delar av Dalarna, särskilt leksandsbygden. Personer, väl förtrogna med fastighetsförhållandena just i Leksands socken, med vilka utredningsmannen samrått, ha emellertid givit uttryck åt den uppfattningen, att jordförhållandena i denna socken och andra socknar med likartade förhållanden icke någonsin kunna bli på ett tillfredsställande sätt tillrättalagda, om man icke följer Sollerö-bornas exempel och låter skiftet omfatta hela socknen, ja kanske t. o. m. delar av grannsocknarna. En sådan upp-

¹ Bestämmelsen i 1 kap. 4 § jorddelningslagen har hittills tillämpats allenast i ett fall, nämligen, såsom förut framgått, i Nornäs by inom Älvdalens socken.

fattning anses få allt flera anhängare bland de för skiftesväsendet intresserade ordsborna och uppfattningen torde redan nu ha vunnit enhällig anslutning bland lantmätare och skiftesgodemän inom länet. Om det emellertid skulle anses nödvändigt att fortfarande räkna med omskifte å enstaka, primära skifteslag inom Leksands socken, skulle följderna av ett förbud mot uteslutning av mark i sådant fall bli, att små lotter i ett eller flera fäbodeställen finge medtagas utan att fäbodeställena i sin helhet kunde samtidigt bli föremål för en önskvärd ny arrondering. Den fördelen skulle medtagandet av skifteslagets ägor inom fäbodeställena likväl ha, att sagda ägor — vilka före skiftet måhända tillhört ett flertal personer — kunde tilläggas *en* eller i vart fall ett mindre antal skiftesdelägare. Omskifte av fäbodelagen finge dock framdeles verkställas. Olägenheten härav får vägas mot olägenheten av att gemensamma ägolotter icke kunna utläggas i enlighet med föreskriften i 1 kap. 8 § första stycket jorddelningslagen och att möjligheten till sammandragning av ägorna minskas. Utredningsmannen har för sin del kommit till den bestämda uppfattningen, att den med det här framlagda förslaget förenade olägenheten vid en sådan avvägning får anses vara den minst tyngande. Skulle ett sådant bedömande anses innebära, att för stort beaktande skänkts förhållandena i socknarna norr om Siljan, skulle däremot kunna genmälas, att dalalagen i sin nuvarande utformning i stället skänker alltför stort beaktande åt Leksands-synpunkterna. Och det är dock i de förstnämnda socknarna intresse för skifte hittills framträtt. Det låter sig också sägas, att — om skifte i Leksandsbygden över huvud taget kommer till stånd innan en ny jorddelningslag och en eventuellt erforderlig ny dalalag utarbetats — det här framlagda förslaget måhända kan bli förenat med viss olägenhet för denna bygd, medan ett bibehållande av dalalagens nuvarande utformning i här förevarande hänseende skulle medföra mycket påtagliga olägenheter för lagens hela tillämpningsområde. Utredningsmannen har sålunda funnit bestämmelsen om skifteslags uppdelning genom beslut av förrättningsmännen icke längre med fog kunna betecknas som så outhärlig, att dess bibehållande tillåtes förhindra det ovan framlagda reformförslaget.

Skulle det likväl anses böra övervägas att bibehålla förrättningsmännens ifrågavarande befogenhet, kvarstår endast det föga tilltalande alternativet att först, på sätt ovan angivits, inlösa småandelar i inrösningsjorden men därefter även framgent utlägga ur brukningssynpunkt alldeles otillräckliga skogslotter, vilka då åtminstone kunde läggas intill varandra i den förvisso osäkra förhoppningen, att någon form av sambruk på frivillighetens väg kunde uppstå.

Om däremot, i enlighet med utredningsmannens förslag, rätten att besluta om frånskiljande av mark vid skiften enligt dalalagen slopas, och därmed öppnas möjlighet att utlägga gemensamma ägolotter, och detta medgives även i fråga om fastigheter bildade genom sammanläggning, synes ett sådant förfarande icke böra begränsas att avse allenast de små andelar i skogsmark, varom i det föregående talats. Förfarandet synes även böra medgivas i sådana fall, som avsågos i 13 § av den förut omnämnda kungörelsen den

18 juni 1926, d. v. s. då flera delägares mark nyttjas i sambruk och delägarna själva begära, att gemensam ägolott skall utläggas.

Den lämpliga räckvidden av de ifrågasatta ändringarna.

Mot det hittills förda resonemanget skulle kunna invändas, att det ur jordpolitisk synpunkt kunde anses motiverat, att vid skiften enligt dalalagen göra väsentligt radikalare ingrepp i den enskilda äganderätten än utredningsmannen ansett sig böra föreslå, exempelvis genom att från ägarna till små andelar under skiftet inlösa icke blott inrösningsjorden utan hela innehavet, genom att lägga storleksgränsen högre än vid 1 hektar åkerjord eller genom att inlösa all inrösningsjord utan åbyggnader oavsett arealens storlek.

I propositionen till 1947 års riksdag om riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken anförde chefen för jordbruksdepartementet, att det, då ett omskifte vore nödvändigt för att ordna brukningsförhållandena inom ett område, måste anses angeläget, att omskiftet komme att leda till en verklig sanering av fastighetsförhållandena inom skifteslaget, och att man således ej vore nödsakad att vid skiftet utlägga ägolotter, vilka redan från början framstode som olämpliga med hänsyn till sin beskaffenhet och de försörjningsmöjligheter, som föreläge för brukaren. Frågan om de åtgärder, som borde vidtagas för att undvika dylika konsekvenser, vore emellertid närmast ett skiftesrättsligt spörsmål och borde ses i samband med utformningen av skifteslagstiftningen i dess helhet. Hela detta problemkomplex vore under utredning hos fastighetsbildningssakkunniga. Det vore därför lämpligast, att med behandlingen av frågan om expropriation i samband med omskifte finge anstå i avbidan på slutförandet av denna utredning.

Av det återgivna uttalandet lärer väl framgå, att de av statsmakterna fastslagna principerna för den framtida jordbrukspolitiken kunna komma att föranleda väsentligt radikalare ingrepp i den enskilda äganderätten i samband med skifte än här ifrågasatts. Emellertid synes vid en provisorisk överarbetning av en specialförfattning icke annat än i begränsad omfattning böra ifrågakomma att föregripa lösningen av ett för den allmänna lagstiftningen på området högst betydelsefullt, komplicerat spörsmål. Detta synes så mycket mindre böra i förevarande fall ifrågakomma, som de särregna jordförhållandena i Dalarna eventuellt även efter en omarbetning av jorddelningslagen kunna påkalla undantagsregler. Vidare skulle ett starkare ingrepp än det här förordade vid skiften enligt dalalagen uppenbarligen leda till en omprövning av sådana centrala frågor som skiftesvitsord och jordvärderingsmetod. Vad särskilt sistnämnda fråga angår, synes uppenbart att vid inlösen av jord enligt detta förslag värdering — liksom vid minskning i ägovälde jämlikt 13 kap. 2 § jorddelningslagen — bör ske med ledning av de allmänna reglerna i 11 kap. 2 § jorddelningslagen. Jorddelningslagen bygger nu på den huvudprincipen, att vid skifte utbyte skall ske av ägobelopp mot ägobelopp eller med andra ord att avräkning skall ske in natura. Nutida jordpolitiska krav på omskifte föranleda, såsom nyss antytts, att fastigheter framdeles kunna komma att utgå ur skifte i vissa fall

avsevärt större, i andra fall avsevärt mindre än förut eller eventuellt helt försvinna som självständiga brukningsenheter. Om den avräkning i pengar, som därvid blir ofrånkomlig, lämpligen kan grundas på hittills tillämpade värderingsprinciper eller om en ny värderingsmetod bör utarbetas, är ett vidlyftigt och svårlöst spörsmål, som för närvarande är föremål för behandling av fastighetsbildningskommittén. I avbidan på bland annat denna frågas lösning torde man på här ifrågavarande specialområde få åtnöjas med en mindre långtgående reform, vilken dock är ägnad att avlägsna de mest påtagliga olägenheterna och sålunda kan betecknas som ett steg i rätt riktning. De lämnade exemplen från Vika-Vinäs och Östnor visa för övrigt, att de här förordade reglerna i åtskilliga fall kunna innebära ett ganska starkt ingrepp. Förhållandena kunna givetvis gestalta sig något olika exempelvis i trakter söder om Siljan, där tillgången på åkerjord är större än i Mora socken. Att uppställa olika regler för olika socknar, exempelvis genom att ställa inlösningen i relation till det genomsnittliga åkerinnehavet, skulle emellertid enligt utredningsmannens uppfattning utgöra en alltför komplicerad lösning, som också kunde te sig tvivelaktig ur rättvisesynpunkt.

Förslaget att gemensamma ägolorter skulle utläggas för små andelar i skogsmark kommer till uttryck i 13 § andra stycket i det vid promemorian fogade lagutkastet. Såsom bakgrund till vissa i yttrandena framförda synpunkter torde några uttalanden av utredningsmannen i specialmotiveringen till nämnda stadgande böra redan i detta sammanhang återgivas. I promemorian anföres sålunda.

Något hinder att utlägga gemensam ägolott i skogsmark för samtliga i 13 § andra stycket avsedda delägare synes icke föreligga, men att uppställa en tvingande regel härom torde heller icke vara motiverat. Ett samråd bör självfallet här ske mellan förrättningsmännen och delägarna i fråga.

Å de gemensamma ägolorterna synes i första hand samäganderättslagen bli tillämplig. Det lär även kunna ifrågakomma, att delägarna bilda ett enkelt bolag eller en ekonomisk förening för skogsbruket. Möjligen kunde även ifrågasättas att genom särskilt stadgande i dalalagen göra bysamfällighetslagen tillämplig å skogsmarken i fråga. Det kan förtjäna påpekas, att bysamfällighetslagen i tämligen stor omfattning vunnit tillämpning inom Kopparbergs län, varför ortsbefolkningen icke står främmande för denna lag. Emellertid synes en obligatorisk tillämpning av bysamfällighetslagen på ifrågavarande skogsplotter icke böra föreskrivas förrän erfarenheter från tillämpningen av dalalagen i dess reviderade skick vunnits. Under alla förhållanden synes det komma att ligga i delägarnas intresse att i någon form anordna ett varaktigt sambruk av den gemensamma skogsmarken, då dennas ekonomiska värde tydligen skulle i väsentlig mån spolieras, därest gemenskapen upplöstes.

Skulle försäljning av skogsmarken beslutas, torde 1945 års lag om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet såväl som 1947 års lag om kronans förköpsrätt kunna komma att vinna tillämpning. Lagliga be-

fogenheter föreligga sålunda att tillse, att jordbruksfastigheter inom skifteslaget, vilka äro i behov av förstärkt skogstillgång, vid försäljning tillföres skogsmarken i fråga. Och om tendenser till sämjedelning av gemensam ägodel i skogsmark skulle uppstå — trots det ekonomiskt oförnuftiga i en dylik åtgärd och trots att en sådan utveckling förutsätter enhällighet bland de tämligen talrika delägarna — lärer heller icke vara uteslutet, att en tillämpning sker av den nya bestämmelsen om expropriation för stärkande av ofullständigt jordbruk under punkt 15 i 1 § expropriationslagen. Slutligen återstår möjligheten, att lagberedningens förslag att fränkänna sämjedelning sakrättslig verkan inom en icke alltför avlägsen framtid upphöjes till lag.

Yttrandena.

Förslaget att vid skiften enligt dalalagen ägarna till små, obebyggda jordbruksfastigheter skulle åläggas mottaga pengar för sin inrösningsjord har icke rönt gensaga i något av de avgivna yttrandena.

Fastighetsbildningssakkunniga, i vilkas utlåtande *lantmäteristyrelsen* förklarar sig helt instämma, uttala, att man vid en ny lagstiftning angående omskifte icke torde kunna komma ifrån att införa möjligheter till tvångsinlösen av jord för att nedbringa lotternas antal. Utredningsmannens förslag i denna del stode därför i linje med tänkta reformer av omskiftesinstitutet och kunde som princip icke anses innebära ett föregripande av en slutlig lagstiftning.

Egnahemsnämnden i länet yttrar.

Under nämndens överläggning rörande ifrågavarande ärende framhöllos de stora nackdelar, vilka äro förknippade med den otillfredsställande fastighetsbildning, som åstadkommits uti bl. a. Vika-Vinäs skifteslag och Östnors skifteslag i Mora socken vid därstädes genomförda skiften. Således har ett mycket stort antal fastigheter gått ut ur dessa skiften med mindre än ett hektar åker. Till ifrågavarande fastigheter höra givetvis också som regel förhållandevis små skogsarealer, å vilka skogsbruk icke kan drivas rationellt.

Det nya förslaget måste anses vara väl motiverat med hänsyn bl. a. till det stora antalet små fastigheter, som behöva rationaliseras bort, samt behovet av att viss areal inrösningsjord blir disponibel till förstärkning av ofullständiga jordbruk.

T. f. domhavanden i Nås och Malungs domsaga har anfört.

Förslaget innebär onekligen en genomgripande förändring mot vad nu gäller. Det synes sannolikt, att det kan komma att dröja någon tid innan förståelse för förslaget i dessa delar vinnes bland den jordägande befolkningen. Fördelarna med förslaget, vilket jag finner väl avvägt, synas emellertid så uppenbara, att det trots det motstånd som kan beräknas möta det samma bör genomföras. Endast genom ett radikalt ingripande kan det — bland annat genom schablonmässiga arvsskiften — fortgående sönderfallet av fastigheterna inom domsagan effektivt motverkas.

Domhavanden i Nedansiljans domsaga betecknar förslaget i förevarande del såsom i princip riktig. I yttrandet påpekas emellertid, bland annat, att

den jord, som tillhör på annat håll bosatta personer, i allmänhet ej ligger i vanhävd utan arrenderas av jordbrukare i bygden. Brist på arbetskraft inom jordbruket har dock under de senaste åren medfört, att denna metod för jordens utnyttjande förlorat i betydelse.

Länsstyrelsen förklarar att, om också det föreslagna tillvägagångssättet kan anses främmande för jorddelningslagstiftningens principer, anordningen dock synes vara praktiskt användbar och kunna godtagas, i vart fall som ett provisorium till dess att den allmänna jorddelningslagen och övriga lagar rörande fastighetsbildningen hinna revideras och anpassas efter de behov, som uppkomma vid genomförandet av den planerade rationaliseringen inom jordbruket.

Frågan om gränsdragningen mellan sådant innehav av inrösningsjord, som skulle inlösas, och sådant innehav, som skulle få behållas, har uppmärksamrats i några av yttrandena, i allmänhet dock utan att ändring av utredningsmannens förslag på denna punkt påyrkats.

Sålunda anför *egnahemsstyrelsen*.

De arealer, som föreslås skola kunna tvångsvis inlösas, äro skäligen otillräckliga i betraktande av det synnerligen omfattande rationaliseringsbehov som föreligger. För att bättre förhållanden på området skola kunna åvägbringas är det därför av synnerlig vikt att lantbruksnämnden i länet såväl med tillhjälp av förköpslagen som på annat sätt söker förvärva fastigheter för att därmed förstärka ofullständiga jordbruk inom skifteslagen och sålunda få till stånd bärkraftiga jordbruk i samband med skiftena.

Länsstyrelsen yttrar.

Det förefaller, som om den föreslagna gränsen vore väl lågt satt och att någon höjning vore befogad. Utredningsmannen har emellertid med exempel visat, att även med den gränsdragning som förslaget innebär vid de nyligen genomförda skiftena i Ovansiljan ett stort antal ägotalter skulle ha försvunnit, och att detsamma torde bliva fallet vid nu pågående skiften. Förhållandena i Nedansiljan och i Tunabygden, där dalalagen även gäller, äro dock i avseende å brukningsdelarnas storlek något annorlunda än i förstberörda trakter och motivera en gränsdragning något högre upp i storleksklasserna. Då det omedelbara behovet av åtgärder hänför sig till skiftena i Ovansiljan och då det är ovisst, huruvida under den tid, som de föreslagna bestämmelserna komma att gälla, några skiften kunna förväntas igångsättas inom de sistberörda områdena, vill länsstyrelsen avstå från att framföra yrkande om höjning av arealgränsen. Man får förutsätta att jämförelsevis goda resultat skola uppnås, fastän ifrågavarande gräns sättes till 1 hektar.

Ett uttalande av samma innebörd har gjorts av *förvaltningsutskottet i länets hushållningssällskap*.

Bestämt yrkande om ändring av ifrågavarande gräns har allenast framställts av *domhavanden i Nedansiljans domsaga*, som förordar en höjning till 1,5 hektar. Motsatt ståndpunkt har däremot intagits av *domhavanden i Falu domsaga*, som anför.

I fråga om storleksgränsen för de obebyggda jordbruksfastigheter, som vid skifte kunna tvångsvis inlösas, anser jag försiktigheten kräva, att man nu icke går längre än utredningsmannen föreslagit. Anledningen härtill är framför allt att detta spörsmål sannolikt varit en av huvudpunkterna vid överläggningen med de av de sakkunniga, vilka representera ortsopinionen, och det synes önskvärt att vid införande av denna nya form av tvångsinlösen icke gå längre än ansvariga företrädare för ortens lantmän tillråda.

Utredningsmannens förslag, att ägarna av små andelar skulle få behålla sin skogsmark och att denna skulle utläggas i gemensamma ägolotter, utgör det spörsmål, som tilldragit sig den största uppmärksamheten bland dem, som avgivit yttranden i ärendet. Vad först angår förslaget, att rätten att utesluta mark vid skifte enligt dalalagen skulle upphöra — vilket förslag utgör förutsättningen för att gemensamma ägolotter överhuvud taget skola kunna utläggas — har icke i något yttrande invändningar häremot framkommit men väl uttalanden i positiv riktning. Sålunda anföra *fastighetsbildnings-sakkunniga* med instämmande av *lantmåteristyrelsen*.

Förslaget att jämväl dalaskiftena skola följa rikslagsstiftningens huvudregel att all skifteslagets mark skall skiftas på en gång är synnerligen välbetänkt. Reformen torde stå i överensstämmelse med nu rådande opinion bland jordägarna. Den är också nödvändig för ett utnyttjande av möjligheterna att utlägga gemensamma ägolotter.

T. f. domhavanden i Nås och Malungs domsaga yttrar härutinnan.

I fråga om förslaget att borttaga rätten att besluta om marks uteslutande från skifte må nämnas, att det inom Järna socken företagna provskiftet å heminägorna och vissa delar av hemskogen till Skamheds och Hulåns skifteslag på grund av uteslutningen av utägorna icke kom att medföra den ägosammandragning som eljest kunnat ernås. Vid tiden för provskiftets inledande synes stämningen ha varit sådan, att det skulle ha varit omöjligt att få delägarna med på ett skifte även av utägorna. Efter skiftets genomförande och sedan det blivit uppenbart, att ett skifte av endast heminägorna icke medförde samma fördelar som ett skifte av alla skifteslagets ägor skulle ha gjort, synes en markerad omsvängning av opinionen ha ägt rum. Förrättningslantmätaren har meddelat, att delägarna »djupt ånkrat», att de icke läto provskiftet omfatta hela skifteslaget. Numera har — såsom anmärkts i utredningsmannens promemoria — laga skifte påbörjats av den vid provskiftet från delning uteslutna marken. Enligt förrättningsmännens utlåtande, som fastställts av domsagens ägodelningsrätt, skall laga skiftet omfatta all den vid provskiftet från delning uteslutna marken. Det torde vara att påräkna, att kännedomen om nackdelarna med att utesluta mark från laga skifte numera blivit så allmän, att ett upphävande av rätten till sådant uteslutande icke kommer att medföra större svårigheter att i framtiden få skiften genomförda.

Domhavanden i Nedansiljans domsaga betonar problemets ömtåliga beskaffenhet med hänsyn till de säregna förhållandena i Leksands socken och yttrar vidare bland annat.

Ett skifte av exempelvis inägojorden och hemskogsmarken inom ett skifteslag inom Leksands socken kan i många fall tänkas försiggå utan att jordägare i andra skifteslag allt för mycket beröras av omdelningen. Men

om, som utredningsmannen föreslår, ett laga skifte skulle omfatta all skifteslagets mark, måste vid praktiskt taget varje delning av ett skifteslag inom det nämnda området, jordägare inom en mängd andra skifteslag på det livligaste beröras, om nämligen skiftet skall verkställas på ett ändamålsenligt sätt.

Utredningsmannens förslag i denna del kan för Leksands del komma att resultera i att opinionen för skiften försvagas, och att det kommer att bli mycket svårt, kanske ibland omöjligt, att ernå det föreskrivna röstetalet för att frågan om skifte ej skall anses förfallen.

icke desto mindre tillstyrker jag utredningsmannens förslag. Ingen mark bör sålunda uteslutas vid skifte. Uteslutes mark minskas också möjligheterna att sammanföra ägor på ett ur jordbrukssynpunkt rationellt sätt. Om möjligt bör i samma skifteslag ingå största möjliga antal hemman och byar. I fråga om Leksand bör med hänsyn till fäbodsystemet skifte ske för hela socknen samtidigt. En förutsättning för ett skifte av denna omfattning är naturligen att det går att lantmåteritekniskt administrera, vilket ligger utanför mina möjligheter att bedöma.

Länsstyrelsen förklarar sig icke hava något att erinra mot förslaget i förevarande del. Med hänsyn till den oreda, som råder i fråga om ägoinnehav byarna emellan, betecknar länsstyrelsen det som ett trängande önskemål, att kommande skiften skola omfatta så stora områden som möjligt.

Skogsvårdsstyrelsen i länet anför.

Då utredningsmannen funnit, att nuvarande medgivanden om uteslutning av skog från skifte böra utgå ur lagstiftningen, innebär detta en ur skogsbrukets synpunkt angelägen förbättring. Även skogen är nämligen inom ifrågavarande delar av länet i det allra största behov av såväl ägosammandragning som storleksrationalisering, ehuru detta sköts åsido vid dalalagens tillkomst. Ifrågavarande fastigheters värde och avkastning här rör nämligen till en mycket stor del från skogen, och denna del är många gånger den största.

Om sålunda i yttrandena enighet synes råda om lämpligheten av att icke vidare tillåta uteslutning av mark vid skifte enligt dalalagen, äro meningarna däremot mera differentierade i fråga om de små skogsandelarnas behandling.

Fastighetsbildnings-sakkunniga ha övervägt att förordra viss ändring i utredningsmannens förslag på denna punkt men stannat vid att icke framställa något yrkande. De sakkunniga anföra.

Det skiljande av jord från skog, som enligt förslaget skulle tillåtas utan att skogen i varje särskilt fall visats vara överloppsskog, inger visserligen betänkligheter. Fastighetsbildnings-sakkunniga ha dock med beaktande av de särskilda omständigheter, som utredningsmannen åberopat, funnit sig kunna tillstyrka medgivandet i fråga.

Emellertid ha de sakkunniga ansett sig böra i detta sammanhang framhålla följande. Då nu inlösen av mindre icke bebyggda lotters jordbruksjord föreslås, torde det ligga nära till hands att överväga om icke liknande inlösen borde gälla för mindre skogslotter eller mindre andelar i skogsmark, förslagsvis under 10 hektars ägovidd. Skogslotter under sagda arealgräns till jordbrukslotter, som få inlösas, eller redan nu befintliga skogsinnehav av samma storleksordning torde näppeligen ha den betydelse för

nuvarande ägaren, att de av hänsyn härtill borde undantagas från regeln om inlösen. Genom en dylik utvidgning av inlösenmöjligheten skulle också delägareantalet i de tänkta samfällda rena skogsfastigheterna nedbringas. Fastighetsbildningssakkunniga vilja dock, särskilt som det här i viss mån gäller en försökslagstiftning och då förslag om inlösen jämväl av skogsmark icke framkommit från den krets av sakkunniga, med vilka utredningsmannen haft att överlägga, icke påyrka en utvidgning av utredningsmannens förslag i denna del. Från jordägarnas sida torde också med hänsyn till de jämförelsevis stora penningutlägg inköp av skogsmark representera, inlösen skyldighetens utvidgning till skogsmarken icke påfordras.

Fastighetsbildningssakkunniga anföra emellertid vidare.

Beträffande de samfällda skogar, som skulle tillskapas, måste givetvis uppställas det önskemålet, att desamma snarast möjligt förenas antingen med ortens enskilda jordbruk eller med skifteslaget såsom gemensamhets-skogar eller eventuellt förväras av kommunen. Enligt gällande registreringsregler blir varje dylik skog en registerfastighet, uti vilken de skilda delägarna äga andel alltefter tillskottets storlek. Då enligt förköpslagen och den föreslagna nya jordförvärvslagen en delägars förvärv av ytterligare andelar i en dylik samfällighet icke blir underkastat prövning enligt någon av sagda lagar, torde lantbruksnämndens möjligheter att förvärva sådana andelar bli tämligen inskränkta. Dylik möjlighet uppstår endast om andel säljes till person, som icke är delägare eller närmare släkting, eller om hela lotten säljes, exempelvis med tillämpning av samäganderättslagen. De sakkunniga vilja därför i vart fall föreslå, att från de åsyftade reglerna om att delägare äger fritt förvärva annans andel i fastighet undantagas delägare i sådan samfällad skogsloft, som avses i den föreslagna 13 § andra stycket i dalalagen. Reglerna i fråga äro uppenbarligen tillkomna med tanke på fastigheter av helt annan karaktär än de nu ifrågavarande rena skogsfastigheterna.

Ifrågavarande spörsmål har utförligt behandlats i ett vid lantmäteristyrelsens utlåtande fogat särskilt yttrande av byråcheferna *Wennerberg* och *Nordenstam*, vilka ansett, att även innehavarna av mindre skogslofter, förslagsvis sådana, vilkas skogsinnehav understege 10 hektar, borde kunna förpliktas att avstå sin skogsmark i samband med skiftet.

Tanken på en skärpning av utredningsmannens förslag med avseende å de nya inlösningsreglernas räckvidd vinner icke stöd i övriga yttranden. Sålunda anför *t. f. domhavanden i Näs och Malungs domsaga*.

Det synes klokt, att skyldigheten att frånträda mark icke gäller också skogen. Inom denna domsaga knyter sig den jordägande befolkningens intresse fastast till just skogen och skogsbruket medan jordbruket, i varje fall inom de norra delarna av domsagan på grund bland annat av klimatets stränghet och möjligheterna till bättre utkomst inom industri och hantverk, måste anses vara i viss mån eftersatt. Man lär för den skull kunna förmoda, att ägare av sådana små fastigheter, som här avses, skola kunna förlika sig med att avträda sin åkermark, då de få behålla skogen. Genom föreskriften att skogsloft, som icke ensam utgör ändamålsenlig brukningsenhet, vid skifte skall utläggas jämte andra liknande skogslofter i gemensam ägolott av lämplig storlek, synes även i fråga om skogen rationaliseringssynpunkten vara tillbörligen tillgodosedd. Det kan emellertid möjligen ifrågasättas, huruvida icke särskilda bestämmelser erfordras för att säkerställa en rationell skogsvård inom sådana gemensamma skogs-

marker. Det verkar nämligen, som om fastigheternas sönderfall förorsakas bland annat av en motvilja hos befolkningen mot gemensamt brukande av jorden. Var och en vill, förefaller det, ha sin lott, hur liten den än blir, och svara för dess brukande. Denna inställning, som är mycket naturlig, kan stundom tänkas äventyra vården av gemensamma skogsmarker, om icke särskilda bestämmelser givas. Samäganderättslagen är visserligen tillämplig men torde icke vara tillfyllest.

Domhavanden i Nedansiljans domsaga yttrar.

I Siljansbygden torde finnas åtskilliga i enskild ägo befintliga skogsfastigheter, vilka knappast äro föremål för en ändamålsenlig skogsvård. Skogen är ofta sämjevis uppdelad i lika många och små lotter som den odlade jorden. Beträffande åkerjorden finnes ett minimimått, under vilket en sämjelott blir oanvändbar; man plägar räkna med det utrymme som fordras för en häst med plog och karl att vända på. Något motsvarande mått torde icke finnas beträffande sämjedelningar av skogen. Sämjevis utlagda skogslotter om fem meters bredd och några tiotal meters längd äro icke ovanliga.

Utredningsmannen synes avse att dessa små skogslotter ej skola läggas ut som särskilda fastigheter utan ingå i gemensamma ägolotter, således ett slags skifteslagens besparingsskogar. I och för sig vore det väl icke otänkbart att ett inlösningsförfarande motsvarande vad som föreslagits i fråga om inägojorden kunde tillämpas även i fråga om skogslotter av viss ringa storlek. Då ett förslag i sådan riktning av psykologiska och praktiska skäl skulle kunna motverka lagstiftningens syfte lämnar jag tanken härpå å sido och ansluter mig till vad utredningsmannen förordat. Jag skulle dock vilja giva förslaget klarare och skarpare utformning. Om möjligt torde sålunda ett arealmått böra angivas som minimigräns för vad som skulle kunna läggas ut som särskild ägolott. Att låsa fast gränsen vid exempelvis 20 hektar skulle å andra sidan vara alltför schematiskt, enär ju arealen endast är en av flera faktorer som bestämmer en skogsfastighets värde.

Vidare borde dessa gemensamma skogsfastigheter om möjligt endast få bli *en* för varje skifteslag och det borde stå envar skogsägare inom skifteslaget, som icke på grund av lagens bestämmelser tvingas att ingå i gemensamhetsskogen, öppet att deltaga med sitt skogsinnehav däri.

Det förefaller även vara av vikt att en bestämd form för dessa gemensamhetsskogas förvaltning fastställs. Syftet skulle vara att uppmuntra skogsägare att i största möjliga utsträckning ingå i samfälligheten och att hindra att samfälligheten eller andelar däri användas som spekulationsobjekt.

För att komma i åtnjutande av det skydd som 1916 och 1925 års inskränkningslagar och 1945 års jordförvärvslag tillerkänna vissa kategorier av fast egendom borde gemensamhetsskogen icke »sättas på aktier» eller överlåtas på en ekonomisk förening, utan varje andel däri borde betraktas som en andel i fast egendom. Jordförvärvslagen torde sålunda icke kunna hindra att en kapitalstark person från annan ort och utan intresse för bygdens ekonomiska problem köper in andelarna i den ekonomiska förening, som står som ägare till gemensamhetsskogen.

För gemensamhetsskogarnas förvaltning synes därför bysamfällighetslagen vara den lämpligaste formen. Emellertid är det tveksamt om en samfällighet av detta slag kan ligga inom nämnda lags tillämpningsområde. De planerade samfälligheterna komma ju som regel icke att vara ett »skifteslags samfällda ägor», icke heller »samfällda för två eller flera *fastigheter*». Här skulle sålunda möjligen tarvas en lagändring.

Länsstyrelsen gör gällande, att redan utredningsmannens förslag innebär ett alltför starkt ingrepp med avseende å delägarnas rätt att disponera sin skogsmark, och utvecklar sin uppfattning på följande sätt.

I framställningen den 3 januari 1946 till chefen för jordbruksdepartementet rekommenderades en anordning av innebörd, att sambandet mellan inrösningsjord och avrösningsjord skulle få brytas, när det gällde att i rationaliseringssyfte överföra små åkerarealer till bärkraftigare brukningsdelar. I skrivelsen förordades att de skogsandelar, som sålunda skulle komma att sakna stödet av inrösningsjord, borde sammanföras till gemensamhetsskogar. Motivet för detta förslag var väsentligen att förebygga riskerna av att skogsfastigheter skulle uppkomma, vilka lätt kunde bli spekulationsobjekt. I lagutkastet har tvånget att ingå i gemensam ägolott knutits till villkoret, att enskild ägolott av tillräcklig storlek icke kan utläggas för vederbörande delägare. Följden härav torde bli att ett icke ringa antal rena skogsfastigheter måste uppkomma genom det föreslagna rationaliseringsförfarandet. Med de jämförelsevis stora skogsinnehav som i Ovansiljan medfölja det reducerade jordtalet lär det ofta kunna göras gällande av delägare, att ägolott i skogsmark kan utläggas för att tjäna till husbehovsfång av bränsle m. m. Länsstyrelsen anser också att dylika skogslotter med fördel kunna utläggas ned till jämförelsevis små arealer, därest det är fråga om hemskog och belägenheten till bygden är förmånlig. Risken för att de rena skogsfastigheterna skulle komma ut i marknaden som spekulationsobjekt är numera ringa, eftersom kronans förköpsrätt i regel torde kunna göras gällande. Enligt det framlagda förslaget till lagstiftning om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet skulle också prövning av myndighet förekomma i varje dylikt förvärvsärende oavsett fastighetens värde. På grund härav kan det i skrivelsen den 3 januari 1946 angivna intresset anses vara tillgodosett utan särskilda föreskrifter i nu förevarande sammanhang.

Egnahemsnämnden i länet har uttalat sin tillfredsställelse med det i promemorian framlagda förslaget och betecknar möjligheten att beträffande små obebyggda lotter åtskilja jord och skog samt i samband därmed utlägga gemensamhetsskog som ett stort framsteg.

Skogsstyrelsen finner den ur skogsbrukets synpunkt viktigaste ändring, som föreslagits i promemorian, vara att möjligheterna att bilda gemensamhetsskogar förbättras. Styrelsen framför emellertid synpunkter, vilka beträffande samfällighetsidén föra ett steg längre än utredningsmannens förslag. Styrelsen framhåller till en början, att med hänsyn till de egenartade skiftesförhållandena inom norra Dalarna — där varje skogsägare i regel äger minst 9 å 12 skogsskiften, ofta med en längd av flera kilometer och i många fall en bredd av endast några få meter — det får anses minst lika viktigt, att skiftesförhållandena på skogen ordnas som att de spridda åkerbitarna sammanföras till brukningsbara enheter. Efter att ha berört vissa av dalalagens nuvarande bestämmelser och vitsordat att ändringsförslagen i promemorian medföra förbättringar framlägger styrelsen ett eget förslag och utvecklar sin mening på följande sätt.

Huvudregeln vid skiftesläggning i allmänhet är ju att åt varje delägare avsätta så få skogsskiften som möjligt och ge dessa skiften en sådan form att rationell skogsvård underlättas. I synnerhet inom socknarna i norra Dalarna, där ägouppspaltningen, som tidigare nämnts, är särskilt extrem, har

det emellertid visat sig svårt att vid omskiftning praktiskt tillämpa denna huvudregel. De större skogsägarna ha vanligen fått flera skiften, varav åtminstone något på mycket stort avstånd från bygden.

Enligt skogsstyrelsens uppfattning vore det ur rationaliseringssynpunkt önskvärt, att dessa *utskiften sammanfördes till gemensamhetsskog*.

Skogsstyrelsen har vidare erinrat om att skogsmarkens gradering vid skifte vore ett uttryck för avkastningens relativa värde och att det sistnämnda kunde helt förändras genom anläggande av skogsbilvägar. Härefter har skogsstyrelsen anfört bland annat följande.

Ett omskifte *utan* samtidigt utlagda och byggda stambilvägar kan sålunda icke ske på basis av fullt rättvisa graderingsgrunder, eftersom för lantmätarna torde vara både reglementsvidrigt och praktiskt taget omöjligt att gradera med hänsyn till en ännu ej befintlig skogsbilväg. Man vet ju ej med säkerhet om eller när vägen kommer till stånd, vad kostnaderna för densamma utgöra och i vilken mån understöd av statsmedel beräknas utgå o. s. v.

För att undvika de svårigheter och irrationella konsekvenser med avseende å graderingen av ägolotter på utmarkerna, som obestriddligen hör samman med ett omskifte, böra därför utskiftena enligt skogsstyrelsens mening, där så lämpligen kan ske, sammanslås till en gemensamhetsskog, eftersom det endast i undantagsfall eller i samband med yttre rationalisering kan förutsättas, att skogsbilvägnätet helt utbygges i samband med omskiftet. Genom en dylik anordning skulle också värdestegringen vid transportledningarnas framtida utbyggande komma skiftesdelägare till godo.

Skogsstyrelsen anser, att det vid ägoförhållanden liknande dem i norra Dalarna vore *principiellt* riktigast för ernående av lämpliga brukningsenheter inom skogsbruket att endast *ett* hemskifte med tillräcklig husbehovsskog utlades för varje jordbruksfastighet som återstod sedan inlösen skett av de minsta, icke bebodda fastigheternas åkermark.

Återstoden skogsmark skulle kunna avsättas såsom gemensamhetsskog under förvaltning enligt 1921 års lag om bysamfälligheter eller annan för ändamålet tillskapad lämpligare lag. En sådan skulle trygga gemensamhetsskogens vidmakthållande genom bestämmelser, som binda de olika andelarna till respektive jordbruksfastigheter. Till fastigheterna böra sålunda, fränsett hemskiftena, höra ideella andelar i gemensamhetsskogen. Denna borde då ofta bli av sådan omfattning, att skogligt biträde kunde anställas.

Som kompromisslösning vill skogsstyrelsen framkasta tanken, att de *största* fastigheterna, t. ex. bolagsinnehav eller andra stora skiften, som skötas på ett godtagbart sätt, utbrytas om ägarna så påfordra. De skulle då tilldelas lämpligt arronderade ägor.

Den utformning samfällighetsidén erhållit i besparingsskogar och andra skogsallmänningar och de därvid vunna gynnsamma ekonomiska resultaten av skogsbruket ge stöd åt den uppfattningen att jämväl tillskapande av gemensamhetsskogar av här ovan föreslagen typ skulle ha starka skäl för sig. Ur skogsvårdens synpunkt vore ett förverkligande av samfällighetsidén av mycket stort värde med hänsyn till utsikterna att utföra sådana arbeten, som den tidigare uppspaltningen i smala parceller helt omöjliggjort.

Skogsvårdsstyrelsen i länet ansluter sig till utredningsmannens ståndpunkt och finner förrättningsmännens befogenhet att vid omskiften utlagga mindre skogsinnehav i gemensam ägolott av stor betydelse för skogsnäringsens förkovran. Även skogsvårdsstyrelsen berör emellertid frågan om

vägnätets betydelse för skogsvärderna samt föreslår, att bestämmelserna om statsbidrag till väganläggningar i samband med skiften skola utvidgas att även avse skogsbilvägar.

Departementschefen.

Jag ansluter mig till förslaget att ägare av små, obebyggda jordbruksfastigheter vid omskifte enligt dalalagen åläggas frånträda sin inrösningsjord mot likvid i pengar. Vad angår gränsdragningen mellan sådant innehav av inrösningsjord, som skulle inlösas, och sådant innehav, som skulle få behållas, biträder jag den i flertalet remissyttranden uttalade uppfattningen, att försiktigheten får anses kräva, att man vid förevarande provisoriska lagändring stannar vid den av utredningsmannen föreslagna regeln. Såsom länsstyrelsen understrukit medför även denna regel ett icke obetydligt ingrepp, särskilt i de trakter, där intresse för skifte hittills företrädesvis framträtt, nämligen i socknarna ovan Siljan.

Mot förslaget, att de speciella bestämmelserna i dalalagen om uteslutning av mark från skifte skulle slopas, ha några invändningar icke framförts i yttrandena. Förslaget föranleder ej heller erinran från min sida.

Två reservanter inom lantmäteristyrelsen ha påyrkat, att inlösningsförfarandet skulle utvidgas att avse även skogsfastigheter under tio hektar. Obestriddigen finnas, såsom även fastighetsbildningssakkunniga framhållit, skäl för en sådan ståndpunkt. Av övriga remissyttranden — icke minst länsstyrelsens — framgår emellertid tydligt, att förståelse för en sådan åtgärd helt saknas inom orten. Med hänsyn härtill anser jag mig icke böra ifrågasätta en sådan skärpning av utredningsmannens förslag, som de nämnda reservanterna förordat. Å andra sidan vill jag taga bestämt avstånd från länsstyrelsens ståndpunkt, att skogslotter med fördel skulle kunna utläggas ned till jämförelsevis små arealer för att tillgodose husbehov av bränsle. Såsom skogsstyrelsen understrukit, får det tvärtom inom dalalagens tillämpningsområde anses minst lika viktigt att skiftesförhållandena i skogsmarken ordnas som att de spridda åkerbitarna sammanföras till brukningsbara enheter.

Det vittsyftande förslag om bildande av gemensamhetsskogar, som framlagts i skogsstyrelsens yttrande, finner jag icke möjligt att upptaga till behandling i förevarande sammanhang. Såsom skogsstyrelsen själv antytt, innefattar förslaget ett spörsmål, som berör riket i dess helhet. Jag erinrar om att frågan behandlats i ett av 1936 års skogsutredning framlagt betänkande (SOU 1938: 58). Ett mera definitivt förslag i ämnet torde komma att avgivas av fastighetsbildningssakkunniga. Vad angår den av skogsvårdsstyrelsen väckta frågan om bidrag till skogsbilvägar torde redan nu gällande bestämmelser om statsbidrag till väganläggningar i sammanhang med skiften innefatta vissa möjligheter att tillgodose önskemålen i fråga.

Beträffande de former, vari skogsbruk å de ifrågavarande samfällda skogslotterna bör bedrivas, ansluter jag mig till utredningsmannens uppfattning, att erfarenheter från tillämpningen av dalalagen i dess nya utformning

böra inhämtas, innan närmare föreskrifter härutinnan meddelas. Utredningsmannen har framkastat såsom en möjlighet, att en ekonomisk förening skulle kunna bildas för skogsbruket, något som tydligen förutsätter Kungl. Maj:ts tillstånd. I anslutning till vissa uttalanden i yttrandena finner jag emellertid en dylik anordning icke lämplig, bland annat med hänsyn till att den skulle innebära, att andelar i föreningen och därmed också i skogsmarken skulle kunna fritt överlätas. Någon ändring i lagen om kronans förköpsrätt och i jordförvärvslagen beträffande förvärv av andel i fastighet finner jag å andra sidan för närvarande icke påkallad. Jag förutsätter, att lantbruksnämnden i länet med uppmärksamhet följer de ifrågavarande skogsfastigheternas utveckling och inkommer med de förslag, vartill erfarenheten kan komma att ge anledning.

Dalalagens omröstningsregler.

Promemorian.

Såsom framgår av den förut lämnade översikten av huvudinnehållet i utredningsmannens promemoria föreslås däri vissa ändringar i dalalagens omröstningsregler. Härom anföres i promemorian följande.

Nu gällande regler.

Dalalagens 4 § innehåller, såsom förut nämnts, bestämmelser angående omröstning om marks uteslutande. Beträffande varje område eller grupp av områden, som förrättningsmännen finna kunna avskiljas till särskilt skifteslag, skall frågan avgöras genom omröstning efter huvudtalet mellan närvarande ägare av jordbruksfastighet inom det eller de områden, omröstningen avser. Beslut om avskiljande anses hava fattats, om minst två tredjedelar av rösterna utfalla för sådan åtgärd. Vid beräkning av antalet röstande delägare skola de, vilka med samäganderätt innehava viss fastighet, tillsammans räknas såsom en delägare. Ej heller den, som äger flera fastigheter, må tillerkännas mera än en röst.

Sedan skifteslagets omfång blivit bestämt, avgöres genom omröstning mellan delägarna, huruvida skifte skall äga rum. Härom stadgar 5 § dalalagen, att om skifte bestrides av ägare av jordbruksfastighet inom skifteslaget, vilka till antalet, beräknat på sätt i 4 § sägs, utgöra minst två tredjedelar av närvarande ägare av dylika fastigheter, skall frågan om skifte i anledning av den föreslagna ansökningen vara förfallen. Utfalla åter minst två tredjedelar av rösterna för skifte, gives dem vitsord. Uppgå ej rösterna å någondera sidan till antal, som nu nämnts, beräknas, huru stor del av jordbruksfastigheternas sammanlagda ägobelopp inom skifteslaget som enligt den vid storskiftet verkställda uppskattningen innehaves av dem, vilka bestritt skifte. Finnas därvid dessa innehava minst sex tiondelar av ägobeloppet, är frågan om skifte i anledning av den föreliggande ansökningen förfallen, men i annat fall skall skiftet fortgå.

Dalautredningens motivering för röstberäkningsgrunden.

Vid utformningen av dessa bestämmelser övervägde Dalautredningen olika alternativ beträffande röstberäkningsgrunden, nämligen jordtal, taxeringsvärde, ägobelopp eller huvudtal. Till en början framhölls, att man hade att räkna med skifteslag av olika typer — t. ex. sådana skifteslag, där inägorna dominerade, och sådana som väsentligen bestode av skogsmark — och att man därjämte måste taga hänsyn till att fastigheterna ofta icke komme att ingå i delningen med hela sitt ägovälde. Det vore givetvis önskvärt att få en för alla fall enhetlig grund för röstvärdets bestämmande. Av viss betydelse vore vidare ordningen för bestämmandet av skiftets omfattning. Där est område skulle kunna frånskiljas efter omröstning mellan delägarna inom området, måste mer än en omröstning kunna förekomma, innan frågan om skiftets företagande och dess omfattning blivit slutligen avgjord. Den omständigheten, att sålunda röstning i omgångar kunde tänkas förekomma, underströke kravet på att invecklade bestämmelser undvekes och att resultatet av en omröstning skulle kunna utläsas utan vidlyftiga, tidsödande och kostsamma beräkningar av de olika rösternas värde.

Beträffande *jordtalet* som måttstock på röstvärdet framhöll Dalautredningen, att denna röstgrund tillkommit under en tid, då fastigheterna som regel innefattade ett jordtal med därå proportionellt belöpande åtföljder i skog och annat, och närmast syntes vara avpassad för skifte å hel by eller å område med övervägande inägor. Numera hävdades avsevärda jord- och skogsområden såsom avsondringar utan jordtal. Ägarna till dessa områden komme sålunda ej att få delta i avgörandet. Och om jordtalet toges till röstgrund, skulle undantagsbestämmelser bliva nödvändiga beträffande sådana områden, som till övervägande del bestode av avrösningsjord.

Vidkommande *taxeringsvärdet* erinrade Dalautredningen därom, att detta värde i jorddelningslagen för visst fall valts till röstgrund (1 kap. 11 §). Framför jordtalet hade taxeringsvärdet den förtjänsten, att man lätt kunde erhålla upplysning om detsamma. För dalalagens tillämpningsområde skulle det emellertid i många fall icke kunna direkt användas som röstgrund. Då omröstning avsåge endast en del av fastigheternas ägor, skulle nämligen tarvras en uppskattning av huru stor del av varje fastighets taxeringsvärde som belöpte på dess ägor inom olika för åtskiljande tänkbara områden. Därtill komme att fastigheter, som vore i en och samma ägares hand, i stor utsträckning fått sig åsatt ett gemensamt taxeringsvärde. En uppdelning av taxeringsvärdena å olika fastigheter eller fastighetsdelar skulle för förrättningsmännen bliva en uppgift av grannliga natur och mycket tidsödande. Därjämte hade mot taxeringsvärdet som röstgrund anmärkts, att detsamma skulle giva ett mindre tillfredsställande resultat i de fall, där fastighets värde till mera väsentlig del låge i åbyggnaderna.

Vad angår *ägobeloppet* såsom röstmätare framhöll Dalautredningen, att denna metod skulle innebära röstning efter det uppskattningsinnehåll, delägarnas inom röstningsområdet belägna ägor representerade enligt storskif-

teshandlingarna. Ägobeloppet kunde sägas bättre än taxeringsvärdet avväga det av skiftet berörda intresset och uppdelningen på skilda områden av en fastighets ägobelopp skedde på rent objektiva grunder. Emot ägobeloppet kunde invändas, att detsamma ej kunde uträknas, med mindre ett jämförelsetal mellan in- och avrösningsjord funnes fastställt eller i och för omröstningen bestämdes, samt att det under vissa förhållanden kunde vålla ett icke obetydligt arbete att räkna ut varje delägares rösttal. I allmänhet kunde dock rösttalen beräknas på ett tämligen enkelt sätt. Då ägobeloppet i allt fall gäve den rättvisaste beräkningsgrunden, syntes detsamma vara att föredraga framför jordtal och taxeringsvärde.

Dalautredningen förordade sålunda och dalalagen kom i enlighet härmed att upptaga ägobeloppet som röstberäkningsgrund, varvid denna beräkningsgrund emellertid — likaledes i enlighet med Dalautredningens förslag — kombinerades med en omröstning efter huvudtalet på sätt den förut lämnade redogörelsen för 4 och 5 §§ dalalagen utvisat.

Utredningsmannens förslag till röstberäkningsgrund.

Dalautredningens antagande, att rösttal efter ägobelopp i allmänhet skulle kunna beräknas på ett tämligen enkelt sätt läser icke ha bekräftats av erfarenheten vid dalalagens tillämpning. En omprövning av frågan om röstberäkningsgrunden torde därför böra ske. Härvid synes taxeringsvärdet äga företräde redan av den anledningen, att detta värde — såsom även Dalautredningen framhöll — valts till beräkningsgrund i 1 kap. 11 § jorddelningslagen. Vidare kan — såsom Dalautredningen jämväl betonat — upplysning om taxeringsvärdet lätt erhållas. Metoden är med andra ord tidsbesparande och kan sålunda befrämja snabbhet vid skifte. Att Dalautredningen likväl förkastat metoden förklaras, såsom redogörelsen för motiven till dalalagens ifrågavarande stadganden visar, därav, att hänsyn måst tagas till reglerna om marks uteslutande från skifte. Dessa regler ha i det föregående föreslagits bliva slopade. Endast ett argument synes då kvarstå mot taxeringsvärdet såsom röstberäkningsgrund, nämligen att metoden skulle giva ett mindre tillfredsställande resultat i de fall, där fastighets värde till mera väsentlig del låge i åbyggnaderna. Men hänsyn till den betydelse, som numera tillmätas frågan om jordbrukets rationalisering, synes emellertid berörda argument ha förlorat sin bärkraft. Syftet med förevarande överarbetning av dalalagen är ju just att på detta speciella lagstiftningsområde i möjligaste mån befrämja förstärkningen av ofullständiga jordbruk. Det synes då framstå som en förtjänst hos den diskuterade omröstningsmetoden, att den giver ökat inflytande åt delägare, som inneha bebyggda jordbruksfastigheter, d. v. s. åt bygdens verkliga jordbrukare. Utredningsmannen förordar på grund av det sagda, att ägobeloppet utbytes mot taxeringsvärdet såsom röstberäkningsgrund i dalalagen.

Förslag till begränsning av rösträtten.

Såväl de sakkunniga som skiftesgodemän och andra ordsbor med erfarenhet av skiftesväsendet i Dalarna, med vilka utredningsmannen samrått, ha — såsom i det föregående antytts — betecknat som ett i allra högsta grad otillfredsställande förhållande, att även ägare av de mest obetydliga andelar i jordbruksfastighet — oftast personer bosatta på annat håll — ha rätt att deltaga i de för bygden livsviktiga frågorna om skifte eller icke skifte. Denna anmärkning mot bestämmelsernas nuvarande utformning synes äga starkt fog. Det lärer då böra i förevarande sammanhang övervägas, huruvida icke någon gräns bör fastställas, under vilken rösträtten bortfaller.

Spörsmålet hör självfallet bedömas mot bakgrunden av jorddelningslagens allmänna regler om skiftesvitsord. I 1 kap. 10 § jorddelningslagen stadgas, att skifteslag, som delats genom storskifte, må på yrkande av därtill behörig delägare underkastas skifte. Dock gäller härutinnan den inskränkningen, att om någon delägare bestrider skiftet, må detsamma ej företagas med mindre det befinnes, att skifteslagets ägor genom skiftet kunna erhålla en för deras skötsel lämpligare indelning och därigenom uppbringas till större avkastning och högre värde samt att skiftet för delägarna i allmänhet kommer att medföra fördelar, som väsentligen överväga de av skiftet följande kostnaderna och olägenheterna. Har därvid sökt laga skifte förklarats icke skola äga rum, må skifteslaget sedan icke underkastas laga skifte annat än under enahanda villkor, som i 1 kap. 11 § stadgas beträffande där omförmälda skifteslag. I sistnämnda paragraf föreskrives bland annat, att skifteslag, som delats genom fastställt laga skifte, icke må underkastas laga skifte med mindre i framställt yrkande därom ena sig jordägare, som inom skifteslaget äga jordbruksfastighet, vars sammanlagda värde enligt senast verkställda fastighetstaxering motsvarar mera än hälften av summan av taxeringsvärdena å skifteslagets samtliga jordbruksfastigheter, och tillika enligt senast upprättade mantalslängd eller eljest tillgängliga upplysningar till antalet utgöra minst hälften av ägarna av dylika fastigheter inom skifteslaget. Därjämte har uppställts den förutsättningen som villkor för skifte, att detta kommer att medföra sådan verkan, som enligt vad ovan nämnts stadgas i 10 §.

För de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län gällde — även efter jorddelningslagens ikraftträdande — särskilda bestämmelser om skiftesvitsord jämlikt en kungörelse av den 18 februari 1859. Detta förhållande innebar ett hänsynstagande till de egenartade jordförhållandena inom ifrågavarande delar av Kopparbergs län. Då den för landet i övrigt gällande jorddelningslagstiftningen icke ansetts till alla delar vara väl avpassad eller lämpad för nämnda trakter, ansågos föreskrifterna i 1859 års kungörelse böra tillsvidare gälla. Emellertid framhöll Dalautredningen, att i den mån en särslag komme till stånd, däri vederbörlig hänsyn toges till berörda jordförhållanden, det kunde förefalla naturligt att ej längre upprätthålla någon särställning med avseende å rätten

att påkalla skifte. Införandet av ett ovillkorligt skiftesvitsord skulle dock mottagas med oförståelse av ortsbefolkningen och hos denna väcka oro och förstämning. Även bland de för skiftenas genomförande mest intresserade torde de flesta vara obenägna att tillstyrka införandet av samma rätt att påkalla skifte, som jorddelningslagen upptog. Redan på denna grund måste en undantagsbestämmelse anses vara påkallad. Befolkningens uppfattning kunde ej heller fränkännas sakligt berättigande. På grund av såväl ökade anspråk på noggrannhet vid lantmåteriförrättnings utförande med därav följande ökning av skifteskostnaden som även de omfattande likvider, vilka föranleddes av ett nutida större laga skifte, medförde detta väsentligen större olägenheter för delägarna än tidigare varit fallet. Erinras kunde härvid särskilt att byggnader och andra anläggningar nu hade ett helt annat värde i förhållande till jorden än tidigare samt att detta i om möjligt än högre grad vore fallet beträffande växande skog. Dessa förhållanden torde i särskild grad göra sig gällande beträffande den egentliga Siljansbygden och därmed jämförliga delar av Dalarna med dess stora byar och jämförelsevis ringa åkerbruk. Att under dylika omständigheter just för dessa bygder införa ett obegränsat skiftesvitsord syntes icke kunna tillrådas.

Vad Dalautredningen sålunda anfört synes alltjämt äga giltighet såtillvida, att ett slopande av särbestämmelserna om skiftesvitsord icke lär kunna ifrågakomma. Helt annorlunda ställer sig emellertid frågan om en inknappning av undantagsbestämmelsernas räckvidd, grundad på starka sakskäl och påyrkad av representanter för ortsbefolkningen själv. Framhållas hör också, att vad Dalautredningen anfört rörande olägenheterna av skifte för delägarna med hänsyn till värdet av byggnader och anläggningar äger ringa betydelse för de personer, vilkas medbeslutanderätt ifrågasättes bliva upphävd. Lagändringen skulle nämligen avse delägare med allenast obetydligt ägobelopp.

Utredningsmannen förordar, att allenast ägare av jordbruksfastigheter vilka äro bebyggda eller ock innefatta åkerjord över en viss arealgräns skola äga deltaga i omröstning, huruvida laga skifte enligt dalalagen skall komma till stånd. Det torde därvid te sig naturligt, att gränsen fastställas så att rösträtt fränkännas samma kategori av ägare till små, obebyggda andelar, som enligt vad i det föregående föreslagits skulle åläggas mottaga likvid i penningar för sin inrösningsjord. Här förordas, att bestämmelsen utformas så att rösträtt allenast tillerkännas ägare av sådan till skifteslaget hörande jordbruksfastighet, som är försedd med nödiga åbyggnader eller innefattar minst ett hektar åker. Till skifteslaget kan emellertid även höra fastigheter, vilka endast bestå av skogsmark men äro av mera betydande storlek. Att fränkänna ägaren till sådan skogsfastighet rösträtt synes ej motiverat. Utredningsmannen föreslår att rösträtt tillerkännas ägare av skogsfastighet med en areal av minst tjugu hektar. Därvid bör emellertid understrykas, att omröstningsregeln ingalunda får anses prejudicerande för frågan, huru stor areal en skogsfastighet bör äga för att motsvara de

i 1 kap. 8 § första stycket jorddelningslagen uppställda kraven. På denna fråga kan icke givas något generellt svar utan en prövning får ske i varje särskilt fall under beaktande av skogens beskaffenhet, dess läge i förhållande till väg eller flottled o. s. v. I här förevarande sammanhang gäller det endast att uppställa en lätt tillämplig, schematisk regel. Att därvid arealen 20 hektar valts beror därpå, att med ett innehav av 1 hektar åker — såsom förut framgått — i dalasocknarna ofta följer innehav av inemot ett tjugotal hektar skogsmark.

Till ytterligare belysande av innebörden av den här föreslagna omröstningsregeln skola lämnas några på fastighetstaxeringslängden grundade uppgifter angående Sollerö sockens skifteslag. Inom detta skifteslag finnas 662 jordbruksfastigheter med en sammanlagd åkerareal av 1 078 hektar. Åtta fastigheter med en sammanlagd åkerareal av 97 hektar ägas av bolag och föreningar. Sålunda finnas 654 jordbruksfastigheter ägda av enskilda personer med en sammanlagd åkerareal av 981 hektar. På dessa fastigheter belöper omkring 19 hektar skogsmark för varje hektar åker. Fastigheterna fördela sig på olika storleksgrupper på sätt följande uppställning visar:

199	fastigheter med	0·1—0·5	hektar åker		
149	»	»	0·5—1·0	»	»
284	»	»	1·0—5·0	»	»
19	»	»	5·0—8·0	»	»
3	»	»	8·0—8·5	»	»

Summa 654.

Obebyggda fastigheter förekomma även i de större storleksgrupperna. Sålunda äro ett tjugotal fastigheter med en areal av lägst 1,4 och högst 3,9 hektar åker obebyggda. Enligt upprättad redogörelse över skiftesförhållandena m. m. inom skifteslaget är antalet gårdar i socknen 389. Hela antalet obebyggda fastigheter är sålunda 273. Därav ha 155 beräknats falla inom den lägsta av de i uppställningen här ovan angivna grupperna och ytterligare ett 70-tal inom den näst lägsta. Fastigheterna inom den lägsta gruppen ha en sammanlagd åkerareal av 40 hektar eller alltså en medelareal av 0,26 hektar. För den näst lägsta gruppen utgör den sammanlagda åkerarealen omkring 55 hektar och medelarealen sålunda 0,79 hektar. Det är innehavarna av sådana fastigheter, som enligt det här framlagda förslaget skulle fränkännas medbeslutanderätt ävensom åläggas mottaga likvid i penningar för sitt innehav av inägojord. Dessa bestämmelser måste — utöver den direkta nyttan av att i det valda exemplet omkring tio procent av skifteslagets åkerareal bleve tillgänglig för förstärkning av ofullständiga jordbruk — även antagas i väsentlig mån komma att motverka den hittills fortgående uppdelningen vid arvfall av större brukningsenheter i ett flertal små andelar. En dylik uppdelning skulle ju nämligen kunna medföra förlust av rösträtt och skyldighet att frånträda inrösningsjorden vid laga skifte. En sådan verkan av de föreslagna bestämmelserna synes kunna få avsevärd betydelse.

Yttrandena.

Utredningsmannens förslag beträffande omröstningsreglerna ha i flertalet yttranden lämnats utan erinran och betecknas av *fastighetsbildnings-sakkunniga* — med instämmande av *lantmäteristyrelsen* — såsom väl motiverade samt av *egnahemsnämnden i länet* såsom mycket tillfredsställande.

Vidkommande frågan om röstberäkningsgrunden anför emellertid *domhavanden i Nedansiljans domsaga*.

I likhet med utredningsmannen finner jag *jordtalet* som beräkningsgrund vara direkt missvisande. Ej heller torde *ägobeloppet* vara helt praktiskt som grundval för en röstberäkning, då beräkandet av detta torde vara synnerligen tidskrävande. Under förutsättning att användbara *taxeringsvärden* finnas att tillgå är denna utväg obetingat att förorda. Emellertid vidlades metoden av vissa brister.

Taxeringsvärdet som beräkningsgrund förutsätter sålunda att dessa värden och fastigheternas värden efter en opartisk, grundlig värdering äro proportionella och helst också att taxeringsvärdet ger en ungefärlig bild av en fastighets värde vid en tänkt försäljning i den öppna marknaden. Gällande taxeringsvärden kunna icke sägas helt motsvara något av dessa krav. Fastighetstaxeringarna i dalasocknarna torde i allmänhet ske efter ytterligt schematiska grunder (»50 kronor kapplandet») och hava i allt fall ingen som helst motsvarighet till ett tänkt försäljningsvärde. Ovisshet hos uppgiftslämnare och taxeringsmyndigheter angående äganderätten, ägosplittningen, olikheten i hävd — både av skog och jord — olika jordägare emellan kan förklara det schematiska i denna metod samtidigt som därmed en av dess svagheter är påvisad.

Det finnes emellertid ytterligare en brist hos taxeringsvärdet som röstberäkningsgrund, vilken påpekats av dalautredningen. Som tidigare framhållits är det — i allt fall i Nedansiljans domsaga — regel att en jordbrukare äger fast egendom i mer än ett skifteslag. Men så snart dessa fastigheter äro belägna inom samma socken, åsättas de regelmässigt ett gemensamt taxeringsvärde. Även om sålunda alla i ett skifteslag ingående ägor äro avsedda att skiftas, måste sålunda ständigt förekomma fall då de i skiftet deltagande fastigheterna äro åsatta taxeringsvärden, som äro gemensamma med fastigheter som lämnas utanför skiftet, i vilket fall taxeringsvärdet blir värdelöst för det avsedda ändamålet. Här bortses från det fall, att en hel socken eller fjärding på en gång undergår skifte. En uppdelning av taxeringsvärdena torde, som redan dalautredningen påpekade, bliva av grannlaga natur och mycket tidsödande.

Länsstyrelsen yttrar härutinnan.

Länsstyrelsen har ej något att erinra i fråga om förslaget att använda taxeringsvärdet som röstgrund vid omröstningar. Givetvis kunna svårigheter uppkomma att fördela taxeringsvärdena i de fall, då ändringar i innehavet ägt rum, utan att dessa hunnit avspeglas i fastighetslängden. Kan uppdelning icke ske med ledning av tillgängliga handlingar och inhämtade upplysningar återstår alltid att låta delägarna rösta såsom för gemensamhet.

Vad angår rätten för ägare av enbart skogsmark att deltaga i omröstning påyrkar *länsstyrelsen* en jämkning i utredningsmannens förslag och anför.

Förslaget innebär, att ägare av obebyggda jordbruksfastigheter med mindre än 1 hektar åker eller skogsfastigheter under 20 hektar skola uteslutas från rätten att rösta om skifte. Häremot har länsstyrelsen intet annat

att erinra, än att arealgränsen för skogsinnehav synes vara för hög. Som skäl för det valda talet har anförts, att proportionen mellan åkerjord och skogsinnehav i Ovansiljan vore ungefär 1 mot 20. Länsstyrelsen kan emellertid icke finna att en sådan direkt jämförelse är relevant i sammanhanget, eftersom hotet om bortrationalisering riktar sig mot ägandet av åkerjord och icke mot ägandet av skog. Länsstyrelsen vill föreslå, att arealgränsen i skogsmark för förlust av rösträtt vid skifte sänkes åtminstone till 10 hektar. Även om antalet av rena skogsfastigheter är ringa, finns det ingen anledning att utesluta ägarna av dessa från rösträtt i den utsträckning som promemorian förutsätter.

Samma yrkande framställer *förvaltningsutskottet i länets hushållnings-sällskap*.

Departementschefen.

Vad angår förslaget att utbyta ägobeloppet mot taxeringsvärdet såsom röstberäkningsgrund i dalalagen har jag inhämtat, att under utredningsarbetet stickprovsviis kontrollerats, hur den föreslagna nya bestämmelsen skulle verka, därvid bestämmelsen visat sig lätt tillämplig och tidsbesparande. Under sådana förhållanden biträder jag förslaget i denna del.

Mot förslaget, att vid beslut om skifte rösträtt skulle fränkännas samma kategori av ägare till små, obebyggda andelar, som skulle åläggas mottaga likvid i pengar för sin inrösningsjord, har icke någon invändning gjorts i yttrandena. Förslaget föranleder ej heller erinran från min sida.

Utredningsmannen föreslår vidare, att ägare av skogsfastigheter med mindre areal än tjugu hektar skulle fränkännas rösträtt. I ett par yttranden har föreslagits, att arealgränsen i fråga skulle sänkas till tio hektar. För egen del kan jag emellertid icke finna en sådan ändring motiverad utan biträder även på denna punkt utredningsmannens förslag.

Åtgärder för att påskynda skiften enligt dalalagen.

Promemorian.

Såsom framgått av den inledningsvis lämnade redogörelsen för framställningen den 3 januari 1946 från landshövdingen i Kopparbergs län har inom dalalagens tillämpningsområde missnöje uppstått med den tidsutdräkt som förekommit vid vissa skiften. Härom anföres i promemorian.

Beträffande önskemålet om större snabbhet i förfarandet bör framhållas, att hittills vunna erfarenheter och gjorda tekniska framsteg i flera hänseenden torde för framtiden möjliggöra tidsbesparingar. Sålunda torde de till en början ofta mycket tidsödande äganderättsutredningarna numera fortgå i raskare takt, särskilt tack vare utnyttjandet av den möjlighet att träffa förening, varom förmåles i 9 § första stycket dalalagen. Denna möjlighet har måhända med tiden kommit att begagnas i större omfattning än ursprungligen avsetts, ett förhållande som emellertid icke torde föranleda erinran. En betydande förenkling har vidare kunnat genomföras med avseende å tekniken för redovisandet av hävden i skogsmarken. Vad inägorna

beträffar ha hittills tillämpade metoder i fråga om detaljmätning, kartering, arealuträkning och därefter följande åtgärder till och med utstakningen av de nya ägolorterna på grund av sin vidlyftighet varit en väsentlig anledning till tidsutdräkt. Härutinnan har emellertid sommaren 1947 en ny metod prövats inom Sollerö sockens skifteslag, nämligen mätning, kartering och arealuträkning på grundval av flygfotografier, en metod som torde innefatta en högst betydande förenkling utan åsidosättande av noggrannhet och rättssäkerhet.

Skulle någon ytterligare åtgärd kunna vidtagas i tidsbesparande syfte, vore det — såsom också antytts i de till grund för utredningsuppdraget liggande framställningarna — ett ändrat besvär förfarande. Den enda utväg, som härvidlag synes kunna ifrågakomma, vore att för ifrågavarande delar av Kopparbergs län för jorddelningsmålen inrätta en specialdomstol, över vars beslut talan eventuellt skulle få fullföljas direkt till Högsta Domstolen, såsom ordningen tidigare varit beträffande talan mot ägodelningsrätts beslut över huvud taget. En så genomgripande förändring i de för jorddelningsmål gällande processuella reglerna synes emellertid knappast böra ifrågasättas vid en sådan provisorisk överarbetning av en speciallagstiftning som den här förevarande.

Slutligen kan förtjäna framhållas, att en snabbare fortgång av dalaskiftena självfallet skulle vinnas, om större lantmäteripersonal kunde ställas till förfogande. Detta är emellertid icke endast en anslagsfråga. Dessvärre torde personalbristen inom lantmäteriväsendet utgöra hinder för tillgodoseende av sistnämnda önskemål även om erforderliga medel ställdes till förfogande.

Yttrandena.

Frågan om tidsutdräkten vid skiftena har berörts i några av yttrandena. Sälunda anför *domhavanden i Falu domsaga*.

Vad den sakkunnige anfört om förenklande av de till en början mycket tidsödande äganderättsutredningarna må särskilt understrykas. Det är av vikt, att i motiveringen till blivande proposition uttryckligen anges, att den sakkunniges mening härutinnan godtages.

Beträffande besvär förfarandet har utredningsmannen avvisat tanken på särskilda regler om fullföljd av talan mot ägodelningsrätts utslag i mål angående ifrågavarande laga skiften. Enligt min mening är detta att beklaga. Då på sin tid den direkta fullföljden från ägodelningsrätt till Högsta Domstolen slopades, gjordes undantag för mål angående provskiftena i Dalarna. För skiftesverksamhetens fortgång synes särskilt önskvärt, att samma anordning kunde tillämpas beträffande samtliga laga skiften å primära skifteslag enligt Dalalagen.

Vidare må framhållas vikten av kraftåtgärder för att tillräcklig lantmäteripersonal ställas till förfogande för dalaskiftena. Erfarenheten visar nämligen, att intet förhållande är så ägnat att minska intresset i bygden för skifte som ovissheten om förfarandets längd eller, rättare uttryckt, vissheten om den särskilt på personalbrist beroende tidsutdräkten.

Sist angivna synpunkt framhålles även av *länsstyrelsen*, som beklagar att utredningsmannen icke ansett sig kunna föreslå några särskilda åtgärder

till minskande av tidsutdräkten vid skiftena och understryker att motståndet mot skifte i allmänhet hänför sig till vetskapen om den orimligt långa tid som dessa skiften i regel draga.

Domhavanden i Nedansiljans domsaga yttrar.

Skiftena enligt dalalagen skola föregås av en ägandederättsutredning, som i regel brukar vara synnerligen omfattande. Arbetet med dessa utredningar torde i regel utföras av de vid skiftena verksamma lantmätarna. Med hänsyn till bristen på lantmätare borde man anlita jurister och andra personer med erfarenhet av äganderättsutredningar i Dalarna som utredningsmän i dessa frågor.

Departementschefen.

Uppenbarligen vore en snabbare fortgång av skiftena enligt dalalagen synnerligen önskvärd. Av promemorian framgår dock, att vunna erfarenheter och tekniska framsteg för framtiden möjliggöra åtskilliga tidsbesparingar. Det kan också förtjäna nämnas, att dalaskiftena, enligt vad jag inhämtat, under krigsåren avsevärt fördröjts av militärinkallelser bland lantmäteripersonalen. Att de tidsödande äganderättsutredningarna kunnat i ökad omfattning undvaras genom att delägarna träffat förening enligt 9 § första stycket dalalagen synes mig också vara en fördel. Domhavanden i Nedansiljans domsaga har framkastat tanken, att jurister ävensom andra sakkunniga skulle kunna anlitas i fall, då äganderättsutredningarna äro oundgängliga. Uppslaget synes mig värt beaktande åtminstone med avseende å den del av utredningarna, som i allt fall måste verkställas på domarkanslierna. Någon ändring i de processuella reglerna om ägodelningsmål finner jag i likhet med utredningsmannen icke böra ifrågakomma.

Specialmotivering.

Det vid utredningsmannens betänkande fogade lagutkastet har vid granskning inom jordbruksdepartementet, bortsett från ett par justeringar av enbart formell natur, funnits böra undergå jämkning allenast på en punkt, nämligen 13 §. Jag övergår nu till att lämna en översikt av det inom departementet upprättade förslaget.

1 §.

Första stycket i denna paragraf motsvarar 1 § första stycket gällande lag. På skäl som anförts i det föregående ha emellertid bestämmelserna om uppdelning av skifteslag genom beslut av förrättningsmännen uteslutits.

Andra stycket. I *promemorian* har anförts.

Den föreslagna ändringen i paragrafens första stycke synes böra föranleda visst tillägg till paragrafen.

I den allmänna motiveringen har sagts, att avslutade såväl som pågående skiften enligt dalalagen fränsett särskilt angivna undantagsfall omfattat eller omfatta all skifteslagen tillhörig mark, som förut icke undergått laga skifte. Detta uttalande tarvar, såsom jämväl i den allmänna motiveringen angivits, viss komplettering. I Östnors skifteslag i Mora socken omfattade

skiftet i verkligheten icke fullt alla ägor, oaktat detta angives vara förhållandet i rubriker å kartor och handlingar till det fastställda skiftet. Icke heller i Bergkarlås, Risa och Vattnäs byars skifteslag, jämväl i Mora socken, ingå fullt alla ägor i skiftet. I båda fallen ha nämligen obetydliga andelar i mark, gemensam med andra byar, utelämnats vid skiftena. Denna mark utgöres av s. k. stängfångsundantag, som vid storskiftet å skogen avsatts omkring fäbodan, i vilka hemman från flera byar ha ägor. Marken blev gemensam för de hemman, som hade ägor i fäboden. Förhållandet är vanligt i Mora socken och förekommer även i andra socknar.

Då det gällt för förrättningsmännen att taga ståndpunkt till frågan, huruvida stängfångsundantagen skulle uteslutas från skiftet eller medtagas, har det senare alternativet väl kunnat te sig som den bästa lösningen, men i så fall hade även delägarna från den eller de övriga byarna kommit att deltaga i den slutliga omröstningen om skiftets företagande. Ett fall har förekommit, då begärt skifte icke kommit till stånd emedan delägarna i den by, varå skifte söktes, överröstats av delägare från annan by.

Vid de skiften, där stängfångsundantag förekommit, har någon formlig uppdelning enligt 1 § första stycket dalalagen icke verkställts. Förrättningsmännen ha ansett, att det obetydliga undantaget kunde begagnas gemensamt efter lika väl som före skiftet och därför icke tagit annan befattning med undantaget än att de redovisat, vilka nya skifteslotter, som hade andel däri och hur stor kvotdel denna andel vore. Detta har tydligtvis varit en nödfallsutväg och förhållandet synes i förevarande sammanhang böra klarläggas.

Enligt 1 kap. 13 § jorddelningslagen kan under angivna förutsättningar område som vid lantmäteriförrättning undantagits för gemensamt ändamål eller eljest lämnats oskiftat underkastas laga skifte, där sådant av delägare yrkas. Denna bestämmelse läser av flera skäl icke väl ägna sig för lösande av det föreliggande detaljproblemet. Att stadgandets tillämpning förutsätter yrkande av delägare utgör måhända ett hinder av övervägande formell art. Förrättningsmännen kunna väl alltid finna någon delägare, som är villig att framställa yrkandet. Men de rigorösa inskränkningarna i skiftesvitsordet enligt dalalagen göra framgången av ett dylikt yrkande oviss. Man har ju just velat undvika att draga in delägare från annan by i omröstningen. Önskvärt vore därför att kunna avskilja den del av stängfånget, som delägare från annan by äga, för fortsatt gemensamt bruk mellan dem, medan delägare i stängfångsundantaget inom det skifteslag, varå skifte är sökt, finge sina andelar utbrutna i samband med skiftet. Tanken ledes då till att taga 1 kap. 5 § andra stycket jorddelningslagen till förebild för ett särskilt stadgande i dalalagen. Berörda lagrum föreskriver, att om till skifteslag, som i 1 kap. 2 § 2 jorddelningslagen avses, hör andel i samfällighet, vilken icke utgör vid lantmäteriförrättning för gemensamt ändamål undantagen mark (eller visst vattenområde), skall, innan laga skifte å skifteslaget verkställs, dess andel i samfälligheten, där så lagligen kan ske, utbrytas för att tillsammans med skifteslagets övriga ägor i skiftet ingå. En direkt

tillämpning av detta stadgande vid skiften enligt dalalagen är utesluten, enär stadgandet endast avser skifteslag, som avses i 1 kap. 2 § 2 jorddelningslagen. Vidare skall utbrytning av andel i samfälligheten ske innan laga skiftet verkställs. Det vore nu inom dalalagens tillämpningsområde meningslöst att företaga en utbrytning innan beslut fattats, om laga skifte skall äga rum. Och beslut härom fattas först sedan skifteslagets omfång bestämts. Utbrytningen i fråga bör sålunda ske icke före utan i samband med laga skiftet.

Med de modifikationer, som framgå av det nyss sagda, har 1 kap. 5 § andra stycket jorddelningslagen tagits till förebild för ett nytt stadgande i andra stycket av 1 § lagutkastet. Emellertid kunna förhållandena stundom vara sådana, att en utbrytning av skifteslagets andel i stängfångsundantag icke är nödvändig. I utkastet har därför föreslagits det stadgandet, att utbrytning må ske, därest detta finnes erforderligt för skiftets lämpliga genomförande.

I yttrandena har någon erinran icke gjorts mot förevarande stadgande, vilket även upptagits i departementsförslaget.

Stadgandet i 1 § andra stycket dalalagen i dess hittillsvarande lydelse, vilket stadgande avser beslut av skiftesdelägarna om uteslutning av mark, har på förut angivna skäl uteslutits.

2 och 3 §§.

Dessa paragrafer motsvara 2 och 3 §§ dalalagen, vilka paragrafer allenast underkastats sådana jämkningar, som äro betingade av ändringarna i 1 §.

4 §.

På förut angivna skäl saknar 4 § dalalagen motsvarighet i departementsförslaget, vars fjärde paragraf i stället upptager mot 5 § dalalagen svarande bestämmelser angående omröstning om skiftes företagande.

Första stycket innehåller den föreslagna bestämmelsen om ytterligare begränsning av rösträtten. Utöver vad i det föregående återgivits innehåller *pro memoria* n följande kommentar till detta stycke.

Då i utkastet talas om ägare av jordbruksfastigheter försedda med »nödiga åbyggnader», avses därmed ägare av jordbruksfastighet försedd med bostadshus och för drivande av jordbruk erforderliga ekonomibygnader. Formuleringen avser att från rösträtt utestänga skiftesdelägare, på vars åkerjord finnes t. ex. en mindre lada men icke några andra åbyggnader. Självfallet bör även mark, varå finnas allenast obrukbara, fallfärdiga hus, betraktas såsom obebyggd. De i lagtexten angivna arealerna — minst ett hektar åker och minst tjugu hektar skogsmark — torde i allmänhet få bestämmas med ledning av fastighetstaxeringslängden. Det har emellertid ansetts olämpligt att i lagtexten såsom en bindande regel angiva, att uppgifterna i nämnda längd alltid skola vara avgörande. Kan genom besiktning utan omgång fastställas, att ett fel förelupit vid längdens upprättande, vore

det självfallet olämpligt, att förrättningsmännen likväl skulle vara förpliktade att följa längden. Frågan, huruvida fastighet är försedd med nödiga åbyggnader eller ej, kan uppenbarligen också i vissa fall kräva besiktning. I allmänhet torde dock även denna fråga bli besvarad vid en jämförelse mellan areal och taxeringsvärde. Innebörden av ordet »skogsmark» framgår av kungörelsen den 25 november 1927, nr 417.

Rörande det ifrågavarande stadgandet har *domhavanden i Nedansiljans domsaga* yttrat.

Genom omröstningsreglerna i 4 § synes en jordbrukare, som inom det skifteslag varå skifte blivit ifrågasatt äger en obebyggd jordbruksfastighet med en åkerareal understigande ett hektar, gå miste om rösträtt, även om han skulle inom ett annat skifteslag äga ett fullständigt jordbruk. Då det kan sägas vara synnerligen vanligt — i varje fall i Nedansiljans domsaga — att en jordbrukare äger andel i mer än ett skifteslag, förefaller det obilligt att han skulle beträffande vissa av sina ägor ha rösträtt vid skifte och beträffande andra icke. Det synes därför motiverat att i 4 § införa en regel, motsvarande den i 12 § första stycket gjorda hänvisningen till 16 § av innehåll att den som eljest icke skulle erhålla rösträtt likväl skall få rösta, om han eller hans make äger annan jordbruksfastighet, som brukas gemensamt med den ägolott varmed han deltagit i skiftet.

Departementschefen.

En genomgående tanke såväl vid det ursprungliga avfattandet av dalalagen som vid den nu verkställda överarbetningen har varit att, då delägare inom visst skifteslag önska få omskifte till stånd, delägare i annat skifteslag, vilkas intressen endast mera indirekt beröras av åtgärden, icke skola kunna resa hinder mot omskiftet. Av denna anledning kan jag icke biträda det av domhavanden i Nedansiljans domsaga framlagda förslaget till ändring i 4 §.

Andra stycket departementsförslaget motsvarar 5 § andra stycket dalalagen med tillägg av de i 4 § andra stycket dalalagen upptagna röstberäkningsregler, till vilka hänvisas i 5 § enligt nu gällande lydelse.

Tredje stycket motsvarar 5 § tredje stycket dalalagen med den ändringen, att ägobeloppet utbytt mot taxeringsvärdet, såsom föreslagits i den allmänna motiveringen.

Sista stycket uppvisar en redaktionell jämkning, föranledd av att bestämmelserna om beslut av skiftesdelägarna om uteslutning av mark föreslagits bli upphävda.

5—11 §§.

Dessa paragrafer äga sin motsvarighet i 6 §, 7 § första stycket samt 9—13 §§ dalalagen. Ändringen i 1 § föranleder uteslutning av 7 § andra stycket, 8 §, 11 § 1 samt 13 a § dalalagen ävensom vissa redaktionella jämkningar i kvarstående stadganden.

I 7 § första stycket dalalagen stadgas, att om fråga om skifte genom omröstning förfallit och inom tio år därefter skifte ånyo sökes å det skifteslag, som med ansökningen om skifte vid det förra tillfället avsågs, är sökanden, därest skifte ej kommer till stånd, pliktig gälda alla å förrättningen uppkomna kostnader. Motsvarighet till detta stadgande återfinnes i 6 § departementsförslaget, som emellertid i enlighet med utredningsmannens förslag uppvisar den sakliga ändringen, att nyss angivna tidsperiod av tio år ansetts böra förkortas till fem år. Den opinionsändring beträffande frågan om skifte eller icke skifte, som inträtt efter provskiftenas avslutande, torde såsom i promemorian uttalats, motivera en sådan lagändring.

Upphävandet av 1 § andra stycket dalalagen har medfört uteslutning jämväl av 7 § andra stycket men har i stället föranlett stadgandet i sista stycket av övergångsbestämmelserna till departementsförslaget.

12 §.

Denna paragraf innehåller de i det föregående förordade reglerna om inlösen av jord, tillhörig ägare av vissa mycket små jordbruksfastigheter. Utöver vad förut framgått har härom i promemorian anförts följande.

Självfallet utesluta ej dessa regler ett sådant frivilligt utbyte av åkerjord mot skog, som redan hittills i viss utsträckning förekommit, och ej heller en frivillig överlåtelse av inägojord till annan skiftesdelägare, såvitt icke överlåtelsen uppenbarligen strider mot tolfte paragrafens syfte, i vilket fall lantbruksnämnden får förutsättas komma att ingripa genom att utöva kronans förköpsrätt. Framhållas må vidare, att 12 § uppenbarligen skall tillämpas även i det fall, att exempelvis fem syskon äga lika andelar i en icke sämjedelad fastighet, innefattande 4 hektar åker, såvida icke delägarna enligt 13 § första stycket lagutkastet göra framställning om utläggande av gemensam ägolott.

I första stycket första punkten sägs, att för viss inägojord må utgå ersättning i penningar i stället för jord »enligt förrättningsmännens bestämmande». De citerade orden avse att ge förrättningsmännen viss möjlighet att i undantagsfall beakta speciella omständigheter, som till äventyrs kunna motivera smärre avvikelser från den uppställda regeln. Det har ansetts onödigt kategoriskt att i lagtexten fastslå, att under alla förhållanden ersättning i penningar för hela innehavet av inägojord *skall* utgå.

Ersättning i pengar enligt förevarande stadgande skall uppenbarligen — liksom ersättning i pengar i stället för jord jämlikt 13 kap. 2 § andra stycket jorddelningslagen — dels innefatta gottgörelse för själva jorden, beräknad genom åsättande av penningvärde på sätt i 11 kap. 2 § andra stycket sista punkten jorddelningslagen sägs, dels ock innefatta likvider, om vilka förmåles i 14 kap. 6, 8 och 11 §§ samma lag, i den mån dylika kunna komma i fråga. Ersättningens bestämmande och erläggande kommer att ingå som ett led i likvidförfarandet i övrigt vid skiftet. Frågan huruvida mark skall frångå delägare eller ej, bör däremot vara slutgiltigt avgjord innan skiftesläggningen sker. Frågan bör därför hänföras till sådana s. k. preli-

minärfrågor vid laga skifte, som avses i 21 kap. 19 § jorddelningslagen, d. v. s. frågan skall i händelse av missnöje dragas under ägodelningsrättens prövning utan avbidan på förrättingens avslutande. Stadgande härom har upptagits i andra punkten av förevarande stycke.

I andra stycket angives den tidpunkt under skiftet, då annan delägare kan till förrättningsmännen anmäla sin önskan att lösa mark, för vilken enligt första stycket skall utgå ersättning i penningar. Det synes ligga i sakens natur, att sådan anmälan bör ske i samband med den överläggning mellan förrättningsmännen och delägarna om skiftesläggningen, som jämlikt 13 kap. 19 § jorddelningslagen skall äga rum innan provisionell plan till skiftet upprättas. Göres anmälan av flera delägare skall förrättningsmännen enligt lagutkastet samråda med lantbruksnämnden rörande frågan, åt vilken företråde bör givas. I fall som avses i sista punkten av förevarande stycke »må» kronan lösa mark. Att ålägga kronan skyldighet att förvärva marken lär icke kunna ifrågakomma. Anser sig undantagsvis icke heller kronan böra förvärva marken, har man att falla tillbaka på det förut kommenterade stadgandet i paragrafens första stycke, att ersättning i penningar i stället för jord skall utgå »enligt förrättningsmännens bestämmande», d. v. s. förrättningsmännen äga bestämma att inlösen ej skall äga rum. Förrättningsmännens eller domstols beslut i den nyss angivna preliminärfrågan bör sålunda — om inlösen ej avvisas — innebära, att inlösen skall ske, därest annan delägare eller kronan anmäler sig vilja lösa marken.

Beträffande 12 § må slutligen framhållas, att stadgandet om ersättning i penningar i stället för jord avser små *jordbruksfastigheter*. Om en delägare ej innehar någon skogsmark utan allenast en obetydlig åkerareal, lämplig såsom bostadstomt, kunna förutsättningar finnas för utläggande av ägolott, motsvarande de i 1 kap. 8 § första stycket jorddelningslagen uppställda kraven. Inlösen skall då icke ske. I allmänhet hör emellertid några hektar skogsmark även till de minsta andelar, och en fastighet, som består av exempelvis ett halvt hektar åker, ett halvt hektar äng och 8 hektar skog, kan uppenbarligen icke betecknas som tomt. Emellertid bör även i sådant fall kunna ifrågakomma att förrättningsmännen på därom framställt yrkande utlägga bostadstomt av lämplig storlek medan återstoden av inrösningsjorden inlöses och skogsmarken utlägges i gemensam ägolott. Man kan då förutse den invändningen, att det kan vara av fördel för en ägare av bostadstomt att ha en liten skogslott för att kunna tillgodose sitt hushov av bränsle. Med hänsyn till intresset för det allmänna av en rationell skogsvård lär emellertid en sådan invändning icke böra beaktas.

Utöver vad den allmänna motiveringen utvisar ha de i förevarande paragraf reglerade frågorna berörts i två av de avgivna yttrandena. Sålunda anför *lantmäteristyrelsen* följande.

Då delägare vid skifte tilldelas dels en bostadstomt av lämplig storlek och dels andel i gemensam skogsfastighet torde icke böra ordnas så, att andelen i skogsfastigheten vid skiftet betraktas såsom tillhörighet till bostadstomten, utan tomten och skogsfastigheten torde böra erhålla skilda

jordregisterbeteckningar. Då principen vid skifte är att delägare skall kunna erhålla sin jord utlagd i en enda fastighet men i det angivna fallet avsteg måste ske från denna princip, kan det ifrågasättas om icke en kompletterande bestämmelse i ämnet borde införas i lagen.

Länsstyrelsen yttrar.

Länsstyrelsen anser att besked om, vilka ägare som skola frångå sitt åkerinnehav, bör lämnas vid en så tidig tidpunkt som möjligt under skiftet. Så snart som hävdeförteckning upprättats och inmätning av ägorna verkställt kan det konstateras, vilka lotter som icke fylla det angivna måttet. Utgallringen bör företagas med ledning av detta material och sålunda grunda sig på det innehav, med vilket vederbörande delägare gå in i skiftet. Detta borde uttryckas klarare i lagtexten, så att icke tvekan uppstår huruvida utgallringen skall grundas på innehavet vid skiftets början eller på ägovidden enligt tilldelningslängd och provisionell skiftesplan.

Vissa tolkningssvårigheter synas kunna uppkomma när det gäller att avgöra, huruvida en brukningsdel är försedd med nödiga åbyggnader. I tvivelaktiga fall torde förrättningsmännen kunna inhämta råd från hushållningssällskapets konsulenter eller från lantbruksnämnden. Sådana ägare, som till varje pris vilja undgå tvångsinlösnings, kunna också hinna komplettera sitt bygnadsbestånd under den tid skiftet pågår, en omständighet som ytterligare understryker önskemålet, att definitiva besked angående vilka fastigheter som skola bortrationaliseras lämnas så tidigt som möjligt.

Frågan om dispositionen av den åkerjord som genom inlösningsförfarandet blir disponibel erbjuder åtskilliga problem som behöva klarläggas. Enligt förslaget skall en fastighet som frändömes delägare utan vidare tilldömas annan delägare i skiftet, om denne är ensam spekulant. Anmäla sig flera spekulanter skola förrättningsmännen efter samråd med lantbruksnämnden bestämma, vilken av dem som skall ha företräde. Härvidlag är det erforderligt att först klara upp förhållandet mellan det i promemorian föreslagna inlösningsförfarandet och den kronan genom lantbruksnämnden tillerkända förköpsrätten. Det synes som om utredningsmannen utgått från, att förköpsrätt icke skulle föreligga i de fall varom här är fråga. Länsstyrelsen vågar icke närmare uttala sig om huru därmed förhåller sig men vill framhålla angelägenheten av att denna sak klarlägges i motiveringen till de nu föreslagna lagändringarna. Skulle förköpsrätt icke kunna göras gällande vid de transaktioner, som ske med stöd av bestämmelserna i dotalagen, är det dock uppenbart, att dylik rätt kan utövas vid de frivilliga överlåtelse som äga rum under skiftet. Huruvida frivilliga överlåtelse komma att främjas genom det föreslagna tvångslösenförfarandet synes vara i väsentlig grad beroende av, huruvida dylika frivilliga affärer kunna avse enbart åkerjord. En säljare får antagas önska behålla sin andel i skogen, även om han icke kan få lott utlagd annorledes än i gemensamhet med andra delägare, och för en köpare kan ett övertagande av skogen vara en ekonomiskt vansklig sak, eftersom skogsvärdet i förhållande till köpskillingen å enbart åkerjorden i de flesta fall kommer att vara betydande. Vid frivillig överlåtelse kommer statens förköpsrätt att vara tillämplig, varför säljare och köpare icke ha någon garanti för, att den dem emellan trädfade uppgörelsen kommer att äga bestånd. På grund av dessa omständigheter vill länsstyrelsen uttala tvekan, huruvida frivilliga överlåtelse av småandelar under skiftet kunna antagas förekomma i någon större omfattning.

Emellertid måste det vara angeläget, att lantbruksnämnden får det avgörande ordet när det gäller att bestämma, vilka skiftesdelägare som skola tilldelas den genom tvångsinlösningsdisponibla åkerjorden. Det är ju denna nämnd som har det huvudsakliga ansvaret för det av statsmakterna stödda rationaliseringsarbetet. Länsstyrelsen anser att det principiellt riktiga vore, att kompetensområdet mellan förrättningsmän vid skifte och lantbruksnämnden avgränsas så, att förrättningsmän och ägodelningsrätt handlägga frågor om avhändande av jord, medan lantbruksnämnden är beslutande, när det gäller att bestämma till vilka nya ägare som jorden skall överlåtas.

Man får förutsätta att lantbruksnämnden genom köp i fria marknaden före och under skiftet eller genom användande av förköpsrätt vid överlåtelser, som icke beröras av bestämmelserna i den föreslagna 12 § i dalalagen, under alla förhållanden kommer att vara engagerad i fastighetsaffärer inom skifteslaget, under den tid skifte pågår. Det synes då vara lämpligt, att nämndens befattning med rationaliseringsverksamheten icke inskränkes mer än nödigt, genom att vissa transaktioner helt omhändervaras av förrättningsmännen vid skiftet. Länsstyrelsen vill påpeka, att lantbruksnämnden alltid måste inkopplas i de fall, då vederbörande förvärfvare av jord önskar lån och bidrag av statsmedel till finansiering av förvärvet.

Givetvis får man förutsätta ett friktionsfritt samarbete mellan förrättningsmännen vid skifte och lantbruksnämnden. Länsstyrelsen vill emellertid föreslå att lagtexten ändras så, att den ovan förordade kompetensfördelningen mellan de båda instanserna klart kommer till uttryck.

Departementschefen.

Inlösningsrätten bör, såsom jag redan tidigare framhållit, endast avse inrösningsjord. Självfallet bör inlösen ej ifrågasättas beträffande som inrösningsjord redovisad mark, vilken användes till bostadstomt. Vid undantagande av sådan bostadstomt bör även tillses, att tomten får behålla tillräcklig mark för trädgårds- eller liknande ändamål. Den omständigheten, att en ägolott är obebyggd, bör vidare ej hindra, att till bostadstomt lämpat område undantages från inlösen, om ett sådant undantag kan anses påkallat av omständigheterna.

Lantmäteristyrelsen har ifrågasatt särskild lagbestämmelse därom, att delägare under skilda jordregisterbeteckningar skulle kunna tilldelas dels en bostadstomt av lämplig storlek och dels andel i gemensam skogsfastighet. Den fria rätt till fastighetsbildning, som dalalagen medger, torde emellertid bereda förrättningsmännen möjlighet att förfara på angivet sätt utan särskilt lagstadgande.

Såsom länsstyrelsen påpekat, bör hävdeförteckningen vara avgörande för frågan, huruvida skyldighet att frånträda inägojord föreligger. Icke heller härom synes särskilt stadgande erforderligt. Att besked, huruvida plikt att frånträda åkerjord föreligger eller ej, bör givas snarast möjligt under skiftet har även utredningsmannen åsyftat.

Förköpslagen kan enligt min uppfattning icke anses vara tillämplig, då inlösen enligt dalalagen äger rum. Vid frivillig överlåtelse kommer däremot, såsom länsstyrelsen framhållit, förköpsrätt för staten i princip att föreligga. Emellertid saknas uppenbarligen anledning för lantbruksnäm-

den att utöva förköpsrätten, då i samband med omskifte en frivillig överlåtelse sker på sätt som främjar jordbrukets rationalisering. Det är härvid att märka, att så gott som samtliga jordbruksfastigheter inom dalalagens tillämpningsområde äro alltför små. Snart sagt varje överlåtelse till någon av jordbrukarna inom ett skifteslag bör därför vara till fördel ur rationaliseringssynpunkt.

Uppkommer vid tillämpningen av 12 § fråga om val mellan flera delägare, som önska lösa inrösningsjord, angives i lagtexten, att samråd skall ske mellan förrättningsmännen och lantbruksnämnden. Att därutöver föreskriva en sådan kompetensfördelning mellan förrättningsmännen och nämnden, som länsstyrelsen ifrågasatt, kan jag icke finna lämpligt. I motsats till de åtgärder, vilka lantbruksnämnden i rationaliseringssyfte företager i en bygd, där omskifte ej pågår, ingår det här avsedda inlösningsförfarandet som ett led i en särskild, i lag reglerad förrättning. Bestämmanderätten bör då formellt ligga hos förrättningsmännen. Uppenbarligen komma emellertid jorddelningsmyndigheternas och lantbruksnämndens arbetsuppgifter att intimt beröra varandra i en mängd ärenden av skilda slag, vid vilkas behandling ingående samråd och friktionsfritt samarbete måste förutsättas. Att för den här ifrågavarande speciella typen av ärenden införa en lagstadgad kompetensfördelning på sätt länsstyrelsen föreslagit synes mig under sådana förhållanden icke påkallat.

13 §.

Första stycket i denna paragraf motsvarar 13 § i den kungörelse av den 18 juni 1926, som omtalats i den allmänna motiveringen. En jämkning har emellertid på utredningsmannens förslag vidtagits i förhållande till kungörelsen, i det att gemensam ägolott enligt departementsförslaget må utläggas på »delägares» — icke »delägarnas» — begäran. Det har nämligen ansetts olämpligt, att ett välgrundat förslag om utläggande av gemensam ägolott skulle kunna omintetgöras av en enda person bland ett flertal delägare.

Andra stycket upptager de likaledes i den allmänna motiveringen kommenterade reglerna om förfarandet med avseende å jord, som må behållas av sådan delägare, som har att åtnöjas med gottgörelse i pengar för innehav av inrösningsjord.

I p r o m e m o r i a n anföres härom.

Såsom i det föregående anmärkts, kommer i regel hinder icke att föreligga för delägare, som ej äger behålla sin inrösningsjord, att genom frivillig uppgörelse överlåta jorden till annan delägare. Självfallet skall emellertid även i sådant fall det kvarstående innehavet av skogsmark utläggas i gemensam ägolott, liksom ock ett obetydligt innehav av enbart avrösningsjord i övrigt. Detta förhållande har beaktats vid utformningen av andra stycket.

I detta sammanhang torde böra framhållas, att om lantbruksnämnden förvärvat andel i sådan gemensam skogsfastighet, varom här är fråga, an-

ledning skulle föreligga att lantbruksnämnden i sin tur försålde andelen till ägare av jordbruksfastighet i byn i och för sammanläggning av andelen med jordbruksfastigheten. Sådan sammanläggning av fastighet och andel i fastighet är för närvarande icke lagligen möjlig. Enligt vad utredningsmannen inhämtat övertväga emellertid fastighetsbildningssakkunniga att föreslå lagändring härutinnan. Det här framlagda förslaget om bildande av gemensamma skogsfastigheter torde innefatta ytterligare en anledning att vidtaga en sådan ändring i sammanläggningslagen.

Departementschefen.

Vad utredningsmannen i sin kommentar till 13 § anfört föranleder ej erinran från min sida. Emellertid synes mig 13 § andra stycket lagutkastet ha erhållit en utformning, som icke fullt överensstämmer med utredningsmannens i motiven uttalade syfte. Enligt sagda stycke i utkastet skall nämligen, om för delägare, vilka på grund av beslut enligt 12 § första stycket frånträtt inrösningsjord eller vilka allenast innehava avrösningsjord, icke kan utläggas ägolotter, som med avseende å storlek och beskaffenhet samt med hänsyn jämväl till övriga föreliggande förhållanden prövas kunna på varaktigt sätt erhålla ändamålsenlig användning såsom särskilda fastigheter, gemensam ägolott utläggas för dessa delägare eller för det antal av dem, som minst erfordras för att ägolotten skall motsvara angivna krav. Om nu en skiftesdelägare frivilligt till annan överlåtit den del av sin inrösningsjord, som överskjuter lämplig areal för bostadstomt, eller om han från början innehåft just så stor areal inrösningsjord, som erfordras för lämplig bostadstomt, synes enligt ordalagen delägarens innehav av skogsmark icke falla under bestämmelsen om bildande av gemensam ägolott. Detta har uppenbarligen ej varit avsett. Lagtexten har vid granskningen av utkastet undergått av det sagda betingad jämkning.

14 §.

Rörande denna paragraf anföres i *promemorian*.

Hör till skifteslag andel i stängfångsundantag, kommer tydligen beslutet att utbrytning av andelen skall ske att ingå som ett led i frågan om skifteslagets omfång. Under skiftets gång få förrättningsmännen sedermera taga ställning till frågan, huru gränsen skall dragas mellan de olika skifteslagens andelar i undantaget. Därvid lär regelbundet även fråga uppkomma om ägoutbyte mellan delägare i de olika skifteslagen inom den fäbodemark, som stängfånget kringgärdar. Ifrågavarande ägoutbyte och utbrytning bliva uppenbarligen frågor, som intimt sammanhånga med varandra. Det ligger därför i sakens natur, att utbrytningen i allmänhet bör ske omedelbart efter eller rent av i samband med ägoutbytet. Någon lagbestämmelse härom torde icke erfordras.

Verkställandet av utbrytningen i fråga är uppenbarligen ingenting annat än ett slags laga skifte. Härav följer att jorddelningslagens föreskrifter — exempelvis rörande likvider vid flyttning av byggnader m. m. — i tillämpliga delar få iakttagas vid utbrytningen.

Dalalagen innehåller i 14 § bestämmelser om anstånd med tillträde och likvider vid ägoutbyte. På grund av det intima sambandet mellan ägoutbyte i fäbod och utbrytning av andel i stängfångsundantag torde nämnda bestämmelser böra erhålla motsvarande tillämpning vid utbrytningen i fråga. Stadgande härom har upptagits i ett nytt andra stycke i 14 §.

Ägoutbyte hör jämlikt 21 kap. 19 § jorddelningslagen till de s. k. preliminärfrågorna vid laga skifte. Även utbrytningen i fråga synes böra hänföras till preliminärfrågorna. Även ett stadgande härom har i utkastet intagits i andra stycket av 14 §.

Den av utredningsmannen föreslagna lydelsen av 14 § har oförändrad upptagits i departementsförslaget.

18 §.

Denna paragraf motsvarar 18 § dalalagen med allenast en redaktionell jämkning, föranledd av ändringar av 1 §.

Enligt utredningsmannens förslag skulle lagändringarna i fråga träda i kraft den 1 juli 1948, vilken tidpunkt valts bland annat enär den i 12 § andra stycket lagförslaget omnämnda lantbruksnämnden träder i funktion sagda dag. Departementsförslaget följer härutinnan lagutkastet.

Viss av utredningsmannen behandlad fråga om undantag från skyldighet att utgiva lagfartsstämpel och skatt för gåva torde få anmälas i annat sammanhang.

Departementschefens hemställan.

Föredraganden hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över det inom departementet upprättade förslaget till *lag angående ändring i lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län*, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga medlemmar biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Malte Olsson.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län.

Härigenom förordnas, att 13 a § lagen den 17 juni 1932 med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län skall upphöra att gälla ävensom att 1—14 §§ samt 18 § samma lag¹ skola erhålla följande ändrade lydelse.

(Gällande lydelse.)

1 §.

För vinnande av lämpligt och redigt skifte må, där det finnes kunna ske utan någon delägares förfång, ett skifteslag uppdelas i flera skifteslag, flera skifteslag sammanföras till ett skifteslag ävensom områden av olika skifteslag sammanföras till ett skifteslag, såframt det prövas kunna äga rum utan hinder för lämplig ägoanordning inom övriga delar av skifteslagen. Har område av skifteslag fränskilts detta för gemensamt skifte med annan mark, skall återstoden av skifteslaget utgöra ett skifteslag för sig.

Ändå att det ej kräves för ernående av det i första stycket angivna syftet, må, för begränsande av skiftes omfattning, från skifteslag, däri bys heminägor ingå, till byn hörande utskog, fäbodemark och annat till heminägor ej hänförligt område ge-

(Föreslagen lydelse.)

1 §.

För vinnande av lämpligt och redigt skifte må, där det finnes kunna ske utan någon delägares förfång, flera skifteslag sammanföras till ett skifteslag.

Hör till skifteslag andel i sådant vid åbodelning å skogsmark efter storskifte avsatt stängfångsundantag, vari jämväl hemman utom skifteslaget äger del, må, därest detta finnes erforderligt för skiftets lämpliga genomförande, i samband med laga skifte å skifteslaget dess andel i undantaget utbrytas för att tillsammans med skifteslagets övriga ägor ingå i skiftet.

¹ Senaste lydelse av 10 §, se SFS 1939:76, och av 11, 12, 13 och 18 §§, se SFS 1947:702. Beträffande 13 a §, se SFS 1943:304.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

nom avskiljande till ett eller flera skifteslag uteslutas från delningen, såframt det finnes kunna ske utan någon delägares förfång och utan att lämpligt och redigt skifte hindras.

2 §.

Har skifte blivit behörigen sökt och finnes vid förrättningens företagande hinder mot skiftet icke möta av anledning, varom i 1 kap. 10 § första stycket lagen om delning av jord å landet sägs, upptage förrättningsmännen frågan om *jämkning* i skifteslagets omfång.

Yppas därvid skäl att med skifteslag, varå skifte sökts, sammanföra annat skifteslag *eller område av sådant*, uppskjutes frågan till nytt sammanträde, till vilket lantmätaren, genom kungörelse och kallelse på sätt och inom tid som om laga skiftes företagande är stadgat, skall inkalla delägarna i sistnämnda skifteslag *eller område*. Kan vid det nya sammanträdet frågan om skifteslagets omfång ej utan uppskov bringas till slut, skall, därest dag för frågans vidare handläggning ej kan tillkännagivas innan sammanträdet upplöses och överenskommelse beträffande tillkännagivandet av tid och ställe för förrättningens fortsättande ej träffas vid sammanträdet, vad i 3 kap. 4 § andra stycket lagen om delning av jord å landet stadgas äga tillämpning även beträffande nämnda delägare.

3 §.

Fråga om tillämpning av 1 § *första stycket* avgöres av förrättningsmännen efter överläggning med delägarna.

2 §.

Har skifte blivit behörigen sökt och finnes vid förrättningens företagande hinder mot skiftet icke möta av anledning, varom i 1 kap. 10 § första stycket lagen om delning av jord å landet sägs, upptage förrättningsmännen frågan om skifteslagets omfång.

Yppas därvid skäl att med skifteslag, varå skifte sökts, sammanföra annat skifteslag, uppskjutes frågan till nytt sammanträde, till vilket lantmätaren, genom kungörelse och kallelse på sätt och inom tid som om laga skiftes företagande är stadgat, skall inkalla delägarna i sistnämnda skifteslag. Kan vid det nya sammanträdet frågan om skifteslagets omfång ej utan uppskov bringas till slut, skall, därest dag för frågans vidare handläggning ej kan tillkännagivas innan sammanträdet upplöses och överenskommelse beträffande tillkännagivandet av tid och ställe för förrättningens fortsättande ej träffas vid sammanträdet, vad i 3 kap. 4 § andra stycket lagen om delning av jord å landet stadgas äga tillämpning även beträffande nämnda delägare.

3 §.

Fråga om tillämpning av 1 § avgöres av förrättningsmännen efter överläggning med delägarna.

(Gällande lydelse.)

Innefattar förrättningsmännens beslut, att till ett skifteslag skola sammanföras flera skifteslag eller delar därav, skall skiftet, såvitt angår ägor, vara skifte ej är sökt, anses hava blivit börjat den dag, beslutet om sammanförandet meddelades.

(Föreslagen lydelse.)

Bestuta förrättningsmännen, att flera skifteslag skola sammanföras till ett skifteslag, skall skiftet, såvitt angår skifteslag, vara skifte ej är sökt, anses hava blivit börjat den dag beslutet meddelades.

4 §.

Yrkar delägare, att med tillämpning av 1 § andra stycket ett eller flera områden skola frånskiljas skifteslaget, och prövas hinder ej möta, varom i nämnda lagrum sägs, varde frågan beträffande varje område eller grupp av områden, som förrättningsmännen finna kunna avskiljas till särskilt skifteslag, avgjord genom omröstning efter huvudtalet mellan närvarande ägare av jordbruksfastighet inom det eller de områden omröstningen avser; och skall beslut om dylikt avskiljande anses hava fattats, om minst två tredjedelar av rösterna utfalla för sådan åtgärd.

Vid beräkning av antalet röstande delägare skola de, vilka med samäganderätt innehava viss fastighet, tillsammansräknas såsom en delägare; och må ej heller den, som äger flera fastigheter, tillerkännas mera än en röst.

5 §.

Sedan skifteslagets omfång blivit bestämt, avgöres genom omröstning mellan delägarna, huruvida skifte skall äga rum.

4 §.

Sedan skifteslagets omfång blivit bestämt, avgöres genom omröstning, huruvida skifte skall äga rum. I omröstningen må endast deltaga ägare av sådan till skifteslaget hörande jordbruksfastighet, som är försedd med nödiga åbyggnader eller omfattar minst ett hektar åker eller minst tjugu hektar skogsmark.

(Gällande lydelse.)

Bestrides skifte av ägare av jordbruksfastighet inom skifteslaget, vilka till antalet, beräknat på sätt i 4 § sägs, utgöra minst två tredjedelar av närvarande ägare av dylika fastigheter, vare frågan om skifte i anledning av den föreliggande ansökningen förfallen. Utfalla åter minst två tredjedelar av rösterna för skifte, gives dem vitsord.

Uppgå ej rösterna å någondera sidan till antal, som nu nämnts, beräknas, huru stor del av jordbruksfastigheternas sammanlagda ägobelopp inom skifteslaget som enligt den vid storskiftet verkställda uppskattningen innehaves av dem, vilka bestritt skifte. Finnas därvid dessa innehava minst sex tiondelar av ägobeloppet, vare lag som i andra stycket första punkten sägs, men i annat fall skall skiftet fortgå.

Förfaller fråga om skifte, vare därförinnan enligt 3 och 4 §§ fattade beslut utan verkan.

6 §.

Frågan om skifteslagets omfång må icke underställas ägodelningsrättens prövning, förrän sådan omröstning, varom i 5 § sägs, ägt rum. Har därvid skifte beslutats, skall underställning alltid ske. I annat fall skall underställning äga rum allenast såframt yrkande därom senast å det sammanträde, då utgången av omröstningen tillkännagives, framställs av ägare av jordbruksfastighet inom skifteslag, varå skifte är sökt.

(Föreslagen lydelse.)

Bestrides skifte av minst två tredjedelar av närvarande, röstberättigade delägare, vare frågan om skifte i anledning av den föreliggande ansökningen förfallen. Utfalla åter minst två tredjedelar av rösterna för skifte, gives dem vitsord. Vid beräkning av antalet röstande delägare skola de, vilka med samäganderätt innehava viss fastighet, tillsammans räknas såsom en delägare; och må ej heller den, som äger flera fastigheter, tillerkännas mera än en röst.

Uppgå ej rösterna å någondera sidan till antal, som i andra stycket nämnts, beräknas, huru stor del av sammanlagda värdet enligt senast verkställda fastighetstaxering å de i första stycket angivna jordbruksfastigheterna, som belöper på dem, vilka bestritt skifte. Finnes därvid dessas innehav motsvara minst sex tiondelar av sagda värde, vare lag som i andra stycket första punkten sägs, men i annat fall skall skiftet fortgå.

Förfaller fråga om skifte, vare dessförinnan enligt 3 § fattat beslut utan verkan.

5 §.

Fråga om skifteslagets omfång må icke underställas ägodelningsrättens prövning, förrän sådan omröstning, varom i 4 § sägs, ägt rum. Har därvid skifte beslutats, skall underställning alltid ske. I annat fall skall underställning äga rum allenast såframt yrkande därom senast å det sammanträde, då utgången av omröstningen tillkännagives, framställs av röstberättigad delägare inom skifteslag, varå skifte är sökt.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

7 §.

Har genom omröstning enligt 5 § fråga om skifte förfallit och sökes inom *tio* år därefter ånyo skifte å det skifteslag, som med ansökningen om skifte vid det förra tillfället avsetts, vare sökanden, därest skifte ej kommer till stånd, pliktig gälda alla å förrättningen uppkomna kostnader.

Lag samma vare, därest område enligt 1 § andra stycket avskilts till särskilt skifteslag samt inom tio år därefter skifte å området sökes men ej kommer till stånd.

8 §.

Vid skifte å skifteslag, däri bys heminägor ingå, skall lantmätaren över utskog, fäbodemark eller annat område, som från byn avskilts till särskilt skifteslag, upprätta karta, upptagande vad som finnes nödigt för att tydligt utmärka gällande gränser mellan olika fastigheter eller ägo-innehav, ävensom i anslutning härtill upprätta beskrivning.

9 §.

Ingå bys heminägor i skifte, skall lantmätaren verkställa noggrann utredning om äganderättsförhållandena inom samtliga till byn hörande ägor. Kunna därvid delägares rätta andelstal inom hemman eller del av hemman ej med säkerhet utrönas, må frågan mellan dem, vilkas rätt därav beröres, avgöras genom förening, om det finnes uppenbart, att rätt, som tillkommer innehavare av fordran, varför säkerhet åtnjutes på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken, icke äventyras genom föreningen.

6 §.

Har genom omröstning enligt 4 § fråga om skifte förfallit och sökes inom *fem* år därefter ånyo skifte å det skifteslag, som med ansökningen om skifte vid det förra tillfället avsetts, vare sökanden, därest skifte ej kommer till stånd, pliktig gälda alla å förrättningen uppkomna kostnader.

7 §.

Lantmätaren skall verkställa noggrann utredning om äganderättsförhållandena inom skifteslaget. Kunna därvid delägares rätta andelstal inom hemman eller del av hemman ej med säkerhet utrönas, må frågan mellan dem, vilkas rätt därav beröres, avgöras genom förening, om det finnes uppenbart, att rätt, som tillkommer innehavare av fordran, varför säkerhet åtnjutes på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken, icke äventyras genom föreningen.

(Gällande lydelse.)

Delägarna skola tillhandahålla lantmätaren tillgängliga handlingar och övriga uppgifter, som erfordras för utredningens verkställande. Lantmätaren skall över utredningen upprätta redogörelse, innefattande besked rörande vad som tillkommer en var delägare inom byn, och sedermera å sammanträde, till vilket *samtliga delägare i den mark, redogörelsen omfattar*, skola inkallas genom kungörelse och kallelse på sätt och inom tid som om laga skiftes företagande är stadgat, föredraga redogörelsen för delägarna samt föra till protokollet de anmärkningar, som framställas mot densamma.

Redogörelsen bör av delägarna underskrivas. Vägrar delägare sin underskrift, skall sådant ävensom skälet till vägran, där det uppgivits eller eljest kunnat utrönas, i protokollet anmärkas.

Yppas under skiftet tvist angående de förhållanden, redogörelsen avser, skall tvisten underställas ägodelningsrättens prövning.

10 §.

Ingå bys heminägor i skifte, skola, där laga hinder ej möter, till byn hörande fastigheter så ock i skiftet ingående övriga fastigheter, som äro i en ägares hand och av denne innehas med samma rätt, i den uti 12 och 13 §§ stadgade ordning under skiftet sammanläggas till en fastighet; dock må sammanläggning ej äga rum, såframt ägaren bestrider åtgärden och han ej uppenbart saknar fog härför.

Under skiftet må ock, där laga hinder eljest icke möter, i enahanda ordning fastigheter, som tillhöra makar

(Föreslagen lydelse.)

Delägarna skola tillhandahålla lantmätaren tillgängliga handlingar och övriga uppgifter, som erfordras för utredningens verkställande. Lantmätaren skall över utredningen upprätta redogörelse, innefattande besked rörande vad som tillkommer en var delägare, och sedermera å sammanträde, till vilket *delägarna* skola inkallas genom kungörelse och kallelse på sätt och inom tid som om laga skiftes företagande är stadgat, föredraga redogörelsen för delägarna samt föra till protokollet de anmärkningar, som framställas mot densamma.

Redogörelsen bör av delägarna underskrivas. Vägrar delägare sin underskrift, skall sådant ävensom skälet till vägran, där det uppgivits eller eljest kunnat utrönas, i protokollet anmärkas.

Yppas under skiftet tvist angående de förhållanden, redogörelsen avser, skall tvisten underställas ägodelningsrättens prövning.

8 §.

Där laga hinder ej möter, skola i skiftet ingående fastigheter, som äro i en ägares hand och av denne innehas med samma rätt, i den uti 10 och 11 §§ stadgade ordning under skiftet sammanläggas till en fastighet; dock må sammanläggning ej äga rum, såframt ägaren bestrider åtgärden och han ej uppenbart saknar fog härför.

Under skiftet må ock, där laga hinder eljest icke möter, i enahanda ordning fastigheter, som tillhöra makar

(Gällande lydelse.)

var för sig eller innehavas med olika rätt i äktenskapet, med makarnas samtycke sammanläggas till en fastighet, såframt makarna träffa avtal, vari bestämmes, ifall genom sammanläggningen en fastighet bildas av fastigheter som tillhöra ena maken enskilt och såsom giftorättsgods, att fastigheten skall i sin helhet vara den makens enskilda egendom eller giftorättsgods, eller ifall en fastighet bildas av fastigheter som tillhöra makarna var för sig, att fastigheten skall utgöra egendom, däri makarna äga var sin andel såsom enskild egendom eller giftorättsgods. Vardera makens andel skall utgöra hälften, där ej annat bestämts i avtalet. Innefattar avtalet gåva, äge vad i 8 kap. 5 § giftermålsbalken är stadgat motsvarande tillämpning. Är äldre giftermålsbalken tillämplig å makars förmögenhetsförhållanden, må fastighet bildas genom sammanläggning av enskild egendom med samfällad eller av vardera maken enskilt tillhörig egendom, såframt genom avtal mellan makarna bestämmes, att fastigheten skall utgöra samfällad egendom. Avtal, som i detta stycke sägs, skall upprättas skriftligen och bestyrkas av lantmätaren samt i huvudskrift biläggas protokollet.

Vad i andra stycket stadgas skall ej gälla i fråga om fastighet, som make erhållit i gåva av annan än andra maken med villkor att den skall vara hans enskilda egendom, eller som make bekommit genom testamente med sådant villkor, eller som tillfallit make i arv och om vilken arvlåtaren genom testamente meddelat sådan föreskrift.

(Föreslagen lydelse.)

var för sig eller innehavas med olika rätt i äktenskapet, med makarnas samtycke sammanläggas till en fastighet, såframt makarna träffa avtal, vari bestämmes, ifall genom sammanläggningen en fastighet bildas av fastigheter som tillhöra ena maken enskilt och såsom giftorättsgods, att fastigheten skall i sin helhet vara den makens enskilda egendom eller giftorättsgods, eller ifall en fastighet bildas av fastigheter som tillhöra makarna var för sig, att fastigheten skall utgöra egendom, däri makarna äga var sin andel såsom enskild egendom eller giftorättsgods. Vardera makens andel skall utgöra hälften, där ej annat bestämts i avtalet. Innefattar avtalet gåva, äge vad i 8 kap. 5 § giftermålsbalken är stadgat motsvarande tillämpning. Är äldre giftermålsbalken tillämplig å makars förmögenhetsförhållanden, må fastighet bildas genom sammanläggning av enskild egendom med samfällad eller av vardera maken enskilt tillhörig egendom, såframt genom avtal mellan makarna bestämmes, att fastigheten skall utgöra samfällad egendom. Avtal, som i detta stycke sägs, skall upprättas skriftligen och bestyrkas av lantmätaren samt i huvudskrift biläggas protokollet.

Vad i andra stycket stadgas skall ej gälla i fråga om fastighet, som make erhållit i gåva av annan än andra maken med villkor att den skall vara hans enskilda egendom, eller som make bekommit genom testamente med sådant villkor, eller som tillfallit make i arv och om vilken arvlåtaren genom testamente meddelat sådan föreskrift.

*(Gällande lydelse.)**(Föreslagen lydelse.)*

11 §.

I avseende å villkoren för sammanläggning enligt 10 § skola gälla följande särskilda bestämmelser:

1. Hör fastighet till by, vars hemägor ingå i skiftet, skall, ändå att fastigheten är belägen inom område, som frånskilts skifteslaget, i avseende å förutsättningarna för dess sammanläggande med i skiftet ingående fastighet så anses, som om densamma inginge i skiftet.

2. Utan hinder av att i 6 och 7 §§ lagen om sammanläggning av fastigheter å landet för sammanläggning stadgade förutsättningar ej äro för handen, må i skiftet ingående fastighet inom by, som under 1 sägs, sammanläggas med fastighet, tillhörande sådan by, så ock med annan fastighet, såframt denna med alla sina ägor ingår i skiftet.

3. Har rätten, enligt vad särskilt är stadgat, beslutat utfärda kungörelse därom, att utredning rörande äganderättsförhållandena blivt vid skiftet verkställd, må fastighet, som omfattas av utredningen, göras till föremål för sammanläggning utan hinder av att ägaren ej erhållit lagfart å densamma.

12 §.

Sedan äganderättsförhållandena blivt utredda och erforderliga handlingar införskaffats, skall lantmätaren för delägarna föredraga frågan om sammanläggning och därvid redogöra för innebörden och verkan av sådan åtgärd. Efter det delägarna lämnats tillfälle uttala sin mening, skola förrättningsmännen avgiva ytt-

9 §.

I avseende å villkoren för sammanläggning enligt 8 § skola gälla följande särskilda bestämmelser:

1. Utan hinder av att i 6 och 7 §§ lagen om sammanläggning av fastigheter å landet för sammanläggning stadgade förutsättningar ej äro för handen må i skiftet ingående fastigheter sammanläggas.

2. Har rätten, enligt vad särskilt är stadgat, beslutat utfärda kungörelse därom, att utredning rörande äganderättsförhållandena blivt vid skiftet verkställd, må fastighet, som omfattas av utredningen, göras till föremål för sammanläggning utan hinder av att ägaren ej erhållit lagfart å densamma.

10 §.

Sedan äganderättsförhållandena blivt utredda och erforderliga handlingar införskaffats, skall lantmätaren för delägarna föredraga frågan om sammanläggning och därvid redogöra för innebörden och verkan av sådan åtgärd. Efter det delägarna lämnats tillfälle uttala sin mening, skola förrättningsmännen avgiva ytt-

(Gällande lydelse.)

rande, vari för varje särskilt fall anges, huruvida sammanläggning anses böra äga rum eller ej och skälen härför.

13 §.

Förrättningsmännens yttrande i sammanläggningsfrågan skall jämte övriga handlingar i ärendet av lantmätaren insändas till ägodelningsdomaren. Sedan denne införskaffat utlåtande från överlantmätaren och den ytterligare utredning, vartill omständigheterna må föranleda, ävensom vidtagit de övriga åtgärder, som enligt lagen om sammanläggning av fastigheter å landet ankomma å ägodelningsdomaren före ärendes slutliga avgörande, överlämne han det samma till ägodelningsrätten, varefter med ärendet vidare så förfares, som om till ägodelningsrätten hänskjutits prövning av ansökan om sammanläggning enligt nämnda lag av de i 10 § angivna fastigheter.

Inställes skifte, skall dessförinnan meddelat beslut om sammanläggning förfalla; och skall därom, sedan anmälan om skiftets inställande inkommit från förrättningslantmätaren, så snart ske kan å inskrivningsdag anteckning göras i lagfarts- eller fastighetsboken samt i fall, varom i 20 § andra stycket lagen om sammanläggning av fastigheter å landet sägs, jämväl i in-tecknings- eller fastighetsboken.

(Föreslagen lydelse.)

rande, vari för varje särskilt fall anges, huruvida sammanläggning anses böra äga rum eller ej och skälen härför.

11 §.

Förrättningsmännens yttrande i sammanläggningsfrågan skall jämte övriga handlingar i ärendet av lantmätaren insändas till ägodelningsdomaren. Sedan denne införskaffat utlåtande från överlantmätaren och den ytterligare utredning, vartill omständigheterna må föranleda, ävensom vidtagit de övriga åtgärder, som enligt lagen om sammanläggning av fastigheter å landet ankomma å ägodelningsdomaren före ärendes slutliga avgörande, överlämne han det samma till ägodelningsrätten, varefter med ärendet vidare så förfares, som om till ägodelningsrätten hänskjutits prövning av ansökan om sammanläggning enligt nämnda lag av de i 8 § angivna fastigheter.

Inställes skifte, skall dessförinnan meddelat beslut om sammanläggning förfalla; och skall därom, sedan anmälan om skiftets inställande inkommit från förrättningslantmätaren, så snart ske kan å inskrivningsdag anteckning göras i lagfarts- eller fastighetsboken samt i fall, varom i 20 § andra stycket lagen om sammanläggning av fastigheter å landet sägs, jämväl i in-tecknings- eller fastighetsboken.

12 §.

Till ägare av sådan till skifteslaget hörande jordbruksfastighet, vilken saknar nödiga åbyggnader och omfattar mindre än ett hektar åker, må, såvida fall som i 16 § avses ej

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

är för handen, enligt förrättningsmännens bestämmande för innehav av inrösningsjord utgå ersättning i penningar i stället för jord. Är delägare missnöjd med beslut i fråga, huruvida gottgörelse i penningar sålunda skall utgå eller icke, har han att inom trettio dagar från det beslutet avkunnades till ägodelningsdomaren ingiva till ägodelningsrätten ställda besvär.

Skall mark frångå delägare enligt vad i första stycket sägs, må annan delägare, som innehar med åbyggna-der försedd jordbruksfastighet, lösa marken, därest anmälan härom göres till förrättningsmännen i samband med den överläggning, varom förmäles i 13 kap. 19 § lagen om delning av jord å landet. Göres anmälan av flera delägare, bestämme förrättningsmännen efter samråd med lantbruksnämnden med hänsyn till behovet av brukningsdelarnas förstärkning, åt vilken företräde bör givas. Anmäler sig icke någon delägare, må kronan, för att framdeles kunna underlätta bildandet av bärkraftiga brukningsdelar, lösa marken.

Utöver vad ovan stadgas skall i fråga om ersättning enligt denna paragraf i tillämpliga delar gälla vad i lagen om delning av jord å landet sägs om vederlag i penningar för minskning i ägovälde. Å sådan ersättning skall jämväl lagen den 18 juni 1926 om säkerhet för utbekommande av vissa ersättningar i anledning av laga skifte eller annan jorddelningsförrättning äga tillämpning.

13 §.

Där flera delägares fastigheter nyttjas eller avses bliva nyttjade i sambruk, må på delägares begäran

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

gemensam ägolott för dem utläggas utan hinder av att genom sammanläggning under skiftet särskilda fastigheter må hava bildats för envar av delägarna.

Om och i den mån för delägare, vilka innehava såväl inrösnings- som avrösningsjord men på grund av frivilliga överlåtelser eller beslut enligt 12 § första stycket frånträda inrösningsjord, icke kunna utläggas ägolotter, som med avseende å storlek och beskaffenhet samt med hänsyn jämväl till övriga föreliggande förhållanden prövas kunna på varaktigt sätt erhålla ändamålsenlig användning såsom särskilda fastigheter, skall gemensam ägolott utläggas för dessa delägare eller för det antal av dem, som minst erfordras för att ägolotten skall motsvara angivna krav. Vad nu sagts om gemensam ägolott skall ock gälla beträffande avrösningsjord tillhörig delägare, vilka allenast innehava sådan jord eller för vilkas hela innehav av inrösningsjord särskilda ägolotter för annat ändamål än jordbruk kunna utläggas.

13 a §.

Hava bys heminägare undergått laga skifte i den ordning som stadgas i denna lag eller i lagen den 30 april 1925 (nr 102) rörande vissa laga skiften inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län, skall vid skifte å ägor, som undantagits från delningen, vad i 10 och 12 §§ samt 13 § första stycket är stadgat äga motsvarande tillämpning såvitt angår fastigheter, som ingå i skiftet; och skall därvid i avseende å villkoren för sammanläggning vad i 11 § 2.

(Utgår)

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

föreskrives äga motsvarande tillämpning i fråga om fastigheter, som icke förut ingått i laga skifte.

14 §.

Sker ägoutbyte, må förrättningsmännen, när skäl därtill äro, efter överläggning med delägarna besluta att med tillträde av områden, vilka erhållas vid ägoutbytet, skall anstå till dess de vid laga skiftet utlagda ägolotterna tillträdas. Har beslut om dylikt uppskov fattats, skola ej mindre i lag stadgade eller enligt särskilda beslut gällande inskränkningar i rätten att under skiftet nyttja skifteslagets mark tillämpas jämväl beträffande därutom belägen mark, som ingår i ägoutbytet, än även av ägoutbytet föranledda likvider bestämmas samtidigt som motsvarande likvider vid skiftet.

18 §.

Då skifte, *vari bys heminägor ingått*, blivit slutligen fastställt, skall inskrivningsdomaren i domsagan därom genast underrättas.

14 §.

Sker ägoutbyte, må förrättningsmännen, när skäl därtill äro, efter överläggning med delägarna besluta att med tillträde av områden, vilka erhållas vid ägoutbytet, skall anstå till dess de vid laga skiftet utlagda ägolotterna tillträdas. Har beslut om dylikt uppskov fattats, skola ej mindre i lag stadgade eller enligt särskilda beslut gällande inskränkningar i rätten att under skiftet nyttja skifteslagets mark tillämpas jämväl beträffande därutom belägen mark, som ingår i ägoutbytet, än även av ägoutbytet föranledda likvider bestämmas samtidigt som motsvarande likvider vid skiftet.

Vad i första stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning vid sådan utbrytning, varom i 1 § andra stycket förmäles. Är delägare missnöjd med under skiftet meddelat beslut angående utbrytning, vare lag som i 12 § första stycket andra punkten sägs.

18 §.

Då skifte blivit slutligen fastställt, skall inskrivningsdomaren i domsagan därom genast underrättas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1948.

Beträffande laga skifte till rubbning av storskifte, som dessförinnan påbörjats, skola bestämmelserna i denna lag, om så ske kan, tillämpas å där avhandlade frågor, som vid förrättningen förekomma till behandling efter lagens ikraftträdande.

Därest före denna lags ikraftträdande enligt 1 § andra stycket i dess ursprungliga lydelse område avskilts till särskilt skifteslag samt inom fem år därefter skifte å området sökes men ej kommer till stånd, vare lag som ovan i 6 § sägs.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 26 april 1948.

Närvarande:

justitieråden LAWSKI,
 GYLLENSWÄRD,
 NISSEN,
 regeringsrådet KUYLENSTIERNA.

Enligt lagrådet den 9 mars 1948 tillhandakommet utdrag av protokoll över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 20 februari 1948, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av revisionssekreteraren Hj. Nordfelt.

Förslaget föranledde följande yttranden.

1—4 §§.

Justitieråden Lawski, Gyllenswärd och Nissen:

Dalalagen är i princip så uppställd, att i densamma upptagas bestämmelser endast i de hänseenden, där avvikelser från jorddelningslagen ansetts betingade. Från denna regel har i 1 § första stycket skett det avsteget, att där fullständigt angivits vad som skall gälla om ändring i skifteslagsindelningen i fall svarande mot dem varom i 1 kap. 4 § jorddelningslagen är fråga; förstnämnda lagrum inskränker sig således icke till de fall, beträffande vilka andra förutsättningar skola gälla för ändring i skifteslagsindelningen än enligt motsvarande bestämmelse i 1 kap. 4 § jorddelningslagen. Härutinnan har i det remitterade förslaget vidtagits den förändringen att i 1 § första stycket upptagits allenast en bestämmelse svarande mot 1 kap. 4 § första stycket 2 jorddelningslagen, under det att reglerna i punkterna 1 och 3 i sistnämnda stycke, utan att motsvarigheter därtill finnas i nu ifrågasvarande lagrum, gjorts tillämpliga vid laga skifte enligt dalalagen. Denna tankegång skulle komma till klarare uttryck, om i 1 § första stycket stadgades att flera skifteslag må sammanföras till ett skifteslag, oaktat det ej är avgjort att de skola undergå laga skifte.

Med det begränsade innehåll 1 § första stycket erhållit synes 3 § första stycket dalalagen, vilket stadgande enligt vad Dalautredningen själv anfört till innehållet överensstämmer med jorddelningslagens bestämmelser i motsvarande hänseende, icke böra bibehållas i vad det hänför sig till 1 § första stycket. Däremot synes föreskriften erforderlig med avseende å det föreslagna andra stycket i 1 §, vartill direkt motsvarighet i jorddelningslagen saknas. Inskränktes emellertid regeln på sätt nu sagts, kommer den att sakna närmare samband med 3 § andra stycket. Med hänsyn härtill förordas, att i det remitterade förslaget 3 § första stycket i dess helhet får utgå samt att den däri innehållna regeln såvitt den åsyftar det i 1 § andra stycket omnämnda fallet inarbetas i sistnämnda stycke. Ändringen föranleder en jämkning i 4 § tredje stycket.

Beträffande placeringen av stadgandet i 3 § andra stycket hänvisas till vårt uttrande vid 8 och 9 §§.

Regeringsrådet Kuylenstierna:

1 § innehåller för närvarande en fullständig motsvarighet till jorddelningslagen 1 kap. 4 §. Förslaget däremot avser att angiva endast den punkt där avvikelse från jorddelningslagen åsyftas, medan sagda lagrum i övrigt blir gällande även för dalalagens tillämpningsområde. Det sätt varpå denna tankegång genomförts är dock mindre lyckligt, då den föreslagna lydelsen knappast ger klart vid handen om paragrafen är uttömmande eller ej. Förslaget medför också — utan att särskild motivering för denna ståndpunkt anföres — en saklig ändring i gällande bestämmelser därutinnan att för sammanförande av områden av olika skifteslag uppställas de i punkt 3 av 1 kap. 4 § jorddelningslagen angivna villkoren att fråga skall vara om skifteslag som skola undergå laga skifte och att yrkande framställts av delägarna. Vid båda dessa villkors borttagande såvitt angår ifrågavarande lagstiftning synes Dalautredningen ha lagt stor vikt (SOU 1931: 19 s. 132), och de ändringar som nu föreslås i lagen rubba knappast de av utredningen framförda skälen. Med dalalagens följdriktigt genomförda grundtanke att skifteslagets område skall vara genom beslut av förrättningsmännen bestämt innan omröstning äger rum synes villkoret att laga skifte å båda skifteslagen beslutats ej förenligt. Vid sådant förhållande bör ifrågavarande bestämmelse kvarstå i den form dalalagen nu innehåller. Överhuvudtaget kan jag desto mindre se någon anledning att frånga den teknik som använts vid dalalagens avfattning, som det torde få anses önskvärt att ändringar i nämnda lag ej göras där det ej betingas av sakliga skäl. Enligt min mening bör alltså första stycket i 1 § behålla sin nuvarande lydelse. Godtages denna uppfattning, blir ändring av 2 § andra stycket överflödig. 3 § första stycket och 4 § tredje stycket kunna däremot erhålla den lydelse som föreslagits, medan ändring av dessa stycken torde bliva nödvändig, om 1 § ej göres fullständig. På nu angivet sätt synes en avsevärt klarare bild av dalalagens särskilda förfarande vinnas än med den föreslagna lydelsen, sådan denna komme att te sig efter det erforderliga ändringar vidtagits i densamma.

7 §.

Lagrådet:

Ändringarna i det här upptagna stadgandet, vilket motsvarar 9 § enligt dalalagens gällande lydelse, ha i remissen förklarats innefatta endast av ändringen i 1 § föranledda redaktionella jämkningar. Emellertid kan vid skifte, som verkställts jämlikt lagen i dess nämnda lydelse, till heminägors ej hänförligt område ha undantagits från delningen. Därest efter förslaget genomförande sådant område i sin tur blir föremål för skifte, skulle den nya lydelsen av 7 § medföra att, till skillnad mot vad nu gäller, äganderättsutredning av där avsedd art måste företagas också vid detta senare skifte. En dylik påföljd av jämkningen i stadgandets nuvarande avfattning synes icke lämplig. I fall som här angivits skall nämligen med föranledande av reglerna i 9 § uti gällande lag sådan äganderättsutredning beträffande det undantagna området ha skett redan i samband med delningen av heminägorna. Och förnyad äganderättsutredning av detta speciella slag rörande området synes icke påkallad av något praktiskt behov; syftet med ifrågasvarande bestämmelser — vilket varit att skapa underlag för tillämpning av föreskrifterna i lagen den 17 juni 1932 med särskilda bestämmelser om lagfart inom vissa delar av Kopparbergs län — är i själva verket fyllt redan genom den tidigare äganderättsutredningen. Framhållas må dessutom, att 7 § även för det fall att heminägors ingå i skiftet erhållit för vid avfattning i så måtto att äganderättsutredningen enligt ordalagen komme att avse jämväl områden till annan by vilka inbegripits i skifteslaget. På grund av det anförda hemställas, att stadgandet i gällande 9 § måtte utan ändring överföras till den nya 7 §.

8 och 9 §§.

Lagrådet:

I 1 § tillåtes enligt förslaget ej längre att, vid skifte av by, till heminägors ej hänförligt område genom avskiljande till ett eller flera skifteslag uteslutes från delningen. Härav har, såsom i remissen berörts, blivit en följd att bestämmelsen i 11 § 1 gällande lag måst uteslutas ur den mot 11 § svarande 9 § i förslaget.

Däremot synes omarbetningen av det i 11 § 2 nu upptagna stadgandet icke kunna betraktas såsom allenast en av ändringen i 1 § föranledd redaktionell jämkning. Det omarbetade stadgandet, som återfinnes uti 9 § 1 i förslaget, avser att sammanfatta vad som nu gäller enligt 11 § 2 samt 13 a §, vilken uteslutits. Omarbetningen har emellertid medfört en ändring av saklig natur. 11 § 2 tillåter att utan hinder av 6 och 7 §§ sammanläggningslagen fastighet inom by vars heminägors ingå i skiftet sammanlägges med fastighet tillhörande sådan by, ävensom med annan fastighet vilken med alla sina ägors ingår i skiftet. Däremot skall sammanläggning av allenast fastigheter av sistnämnda slag ske enligt vanliga regler. I överensstämmelse härmed skall den speciella utredning av äganderättsförhållandena, som är stadgad i 9 § (förslagets 7 §), avse samtliga till byn hörande

ägor. Enligt 13 a § få vid skifte å ägor, som jämlikt 1 § andra stycket undantagits vid delning av heminägorna, utan hinder av 6 och 7 §§ sammanläggningslagen fastigheter, som ingå i skiftet, sammanläggas, om de icke förut ingått i laga skifte. Då nu i 9 § 1 av förslaget föreskrives att utan hinder av 6 och 7 §§ sammanläggningslagen i skiftet ingående fastigheter må sammanläggas, ha de i det föregående refererade inskränkningar som gälla i fråga om sammanläggning kommit att bortfalla. Då detta icke lär vara åsyftat, förordas, att 9 § 1 avfattas i enlighet med 11 § 2 gällande lag, dock med den redaktionella jämkning som borttagandet av föreskriften i 11 § 1 nödvändiggör, och att stadgandet i 13 a § återinföres med allenast de ändringar, som föranledas av att de bestämmelser, vartill där hänvisas, få ändrade beteckningar.

Iakttages vad här förordats, bör för konsekvensens skull 8 § återföras till lydelsen av 10 § gällande lag utom vad angår hänvisningarna till senare paragrafer i förslaget.

Justitieråden Lawski, Gyllenswärd och Nissen:

Behålles stadgandet i 13 a §, torde det böra upptagas närmast efter förslagets 11 §; lämpligen bör det också erhålla paragrafnummer utan a-beteckning. Plats för en ny paragraf synes bäst kunna vinnas genom att — om i enlighet med vårt förslag 3 § första stycket inarbetas i 1 § andra stycket — 3 § andra stycket upptages såsom ett nytt tredje stycke i 2 §. Härav föranledes, utom omnumrering av 4—11 §§, ändring i hänvisningarna i 5, 6, 8, 9 och 11 §§.

13 §.

Lagrådet:

Enligt jorddelningslagen 13 kap. 13 § första stycket gäller i fråga om utläggande av gemensam ägolott att, om delägare i en under ett och samma jordregisternummer upptagen fastighet begära att erhålla sina ägor i sådan lott, det skall ske. Enligt andra stycket i samma paragraf må, där fråga är om skifteslag som består av område vilket vid lantmåteriförrättning undantagits för gemensamt ändamål eller eljest lämnats oskiftat, så ock i visst annat liknande speciellt fall, jämväl å flera jordregisternummer belöpande andelar på vederbörande delägars begäran utläggas i gemensam ägolott, såvitt lämpligt skifte för övriga delägare därav ej hindras. Såsom i remissförslaget framhålles lär däremot för flera genom sammanläggning bildade fastigheter icke kunna utläggas gemensam ägolott. Dessa bestämmelser gälla även för dalalagens tillämpningsområde, och någon rätt att i andra fall där utlägga gemensam ägolott finnes enligt gällande lag ej.

När det nu i första stycket av förevarande paragraf heter att, där flera delägars fastigheter nyttjas eller avses bliva nyttjade i sambruk, gemensam ägolott på delägars begäran må för dem utläggas utan hinder av att genom sammanläggning under skiftet särskilda fastigheter må hava bildats för envar av delägarna, torde därmed avses dels att möjliggöra utläggning

av gemensam ägolott även där delfastigheterna tillkommit genom sammanläggning, dels att för alla fastigheter, beträffande vilka utläggning av gemensam lott kan ifrågakomma, eftergiva villkoret att det skall hava begärts av samtliga delägare. Denna innebörd torde dock knappast framgå av den föreslagna formuleringen. Vad som avsetts torde komma till bättre uttryck, om den sats som inledes med orden »utan hinder av» får utgå. Då därjämte tillämpning av stadgandet ej synes böra ske annat än i den mån delägare ha för avsikt att framdeles bedriva sambruk å delfastigheterna men den föreslagna texten ej tydligt framhäver detta, hemställes, att första stycket i förevarande paragraf erhåller den lydelsen att, där flera delägare enats om att i sambruk nyttja fastigheter inom skifteslaget, må på sådan delägarer begäran gemensam ägolott för dem utläggas.

Såsom förut berörts innehåller dalalagen i sin nu gällande lydelse inga särbestämmelser om utläggande av gemensam ägolott för flera skiftesdelägare, utan bliva därutinnan vid skiften enligt denna lag reglerna i 13 kap. 13 § jorddelningslagen att tillämpa. Med den utformning dessa regler erhållit torde det utan vidare bliva klart vilken kvotdel av den gemensamma ägolotten som skall tillkomma envar av delägarna. Enligt förevarande paragraf i förslaget kan emellertid utläggande av gemensam ägolott komma att ske även i fall då så icke är händelsen utan delägarnas andelar måste särskilt bestämmas. Ett liknande läge kan uppkomma vid bildande av gemensamhetsskog enligt jorddelningslagen. I sådan skog skall jämlikt 10 kap. 6 § samma lag envar delägare hava andel efter ty han avstått mark till skogen. Det synes förutsatt i förslaget att i nu avsedda fall bestämmande av delägarnas andelar skall äga rum under skiftet. Detta torde ock vara nödvändigt. Grunden för bestämmandet lär få bliva uppskattningsinnehållet av de mot den gemensamma ägolotten svarande ägor varmed de särskilda delägarna gått in i skiftet. Av praktiska hänsyn torde en avrundning av de på sådan grund uträknade kvottalen kunna få ske i analogi med vad för ett liknande fall stadgades i 18 § 1896 års hemmansklyvningslag. Lagrådet anser det emellertid icke nödvändigt att i dalalagen intagas uttryckliga föreskrifter i här behandlade hänseenden.

18 §.

Lagrådet:

Godtages vad lagrådet vid 8 och 9 §§ förordat, torde förevarande paragraf böra bibehållas oförändrad och följaktligen utgå ur förslaget. Härav skulle föranledas en ändring i ingressen.

Ur protokollet:

Bengt Larson.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten å Stockholms slott den 30 april 1948.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, STRÄNG, MOSSBERG, WEIJNE.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sköld, lagrådets den 26 april 1948 avgivna utlåtande över det den 20 februari 1948 till lagrådet remitterade förslaget till *lag angående ändring i lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län.*

Efter redogörelse för utlåtandet anför föredraganden.

Lagrådet har icke framställt någon erinran i sak gentemot de nya bestämmelser, som föreslagits bliva tillämpade vid skiften enligt dalalagen. Däremot ha vissa anmärkningar av lagteknisk natur riktats mot det till lagrådet remitterade förslaget. Vad lagrådet respektive lagrådets majoritet sålunda anmärkt har iakttagits. Vissa smärre redaktionella jämkningar i lagförslaget torde därutöver böra vidtagas.

Föredraganden hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att antaga det i enlighet med vad sålunda angivits ändrade förslaget till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Benno Gårdsten.